

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองหลังยุคจรัล มโนเพ็ชร” ในครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเสนอผลการวิจัยเรียงตามลำดับของวัตถุประสงค์ของการวิจัยตามลำดับดังนี้

1. ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเพลงคำเมืองในยุคจรัล มโนเพ็ชร
2. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1
3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2
4. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเพลงคำเมืองในยุค จรัล มโนเพ็ชร (พ.ศ. 2520-2544)

จรัล มโนเพ็ชร เกิดเมื่อวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2494 ที่อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นบุตรของนายสิงห์แก้ว มโนเพ็ชร ศิลปินพื้นบ้านรางวัลเพชรล้านนา-เพชรราชภัฏ กับนางต่อมคำ ณ เชียงใหม่ เป็นบุตรคนที่ 2 มีพี่สาว 1 คน และน้องชาย 5 คน¹

มีผลงานครั้งแรกในปี พ.ศ. 2520 เทปเพลงชุดโฟล์คของคำเมืองอมตะ ที่ร้านท่าแพ บรรณาการ ของนายมานิต อชวงค์ (ต่อมาเป็นผู้จัดการส่วนตัวของ จรัล มโนเพ็ชร) และได้รับความนิยมอย่างกว้างขวาง จากนั้นมีผลงานต่อเนื่องในรูปแบบโฟล์คของคำเมืองในยุคแรกได้แก่โฟล์คของคำเมือง อมตะ, โฟล์คของคำเมือง อมตะ 2, เสียงซึงที่สันทราย, จากยอดคอย, ลูกข้าวนึ่ง ฯลฯ

ธนศวรร์ เจริญเมือง (2539 : 106) กล่าวว่า ในยุคหลังเพลงของจรัล มโนเพ็ชร เริ่มมีการใช้ภาษาไทยกลางมากขึ้น ในอัลบั้มศิลปินป่า ชุดศิลปินป่าไม่ใช่เพลงโฟล์คของเหมือนในอดีต มีเพลงภาษาเมืองกรุง 7 เพลง โดยทุกเพลงในอัลบั้มเป็นเพลงที่แต่งเองทั้งหมด แต่ขณะนั้นจรัล มโนเพ็ชรเป็นศิลปินระดับชาติ เพลงที่ปรากฏจึงใช้ภาษาของชาติ ไม่ใช่ภาษาท้องถิ่น

ธนศวรร์ เจริญเมือง (2546 : 24-25) วิเคราะห์ว่า จรัล มโนเพ็ชร เป็นศิลปินที่โดดเด่นที่สุดของวงการศิลปวัฒนธรรมล้านนาสมัยใหม่ โดยมีปัจจัยทางการศึกษา ครอบครัว และบริบททางสังคม ส่งผลให้จรัล มโนเพ็ชร มีความโดดเด่นนั้น สามารถแบ่งได้เป็น 2 ปัจจัยคือ

- ปัจจัยภายนอก คือการได้เติบโตและเรียนรู้ความสามารถในเชิงศิลปะของบิดา(สิงห์แก้ว มโนเพ็ชร) ได้ซึมซับบรรยากาศการเล่นดนตรีพื้นเมืองและมิตรสหายของบิดาที่มีความรู้ เชิงศิลปะ ประวัติศาสตร์ล้านนา ตลอดจนมารดาเป็นสมาชิกสกุล ณ เชียงใหม่ (แม่ต่อมคำ

¹ อ่านประวัติจรัล มโนเพ็ชร ได้ที่ภาคผนวก

ณ เชียงใหม่) ตลอดจนการเติบโตใหญ่ในยุคการขยายตัวของอิทธิพลตะวันตก ที่ใช้เสียงเพลงจากกีตาร์เป็นเครื่องดนตรีหลัก เช่น วงปีเตอร์ พอล แอนด์ แมรี , บ็อบ ดีแลน และจอห์น เดนเวอร์ ฯลฯ ซึ่งอยู่ในความนิยมของคนหนุ่มสาวสมัยนั้น

- ปัจจัยภายใน คือ ความสามารถส่วนบุคคลของ จรัล มโนเพ็ชร เอง ทั้งด้านการขับร้องและเล่นดนตรี ความสามารถด้านภาษา บทกวี ประวัติศาสตร์ ความภูมิใจในความเป็นคนเมืองและจิตใจที่สะท้อนออกมาในบทเพลงเชิงอุดมคติและมนุษยนิยม

ข้อเขียนดังกล่าว สอดคล้องกับการให้ข้อมูลของ สุนทรี เวชานนท์ ซึ่งเป็นผู้ร่วมงานกับ จรัล มโนเพ็ชร ได้ให้ข้อมูลว่า จรัล มโนเพ็ชร มีบทบาทอย่างสูงในการเรียบเรียงทำนองและเนื้อร้อง โดยทำนองมักจะได้แรงบันดาลใจมาจากเพลงสากล เช่น เพลงของจอห์น เดนเวอร์ หรือทำนองเพลงสากล เช่น ทำนองบลู ด้านเนื้อเพลงที่จรัล มโนเพ็ชร แต่งจะมีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตที่เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพราะมีพื้นฐานความรู้ด้านวิถีชีวิต และจารีตประเพณีอย่างลึกซึ้ง โดยจรัล มโนเพ็ชร จะให้ความสำคัญเรื่องอารมณ์เพลงเป็นอย่างมาก

เพลงคำเมืองเดิมมีหลายแนว นับจากการเปลี่ยนแปลงการขับร้องแบบคำ จ้อย ซอ ตามงานรื่นเริง จนมีการเปลี่ยนแปลงแนวเพลงเป็น ซอสดริง¹ เพลงคำเมืองสดริง² ร็อกคำเมือง³ เมื่อครั้งที่จรัล มโนเพ็ชร มีชีวิตอยู่ ศิลปินที่มีชื่อเสียงในระดับภาคเหนือจะมีแนวเพลงแตกต่างกันไป เช่น เพลงตลกคำเมือง ได้แก่ บุญศรี รัตนัง, เทพธรา ปัญญามานะ เพลงร็อก คำเมือง ได้แก่ วงพัชร็อก แต่ศิลปินที่ได้รับความนิยมระดับประเทศจนกลายเป็นตำนานของเพลงคำเมือง คือ จรัล มโนเพ็ชร ซึ่งเรียบเรียงดนตรีและเนื้อร้องรูปแบบของโฟล์คซอง⁴ รวมถึงขับร้องเองจนมีชื่อเสียงโด่งดังเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศ

ธนศว์ เจริญเมือง (2546 : 25-67) มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการประสบความสำเร็จของศิลปินเพลงคำเมือง ที่มีศิลปินคำเมืองหลายคน แต่กลับมีเพียง จรัล มโนเพ็ชร ที่ก้าวสู่ระดับประเทศ ว่าอาจวิเคราะห์ปัจจัยสำคัญ ได้อย่างน้อย 2 ด้าน คือ

1. ผลงานเพลงของจรัล มโนเพ็ชร ตรงกับรสนิยมของคนชั้นกลางและชั้นสูง เนื่องจากจรัล มโนเพ็ชร เกิดในสังคมชนชั้นกลาง และมีวัฒนธรรมก่อนไปทางชนชั้นสูง เพลงของจรัล จึงมีความเป็นลูกกรุง ไม่ใช่เพลงลูกทุ่งคำเมือง และเป็นแนวเพลงของคนในเมืองหลวง จึงได้รับการยอมรับไม่ยากนัก นอกจากนี้แนวเพลงของจรัล มโนเพ็ชร ยังมีลักษณะอื่นๆ ดังนี้

¹ เพลงคำเมืองที่มีทำนองซอพื้นเมือง แต่ใช้ดนตรีวงสดริงคอมโบแทนเครื่องดนตรีพื้นเมือง มีจังหวะสนุกสนาน

² เพลงคำเมืองที่ใช้ทำนองใหม่ อาจเกิดจากการสร้างสรรค์หรือดัดแปลงทำนอง ใช้ดนตรีแบบสดริงคอมโบ

³ เพลงคำเมืองที่อาจแต่งทำนองใหม่หรือทำนองดัดแปลง ใช้แนวดนตรีเพลงร็อก

⁴ เพลงคำเมืองที่อาจแต่งทำนองใหม่ หรือใช้ทำนองดัดแปลง ใช้เครื่องดนตรีคือกีตาร์โปร่ง และดนตรีพื้นเมือง

- ท้องถิ่นนิยม มีความภูมิใจในความเป็นคนเมืองล้านนา เช่น เพลงล่องแม่ปิง ล้านนาบ้านเฮา เชียงใหม่ 700 ปี ฯลฯ
- บทเพลงลักษณะสังคมนิยม สะท้อนชีวิต ความจริงอันหลากหลายของสังคม เช่น เพลงสาวเชียงใหม่ มิดะ สาวมอเดิร์นไฮค์ ฯลฯ
- บทเพลงลักษณะมนุษยนิยม สะท้อนความรัก ความห่วงใย ต่อด้านความเหลื่อมล้ำทางสังคม ความห่วงใยสิ่งแวดล้อม ซึ่งมักปรากฏในผลงานศิลปินเพื่อชีวิตมากกว่าศิลปินโฟล์คซอง เช่น เพลงอุ้ยคำ บ้านบนดอย ศิลปินป่า ฯลฯ
- บทเพลงลักษณะใฝ่หาคุณธรรม ความดีงามและ ให้กำลังใจแก่ชีวิต เช่น รางวัลแด่คนช่างฝัน ดาวบนดอย ฯลฯ

โดยรวมเพลงเหล่านี้ ฟังง่าย ร้องง่าย ตรงไปตรงมา บางเพลงมีทำนองจากตะวันตกที่นำมาผสมผสานกับดนตรีพื้นเมือง ทำให้เพลงของจรัส มโนเพชร มีลักษณะของความเป็นสากลอีกด้วย เมื่อมีลักษณะเด่นหลายด้าน จึงได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วในหมู่มชนชั้นกลางในเมืองหลวงและสื่อมวลชน การผสมผสานอย่างกลมกลืนระหว่างลักษณะท้องถิ่น (Local character) และทั้งประเด็นร่วมในระดับชาติ (National-level common concern) ดังนั้นเพลงของจรัส มโนเพชร เป็นการนำมิติสำคัญที่เกิดจาก 6 อย่างมารวมกัน ได้แก่ 1. ภาษาคำเมือง 2. เครื่องดนตรีพื้นเมือง 3. ภาษาอันไพเราะราวบทกวี 4. เนื้อหาที่มีสาระเพื่อชีวิตที่ดีกว่าและเพื่อประโยชน์ส่วนรวม 5. ท่วงทำนองที่ไพเราะและเป็นทำนองพื้นเมือง และ 6. ใช้เครื่องดนตรีสากลร่วมบรรเลงด้วย

2. บริบททางสังคม ผลงานของจรัส มโนเพชร สะท้อนภาพและบรรยากาศที่สอดคล้องกับความเป็นไทย เนื่องจากสังคมไทยได้รับในอิทธิพลวัฒนธรรมตะวันตกค่อนข้างสูงจึงนิยมกีตาร์ และมีลักษณะรวมศูนย์กลาง เกิดอำนาจนิยมและเทิดทูน หลงใหลข่าวสารความบันเทิงจากส่วนกลาง อีกทั้งในปี พ.ศ. 2520-2521 ที่เพลงของจรัส มโนเพชร ได้รับความนิยม สังคมเมืองหลวงเกิดการแบ่งแยกแบบสุดขั้ว (Bipolarized society) ฝ่ายหนึ่งคือฝ่ายรัฐบาล และฝ่ายต่อสู้คัดค้านเผด็จการทุนนิยมเมื่อบทเพลงของจรัส มโนเพชร ไม่ปรากฏเนื้อหาทางการเมือง ไม่มีเนื้อหากระทบต่อผู้มีอำนาจ ชนชั้นกลางจึงตอบรับผลงานของจรัสเป็นอย่างดี เมื่อชนชั้นกลางและสื่อมวลชนในเมืองหลวงยอมรับ ทำให้ผลงานของจรัส มโนเพชร ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง

ผลงานของจรัส มโนเพชร ตลอดระยะเวลา 25 ปีที่เขามีชีวิตอยู่ ได้รับความนิยมอย่างกว้างขวางเรื่อยมา เพราะผลงานมีคุณภาพ สม่าเสมอ แม้ระยะหลังจะแบ่งเวลาเปิดร้านอาหาร แสดงภาพยนตร์และละครบ้าง ผู้คนก็ยังติดตามงานเพลงของจรัส มโนเพชร

เพลงของจรัส มโนเพชร ทำให้คนเมืองเหนือเกิดความภาคภูมิใจในชาติกำเนิดและภาษาท้องถิ่น จรัส มโนเพชรและสุนทรี เวชานนท์ คือทัพน้าของศิลปินคนเมือง นักหนังสือพิมพ์หลาย

ท่านได้มีข้อเขียนเชิดชู จรัล มโนเพ็ชร หลังเสียชีวิตไว้หลายฉบับที่แสดงให้เห็นว่า เมื่อครั้งที่มโนเพ็ชร จรัล มโนเพ็ชร ได้สร้างปรากฏการณ์ในเชิงสร้างสรรค์ให้กับวงการเพลงคำเมือง เช่น สันติ เสวตวิมล. (2544 : 11; อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง.2546 : 70) กล่าวว่า เพลงของจรัลทั้งเนื้อร้องและทำนองงดงาม หลายเพลงราวกับบทกวี...อายุสั้น แต่ผลงานยาว

เฮง ปลั่งคำ. (2544; อ้างถึงใน ธเนศวร์ เจริญเมือง.2546 : 70) กล่าวว่า จรัล มโนเพ็ชร น่าจะเป็นศิลปินแห่งชาติ...เพราะบทเพลงของเขามีการผสมผสานความเป็นพื้นเมืองกับอิทธิพลของคนตรีตะวันตกเข้าด้วยกันอย่างกลมกลืน แยกคาย สู่ความร่วมสมัยได้แบบมีคุณภาพและสູ່หัวใจคนฟัง

ธเนศวร์ เจริญเมือง (2546 : 41) กล่าวว่าจรัล มโนเพ็ชร ได้เสียชีวิตอย่างกะทันหัน ณ บ้านควงดอกไม้ จังหวัดลำพูน ในวันที่ 3 กันยายน 2544 เวลา 3 นาฬิกาเศษ มีผู้เขียนข่าวและบทความทั้งในหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ในกรุงเทพฯ และท้องถิ่นถึง จรัล มโนเพ็ชร เกือบ 100 ชิ้น และมีนิตยสารชั้นนำถึง 3 ฉบับที่ตีพิมพ์บทความเกี่ยวกับจรัล 3-4 ชิ้นในฉบับเดียวกัน ในปี พ.ศ. 2552 หลังการเสียชีวิตของจรัล มโนเพ็ชร กว่า 8 ปี ยังคงมีผู้โทรศัพท์ไปขอเพลงของจรัล มโนเพ็ชร อยู่เสมอ และยังคงมีนายทุนซื้อลิขสิทธิ์เพลงของจรัล เพื่อให้บันทึกเสียงในสังกัดตนขับร้องใหม่ เพราะความนิยมและการจดจำ จรัล มโนเพ็ชร ยังคงมีอยู่ดังกระดกประเทศ

ด้วยความงดงามของบทเพลงที่คงความนิยมมาช้านานเช่นนี้ ทำให้ไม่มีศิลปินรุ่นใหม่คนใดก้าวขึ้นมาทัดเทียมและทำให้ผู้ฟังต้องนั่งซึมคิดถึงบ้าน คิดถึงวัฒนธรรมท้องถิ่นเหมือนดัง จรัล มโนเพ็ชร

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลของเพลงคำเมืองยุคจรัล มโนเพ็ชร ในมุมมองของผู้มีอาชีพในวงการเพลงคำเมือง กลับมาความแตกต่างเกี่ยวกับผลงานของจรัล มโนเพ็ชร จากการให้คำสัมภาษณ์ ของโปรดิวเซอร์ ได้ข้อมูลว่า หลังจากการเสียชีวิตของ จรัล มโนเพ็ชร นักร้องเพลงคำเมืองยุคต่อมาก็ไม่สามารถทำให้เกิดเพลงอมตะขึ้น เหมือนดังเพลงของจรัล มโนเพ็ชร หรือแม้แต่จรัล มโนเพ็ชร ยุคแรกเองที่ประสบความสำเร็จจากการสร้างเพลงสาวมอเตอรืไซด์หรือเพลงอู๋ยคำก็จริง แต่ในอัลบั้มต่อมาก็ไม่มีเพลงโดดเด่นเช่นนั้นอีก สอดคล้องกับข้อมูลจากการให้คำสัมภาษณ์ของนักแต่งเพลง ว่าความนิยมของเพลงคำเมืองหายไปประยะหนึ่ง ก่อนจรัล มโนเพ็ชร จะเสียชีวิต ส่วนหนึ่งเพราะไม่มีใครผลิตออกมาอย่างโดดเด่น รวมถึงคุณจรัลเอง เพราะหันไปให้ความสำคัญกับทำงานแสดงเป็นส่วนใหญ่ จนไม่มีเวลาสร้างสรรค์เพลงคำเมืองอย่างเต็มที่

ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 เพื่อศึกษากระบวนการสร้างสรรค์และผลิตเพลงคำเมืองจากการศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า สามารถแบ่งเป็น 2 ระดับได้แก่

- ก. กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นภาคเหนือ
 - ข. กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ
- ในแต่ละระดับมีรายละเอียดดังต่อไปนี้
1. กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง
 2. สรุปลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นของวงการเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น

ก. กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่นภาคเหนือ

กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง ในระดับท้องถิ่นภาคเหนือ มีศูนย์กลางการสร้างสรรค์ที่จังหวัดเชียงใหม่ เนื่องจากเป็นที่ตั้งของบริษัทผู้ผลิตหลายบริษัท และบุคลากรที่มีอาชีพเกี่ยวข้องกับเพลงคำเมืองมีภูมิลำเนาที่จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีรายละเอียดเป็นลำดับดังนี้

กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง

กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในส่วนท้องถิ่น จะใช้เวลาในการผลิตไม่มากนัก เพื่อให้ผลงานออกสู่ท้องตลาดอย่างรวดเร็วที่สุด และเพื่อลดค่าใช้จ่าย โดยขาดการประชุมวางแผนล่วงหน้า จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ สามารถอธิบายกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองเป็น 6 หัวข้อ ได้แก่

- 1.1 การเข้าสู่อาชีพของศิลปินเพลงคำเมือง
- 1.2 การสรรหาศิลปินและการกำหนดบุคลิกภาพศิลปิน
- 1.3 รูปแบบในการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง
- 1.4 การเลือกเพลงให้ศิลปินขับร้องในแต่ละอัลบั้ม
- 1.5 การทำดนตรีเงินเสร็จสิ้นอัลบั้ม
- 1.6 แผนการตลาดในการทำอัลบั้มให้กับศิลปิน

1.1 การเข้าสู่อาชีพของนักร้องเพลงคำเมือง

จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูล พบว่าปัจจุบันรูปแบบนักร้องเพลงคำเมืองมีหลากหลาย เนื่องจากมีบริษัทหรือนายทุนผู้ลงทุนให้ความสนใจมากขึ้น ผสมกับความก้าวหน้า

ทางเทคโนโลยีสารสนเทศช่วยเสริมให้การผลิตเพลงง่ายขึ้น จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยสามารถแบ่ง ศิลปินเพลงคำเมืองได้ 2 รูปแบบคือ

1.1.1 แบบสังกัดบริษัท

1.1.2 แบบไม่สังกัดบริษัท

1.1.1 ศิลปินเพลงคำเมืองแบบสังกัดบริษัท คือศิลปินเพลงคำเมืองที่ได้เซ็นสัญญา กับบริษัทใด บริษัทหนึ่ง หลังจากเซ็นสัญญาแล้ว ผลงานของศิลปิน ไม่ว่าจะเป็นผลงาน เพลง งานเขียน การแสดงหรือภาพถ่าย ต่างๆ จะเป็นลิขสิทธิ์ของบริษัท หรือแล้วแต่ข้อตกลงที่ปรากฏในสัญญา ศิลปินไม่สามารถแก้ไขข้อตกลงในสัญญานั้นได้ เนื่องจากสัญญาจะเป็น มาตรฐานของทางบริษัท ที่ศิลปินทุกคนในสังกัดต้องยอมรับ ในส่วนที่จะมีสิทธิ์เพิ่มเติมได้คือ ผลงานของตนเองที่มีก่อนการเข้าสังกัดบริษัท ซึ่งสามารถระบุได้ในสัญญา และไม่ต้องแบ่ง ผลประโยชน์ที่ได้ ร่วมกับบริษัทแต่อย่างใด ตัวอย่างศิลปินเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นในกรณีนี้ คือ เอ็ดดี้ คนจ๊อย, นพพร นครพิงค์ สังกัดบริษัท คนเมืองเรคคอร์ด จำกัด

1.1.2 ศิลปินเพลงคำเมืองแบบไม่สังกัดบริษัท คือ ศิลปินเพลงคำเมืองอิสระ ที่มี ผลงานเพลงออกสู่ท้องตลาดในภาคเหนือ สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้

1.1.2.1 ศิลปินอิสระแบบเป็นสร้างผลงานเอง ศิลปินในกลุ่มนี้จะลงทุนเอง ทั้งหมดหรือมีผู้สนับสนุนเงินทุน เพื่อสร้างสรรค์งานตามที่ตนเองต้องการ ในกรณีผู้สนับสนุนจะมี การตอบแทนผู้สนับสนุนด้วยผลประโยชน์ด้านการประชาสัมพันธ์ เช่น การมีโลโก้ห้างร้าน หรือ ธุรกิจของผู้สนับสนุน จัดพิมพ์บนปกซีดีผลงานของศิลปิน ส่วนด้านลิขสิทธิ์ของผลงาน และรายได้ จากการขายซีดี หรืองานแสดงเป็นของศิลปินแต่เพียงผู้เดียว ศิลปินในกลุ่มนี้ได้แก่ เช่น คำหล้า ธัญญพร, ณัฐฐา พรหมมินทร์ เป็นต้น

นอกจากนี้ การเกิดขึ้นของสถานีวิทยุชุมชน ทำให้นักจัดรายการวิทยุชุมชน บางส่วน ได้ผลิตผลงานเพลงของตนเองออกมาเพื่อเผยแพร่ทางวิทยุชุมชน ซึ่งเพลงลักษณะนี้มัก ไม่ได้รับ การยอมรับจากศิลปินเพลงคำเมืองด้วยกันเท่าใดนัก เนื่องจากคุณภาพเสียงและดนตรี ไม่ได้มาตรฐาน และนักจัดรายการมักใช้เวลาในการออกอากาศเปิดเพลงของตนเองเพื่อโฆษณา ประชาสัมพันธ์ มากกว่าเปิดเพลงศิลปินนักร้องทั่วไป

1.1.2.2 ศิลปินอิสระ แบบรับจ้างร้องเพลง โดยมีนายทุนจ้างให้ร้องเพลง บางส่วนหรือทั้งอัลบั้ม โดยไม่มีสัญญาผูกมัด นักร้องจะได้รับค่าจ้างในการขับร้องเพื่อบันทึกเสียง และการแสดง มีวสิศวิศิโธจากนายทุน ในขณะที่นายทุน จะเป็นผู้ลงทุนเองทั้งหมดและได้รับ

ผลตอบแทนจากยอดขายแผ่นซีดี และวิดีโอคาราโอเกะ รวมถึงเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์ผลงานในอัลบั้มทั้งหมด ทั้งนี้จะมีรายได้จากการรับจ้างร้องเพลงจากการบันทึกเสียงหรือตามงานแสดงเท่านั้น ตัวอย่างศิลปินในกรณีนี้ได้แก่ ปอย กชกร, อ้อม รัตนะ ศิลปินที่ขับร้องบทเพลงของจรัล มโนเพ็ชร ที่นำมาขับร้องและทำดนตรีใหม่ในอัลบั้มเพลงฮิตติดหู

1.2 การสรรหาศิลปินและการกำหนดบุคลิกภาพศิลปิน

การหาศิลปินและการกำหนดบุคลิกภาพศิลปินในระดับท้องถิ่นนั้น ไม่มีขั้นตอนและรายละเอียดมากนักด้วยข้อจำกัดหลายด้าน ดังนี้

- หลักการสร้างศิลปินเพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่น ไม่มีการวิเคราะห์ตลาดว่ายังขาดศิลปินลักษณะใด ที่จะมาเป็นตัวแทนของคนกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดในสังคมหรือไม่ แต่คำนึงถึงการพบเจอบุคคลที่มีความสามารถด้านการร้องเพลง แล้วตัดสินใจชักชวนมาเป็นศิลปินมากกว่า
- การสรรหาศิลปินมีที่มาในสองกรณี คือ 1. เจ้าของบริษัทสรรหาเอง โดยการพบเจอหรือได้รับการแนะนำให้รู้จักผู้มีความสามารถด้านการร้องเพลงแล้วชักชวนมาเป็นศิลปิน 2. โปรดิวเซอร์ สรรหาเอง โดยมีวิธีการสรรหาในลักษณะเดียวกัน
- หลังจากได้สรรหาศิลปินแล้ว บริษัทหรือโปรดิวเซอร์จะไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรุงแต่ง บุคลิกของศิลปิน เนื่องจากมีต้นทุนน้อย การปรุงแต่งบุคลิกภาพศิลปินจะมีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น ศิลปินเพลงคำเมืองภาคเหนือจึงมีการแต่งกายที่คล้ายคลึงกัน ยกเว้นศิลปินบางคนที่มีบุคลิกภาพ และมีจุดขายอยู่แล้ว จึงจะมีความโดดเด่นขึ้นมาด้วยตนเอง เช่น การที่โปรดิวเซอร์ได้พบบุคคลที่หน้าคล้ายแอ๊ด คาราบาว จึงชักชวนเป็นศิลปินและสร้างบุคลิกภาพให้เหมือนแอ๊ด คาราบาว ร้องเพลงด้วยน้ำเสียงแอ๊ด คาราบาว แต่เป็นเพลงคำเมือง ใช้ชื่อว่า “อ้อด คารามายด์” เป็นต้น

1.3 รูปแบบในการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง

รูปแบบหมายถึง แนวทางและลักษณะดนตรี เนื้อหาเพลงคำเมือง ซึ่งจะแปรผันไปตามกระแสความนิยมของสังคม รูปแบบการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง จะมีแนวเพลงที่หลากหลาย เพื่อตอบสนองกลุ่มเป้าหมายที่ชื่นชอบเพลงแตกต่างกัน จากการสัมภาษณ์ อธิบายได้ว่า มีกลุ่มนักร้องและนักดนตรีพยายามที่จะทำอัลบั้มเพลงโฟล์คซองที่มีเนื้อหาสะท้อนวิถีชีวิต และถ่ายทอดภาคภูมิใจในความเป็นคนล้านนา ตลอดจนมีบุคลิกภาพคล้าย จรัล มโนเพ็ชร – สุนทรี เวชานนท์ แต่ไม่ประสบความสำเร็จในระดับที่สามารถยึดเป็นอาชีพได้ จนทำให้เกิดรูปแบบเพลงคำเมืองหลายหลายมากขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของสังคม โดยมีเพลงคำเมืองที่ยังคงใช้ทำนองขอ

พื้นเมืองที่มีมากกว่า 20 ปี มาประกอบ ในขณะที่บางรูปแบบ เช่น เพลงคำเมืองลูกทุ่งเพื่อชีวิต ก็ได้เกิดขึ้นตามความนิยมของสังคม รูปแบบในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่นอาจแบ่งได้ 4 รูปแบบ

1.3.1 เพลงโฟล์คของคำเมือง เพลงโฟล์คของคำเมืองได้เริ่มขึ้นอย่างชัดเจน เมื่อ จรัส มโนเพชร และสุนทรี เวชานนท์ มีผลงานออกสู่สายตาประชาชน และได้รับความนิยมทั่วประเทศ จรัส มโนเพชร และสุนทรี เวชานนท์ สามารถจัดการแสดงเพลงโฟล์คของคำเมืองและพูดคำเมือง โดยจำหน่ายบัตรเข้าชม ซึ่งได้รับการตอบรับอย่างดี ปัจจุบันบทเพลงในรูปแบบโฟล์คของยังคงได้รับความนิยมอย่างต่อเนื่อง แม้มีสถานะที่แตกต่าง กล่าวคือ ยังมีการแสดงการขับร้องเพลงคำเมืองรูปแบบโฟล์คของคำเมืองแบบโซ่วศิลปินเป็นหลัก ตามงานกิจกรรมแบบพื้นเมือง หรือร้านอาหารต่างๆ แต่ไม่ปรากฏในลักษณะของเพลงโฟล์คของที่มีผู้ขับร้องและนักดนตรีรวมตัวเป็นวง แล้วประสบความสำเร็จอย่างจริงจังแบบยกทีม ยกตัวอย่าง เช่น วงน้ำพริกฮ้า และวงสลุงคำ ซึ่งมีรูปแบบของศิลปิน แนวเพลง ดนตรี การแต่งกายคล้ายสุนทรีและจรัส แต่ไม่ประสบความสำเร็จหรือเป็นที่รู้จักอย่างแพร่หลาย

โปรดิวเซอร์ท้องถิ่นให้ข้อสังเกตเพิ่มเติมว่า การที่เพลงโฟล์คของของจรัส มโนเพชร ได้รับความนิยมอย่างมาก เพราะมีชื่อเสียงมากจากส่วนกลาง แต่ภายหลังแม้จรัส จะมีผลงานออกมา แต่ไม่ได้รับความนิยมในภาคเหนือเหมือนอัลบั้มแรกๆ เพราะเพลงแนวเพลงโฟล์คของเป็นเพลงที่ชนชั้นกลางที่นิยมก็ดาร์นิยมฟัง ในขณะที่คนพื้นที่ภาคเหนือดั้งเดิมชื่นชอบเพลงสนุกสนาน พบเห็น จากวงดนตรีในพื้นที่ที่เป็นดนตรีแนวตลกคำเมือง ลูกทุ่งคำเมือง ซอสดริง โด่งดังเช่นกันและเวลาเดียวกัน โฟล์คของคำเมืองของจรัส มโนเพชร โด่งดังทั่วประเทศ

1.3.2 เพลงตลกคำเมือง พบว่า ศิลปินในรูปแบบเพลงนี้ มักมีผลงานเป็นการขับร้อง สลับกับบทพูดทั้งเรื่องตลกขบขัน เรื่องตลกภายในครอบครัว เรื่องเสียดสีสังคม หรือเรื่องสามแง่สามง่าม ซึ่งก็ยังคงมีผลงานออกมาอย่างต่อเนื่อง เช่น บุญศรี รัตนัง, วิฑูรย์ ใจพรหม เป็นต้น ธเนศวร์ เจริญเมือง (2546 : 31) กล่าวว่าเพลงคำเมืองลูกทุ่ง ส่วนใหญ่เป็นเพลงที่มีการสนทนาแทรกเป็นช่วงๆ มีเนื้อหาตลกขบขันและเสียดสีสังคม ที่เพลิน พรหมแดน เคยริเริ่มในอดีต ซึ่งน่าจะสะท้อนให้เห็นว่า คนเมืองก็นิยมแนวเพลงเช่นนี้ ดังที่คนบางคนพยายามอธิบายว่า เพราะพวกเขาเคร่งเครียดกับชีวิต ไม่อยากคิดถึงปัญหาสังคม จึงอยากฟังเพลงตลกๆเป็นหลัก¹

¹ผู้วิจัยเห็นว่า ผู้เขียนหมายถึงเพลงคำเมืองประเภทตลกคำเมือง เนื่องจากลักษณะของเพลงที่เขียนไว้ เช่น การมีบทสนทนา มีเนื้อหาตลกขบขัน เสียดสี ตรงกับเพลงคำเมืองประเภทนี้ ผู้วิจัยจึงนำมาอธิบายเพลงคำเมืองประเภทนี้ ถึงแม้ว่าผู้เขียนจะระบุว่าเพลงลูกทุ่งคำเมืองก็ตาม

1.3.3 เพลงลูกทุ่งคำเมือง เป็นเพลงคำเมืองที่ให้ความสำคัญกับการแต่งเพลงในแบบโคลงกลอน การขับร้องแบบใช้ลูกคอ ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของเพลงลูกทุ่ง แต่ขับร้องเป็นคำเมือง ปัจจุบันเพลงคำเมืองรูปแบบนี้มีความแพร่หลาย และได้รับความนิยมสูงสุด ในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น เพราะผู้แต่งเพลงและบริษัทผู้ผลิตจะไม่กังวลเรื่องการใช้ภาษาคำเมืองว่าผู้ฟังเข้าใจหรือไม่ เนื่องจากมีเพราะกลุ่มเป้าหมายเป็นคนที่มีความเข้าใจภาษาท้องถิ่นอยู่แล้ว การแต่งกายของนักร้องก็ไม่ได้คำนึงว่าต้องสะท้อนความเป็นคนภาคเหนือ เนื่องจากไม่ได้คำนึงถึงการสร้างบุคลิกลักษณะของศิลปินแต่อย่างใด

1.3.4 เพลงคำเมืองแบบสตริงคอมโบ เพลงคำเมืองที่นำเสนอในรูปแบบการแสดงสดบนเวที มีจุดเด่นคือเป็นเพลงที่สนุกสนาน เน้นการเต้น โชว์แดนเซอร์ที่แต่งกายวาวหวีด ตัวอย่างผลงานเพลงคำเมืองในกลุ่มนี้ สามารถยกตัวอย่างอัลบั้มล้านนาคอมโบ ซึ่งได้รับความนิยมเป็นอย่างมาก จนมีอัลบั้มล้านนาคอมโบต่อเนื่อง ถึงชุดที่ 7 เพลงคำเมืองที่ใช้ขับร้องอาจเป็นเพลงที่ได้รับความนิยมในอดีตนำกลับมาร้องใหม่อีกครั้ง เป็นเพลงเรียบเรียงเสียงดนตรีใหม่ หรือ เป็นเพลงใหม่ก็ได้ เพลงคำเมืองรูปแบบสตริงคอมโบที่ได้รับความนิยมในท้องถิ่น เช่น ล้านนาคอมโบ, ล้านนาปาม่วน, เอ็ดดี้ คนจู้ชอย เป็นต้น

1.4 การเลือกเพลงเพื่อให้ศิลปินขับร้อง

หลังจากได้คัดสรรศิลปินแล้วการเลือกเพลงให้ขับร้องเป็นขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญ สามารถอธิบายได้ดังนี้

- เนื้อเพลงและทำนองเพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่น โดยการเลือกเพลงนั้นไม่ได้คำนึงถึงชื่อเสียงของครูเพลง / นักแต่งเพลง กล่าวคือ จะเป็นใครก็ได้ที่เขียนเพลงได้ มักจะประพันธ์ เนื้อเพลงจะมาพร้อมทำนอง การซื้อขายเพลงในระดับท้องถิ่นจะมีราคาประมาณ 1,000 – 2,000 บาท แต่หากผู้แต่งมีชื่อเสียง จากการมีผลงานเพลงที่แต่งแล้วโด่งดัง ก็จะมีราคาขายเพลงละ 3,000-5,000 บาท

- โปรดิวเซอร์จะเป็นผู้เลือกเพลง โดยพิจารณาความเหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคม และจังหวะเพลง เร็ว หรือ ช้า โดยครูเพลง / นักแต่งเพลง จะเป็นผู้นำเพลงมาเสนอนอกจากนี้ การเลือกเพลงต้องให้เหมาะกับศิลปินและเลือกให้เนื้อเรื่องของเพลงให้ถูกใจผู้ฟัง จากนั้นโปรดิวเซอร์จะเป็นผู้นำไปเสนอเจ้าของบริษัท ถ้าเห็นชอบก็ถือว่าผ่าน ขั้นตอนนี้จะใช้เวลารวดเร็ว เพราะนักแต่งเพลงมักจะมีเพลงที่จะเสนออยู่แล้ว ด้วยเวลาที่ค่อนข้างจำกัดจากการเร่งรัด

วางแผนทำให้ไม่มีโอกาสที่จะเลือกมากนัก อย่างไรก็ตามในบางกรณีเจ้าของบริษัทสรรหาศิลปิน และเพลงทั้งอัลบั้มเอง

- การคัดเลือกเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นเข้าอัลบั้ม จำนวน 10 เพลง จะมีสูตรสำเร็จว่า ในอัลบั้มจะมีเพลงเกี่ยวกับความรู้สึกเบื่อหน่าย ระหว่าง สามี ภรรยา อย่างน้อย 2 เพลง เช่น อยากได้ภรรยาใหม่ที่อายุน้อย ฯลฯ หรือเกี่ยวกับพฤติกรรมของสามี ภรรยา ที่ปรากฏในสังคม ท้องถิ่น ก็คือสามีแอบไปดื่มเหล้า ภรรยาไปเล่นการพนัน มีเพลงแนวตลกอีก 2-3 เพลง หากเพลงยังไม่ครบอัลบั้มก็จะเลือกเพลงซึ่งแทรกให้ครบ สาเหตุที่ไม่เน้นเพลงซึ่งหรือเพลงซ้ำเป็นหลัก เพราะต้องใช้เวลาในการโปรโมทนานกว่าผู้ฟังจะเกิดความนิยม โปรดิวเซอร์ท้องถิ่น ให้ข้อมูลว่า เพลงคำเมืองจากส่วนท้องถิ่นมักมีแต่เพลงเร็ว เพราะว่าการสื่อสารในสถานการณ์ที่งบประมาณจำกัด ภายใต้แผนการ การประชาสัมพันธ์ 2 เดือนเท่านั้น เพลงจะต้องได้รับความนิยม หากใช้เวลาสองเดือนแล้วเพลงยังไม่ได้รับความนิยมก็จะหยุดแผนการประชาสัมพันธ์ของเพลงในอัลบั้มนั้นไปทันที

1.5 การทำดนตรีจนเสร็จสิ้นอัลบั้ม

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ สามารถอธิบายกระบวนการทำดนตรีจนเสร็จสิ้นอัลบั้มได้ว่า

- กระบวนการนี้ในระดับท้องถิ่นใช้เวลาสั้นมาก เนื่องจากงบประมาณน้อย จึงต้องรวบรัดขั้นตอนการทำงาน และผู้มีส่วนในการตัดสินใจมีเพียงเจ้าของบริษัทและโปรดิวเซอร์เท่านั้น โดยขาดประมุขหรือหรือวางแผนล่วงหน้า

- กระบวนการหลังจากคัดสรรเพลงในอัลบั้ม และเริ่มทำดนตรีจะไม่พิถีพิถัน เรื่องการทำอินโทร(ดนตรีก่อนเข้าสู่เพลง) แต่ให้ความสำคัญกับปฏิริยาของผู้ฟัง หลังจากฟังเพลง และใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ในการทำดนตรีเหมือนใช้เครื่องดนตรีชนิดต่างๆ คือ ไม่มีการใช้เครื่องดนตรีจริงในกระบวนการทำดนตรีแต่อย่างใด ด้วยข้อจำกัดเรื่องงบประมาณ เพราะหากใช้เครื่องดนตรีครบวงมาเล่นด้วย จะมีค่าใช้จ่ายในการว่าจ้างนักดนตรีเพิ่มขึ้นอีก

- เมื่อทำดนตรีครบทั้งอัลบั้มแล้ว เมื่อถึงขั้นตอนการถ่ายทำมิวสิก วิดีโอ จะมีวิธีการแตกต่างไปตามประเภทของเพลงคำเมือง หากเป็นเพลงลูกทุ่งคำเมืองแบบสตริงคอมโบซึ่งเน้นเพลงเร็วและการโชว์แดนเซอร์ มิวสิกวิดีโอจะมีลักษณะคล้ายคอนเสิร์ต หรือ บันทึกการแสดงสด จึงต้องจัดหาสถานที่ที่เป็นเวทีแสดงสด แล้วประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนที่อาศัยอยู่ใกล้เคียงมาชมการแสดง เมื่อถึงเวลาแสดงก็มีการถ่ายทำไปด้วย ทั้งบรรยากาศบนเวทีและบรรยากาศผู้ชม

หากเป็นเพลงลูกทุ่งคำเมือง มิวสิกวิดีโอ ของเพลงหลักที่ใช้ในการโปรโมท (เพลงหัว) จะคล้ายละคร ที่มีบทพูดหรือไม่มีบทพูดก็ได้ แต่จะมีเนื้อหาสอดคล้องกับบทเพลง ซึ่งจะใช้วิธี

นี้เพียง 1-3 เพลงในขณะที่เพลงที่เหลือ จะเป็นการถ่ายทำศิลปินร้องเพลงตามสถานที่ต่างๆ เช่น สวนสาธารณะ หรือ สตูดิโอ ฯลฯ ซึ่งอาจเป็นสถานที่เดียวกันทั้งหมดหรือไม่ก็ได้ กระบวนการนี้รวมการถ่ายทำมิวสิก วิดีโอ รวมถึงการตัดต่อภาพเสียง การออกแบบปกซีดี จะใช้เวลาเพียง 1 สัปดาห์เท่านั้น

1.6 แผนการตลาดในการทำอัลบั้มเพลงให้ศิลปิน

การทำงานในระดับท้องถิ่นไม่มีการวางแผนว่าจะทำอัลบั้มต่อไปให้ศิลปินที่เคยมีผลงานกับบริษัทมาแล้วอย่างไร แต่จะคำนึงถึงการวางแผนก่อนช่วงเทศกาล เช่น เทศกาลสงกรานต์, เทศกาลลอยกระทง ฯลฯ ซึ่งเพลงเร็วจะได้รับความนิยมมากกว่า เหมาะกับการแนะนำเพลงใหม่ให้กับตลาดผู้ฟัง นอกจากนี้การทำงานส่วนท้องถิ่นจะให้ความสำคัญกับศิลปินที่ได้รับความนิยมในสังกัด หากศิลปินคนใดได้รับความนิยมและประสบความสำเร็จก็จะเร่งผลิตงานออกมาเสมอโดยไม่ต้องรอถึงช่วงเทศกาล

สรุปลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นของวงการเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น

นอกจากข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่นแล้ว กลุ่มตัวอย่างได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพการณ์ทั่วไปของวงการเพลงคำเมืองในท้องถิ่นสามารถอธิบายได้ดังนี้

การที่เพลงคำเมืองท้องถิ่นเน้นการสร้างคามบันเทิงให้กับผู้ฟัง โดยเน้นเพลงที่มีจังหวะเร็ว โดยไม่ใส่ใจกับการใช้ภาษาสองแง่สองงามที่เน้นสร้างความสนุกสนานเป็นหลัก และการแสดงของแดนเซอร์ที่แต่งกายล่อแหลม พร้อมท่าเต้นยั่วชวน ทำให้ได้รับการวิพากษ์วิจารณ์จากผู้อยู่ในวงการเดียวกัน ว่าไม่เหมาะสม กลุ่มตัวอย่าง เห็นว่าเพราะเพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่นขาดผู้ดูแลตรวจสอบ และเบี่ยงเบนเนื้อหาที่ส่อไปในทางเพศจนเกินงาม อย่างไรก็ตามโปรดิวเซอร์ท้องถิ่นกล่าวว่า ผลงานเพลงท้องถิ่นที่เน้นความเร็ว สนุกสนาน มีมานานแล้ว ตั้งแต่ก่อนจรัล มโนเพ็ชร จะมีชื่อเสียง และเนื้อหาส่อไปในทางเพศ ก็ปรากฏในเนื้อหาขอและการเพลงคำเมืองแนวขอสดริง เช่นเดียวกัน แต่ผลงานเพลงเหล่านี้แพร่หลายมากขึ้นเพราะความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีทำให้ผลิตได้ง่ายขึ้น มีสถานที่ให้แสดงมากขึ้น

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้การผลิตผลงานเพลงให้ใครก็ได้กลายเป็นศิลปินเป็นเรื่องง่ายและรวดเร็ว การไม่มีผู้ตรวจสอบเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอ ส่งผลให้สวนทางกับจรรยาบรรณและคุณภาพในการผลิตที่หาได้ยากขึ้น เช่น เพลงเนื้อหาลามก ลอกเลียนทำนองเพลงคุณภาพเสียงไม่ดี เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างสองคน มีความเห็นตรงกันว่า เพลงคำเมืองที่ดียังคงมีอยู่ แต่

มักถูกมองข้าม เพลงที่ได้รับความนิยมส่วนใหญ่ มีการใช้ภาษาที่หยาบโลน หรือการผลิตที่ฉาบฉวย เช่น การถ่ายการแสดงบนเวทีเล็กๆตามงานวัด และมีโคโยตีมาเต้นยั่วชวน โดยไม่คำนึงถึงวัฒนธรรม ทำให้คุณค่าเพลงต่ำลง คุณค่าของศิลปินด้านนาต่ำลง ด้านบทเพลงก็มีเพลงจังหวะเร็ว เพื่อให้ผู้ฟังได้เต้นและเปิดตามเทศกาลมากกว่าเพลงที่สามารถนั่งฟังเพื่อซึมซับความหมายของเพลง ซึ่งไม่ได้ทำให้วงการเพลงคำเมืองพัฒนาขึ้น อีกทั้ง ปรากฏการณ์ที่ช่างขอ ได้พัฒนามาเป็นศิลปิน เพลงคำเมืองนั้น ทำให้มีการแสดงของศิลปินในกลุ่มนี้ใช้ชุดลกสองแ่งสองงามของการขอ มาแสดงบนเวทีอย่างไม่เคอะเขิน

ภาพลักษณ์ของศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นถูกมองรวมว่า มีภาพลักษณ์และผลงานที่ไม่เหมาะสม จึงมักถูกมองข้ามจากภาครัฐและเอกชนในการจ้างแสดงในงานระดับจังหวัด ศิลปินเพลงคำเมืองที่มีประสบการณ์ทั้งรับจ้างร้องเพลงตามงานสังสรรค์ต่างๆ จนกระทั่งเป็นศิลปินมีผลงานวางจำหน่ายที่ลงทุนโดยนายทุน ให้ข้อมูลว่า ด้านหลังเวทีเป็นพื้นที่สังสรรค์ของศิลปินเพลงคำเมืองส่วนใหญ่ จะนั่งดื่มเครื่องดื่มมีเมรัระหว่างรอแสดง ซึ่งเป็นพฤติกรรมที่ศิลปินเพลงคำเมืองยอมรับว่าเป็นเรื่องปกติ แม้คิดว่าไม่เหมาะสมแต่ก็ไม่มีใครห้ามปราม นอกจากนี้ศิลปินและนักร้องเพลงคำเมืองท้องถิ่นบางส่วนที่ปฏิบัติตัวบนเวทีไม่เหมาะสมมักจะเป็นนักร้องงานนอก¹ เช่น แต่งตัวโป้ ร้องเพลงด้วยภาษาที่หยาบคาย (การนำเพลงที่ได้รับความนิยมอยู่แล้วมาแปลงเนื้อหาให้ลามก) ในบางครั้งมีเด็กนั่งชมการแสดงด้วย แต่การแสดงดังกล่าว กลับได้รับความนิยมอย่างมาก แม้ในงานบุญตามวัด จนนักร้องที่แต่งตัวเรียบร้อย หรือวางตัวดีไม่ได้รับการว่าจ้างหรือมีงานน้อยลง เจ้าของวงดนตรีส่วนใหญ่มีทัศนคตินักร้องที่แต่งตัวหล่อแหลม มีลีลาการเต้นยั่วชวน และให้ “จอมนม”² จะทำให้วงดนตรีมีความน่าสนใจและได้รับการว่าจ้างมากขึ้น

จากภาพลักษณ์ของนักร้องในข้อ 2.3 ส่งผลถึงนักร้องที่วางตัวดี ได้รับผลกระทบจากค่านิยมดังกล่าว ทำให้งานลดลงเป็นอย่างมาก และถูกดูหมิ่นว่าทำตัวหยิ่งเกินไป ในขณะที่นักร้องในข้อ 2.3 กลับงานสม่ำเสมอ ด้วยค่าจ้างร้องเพลงวันละ 500 บาทแล้ว ยังจะได้เงินเพิ่มพิเศษจากร้องออกนับพันบาท

นักร้องที่ประพฤติในลักษณะข้อ 2.3 มักเป็นนักเรียนสายการอาชีพ หรือมีฐานะยากจน แต่ปัจจุบันบางส่วนถึงเป็นนักศึกษาระดับปริญญาตรี หรือระดับปริญญาโท ที่เปิดรับร้องเพลงงานนอก ก็มีพฤติกรรมดังกล่าว ที่น่าประหลาดใจคือ มารดาของนักร้องเหล่านี้มาดูการทำงานของลูก

¹ นักร้องที่รับงานร้องเพลงเป็นรายวัน เป็นนักร้องอิสระ โดยร้องเพลงของศิลปินที่มีชื่อเสียง มักร้องเพลงตามงานเทศกาล รื่นเริงต่างๆ โดยผู้ว่าจ้าง มักเป็นเจ้าของเครื่องเสียงหรือวงดนตรี ที่รับงานมาจากเจ้าภาพอีกที

² การทำให้ผู้ชมนำเงินมาใส่ในร่องอก แลกกับการสัมผัสหน้าอก และร่างกายของนักร้อง

และมองเห็นเป็นเรื่องปกติ และชื่นชมว่าลูกมีเงินซื้อข้าวของต่างๆให้ตน และกล่าวชื่นชมในวัตถุต่างๆที่บุตรสาวได้ซื้อมาให้

วงดนตรีใดที่มีจุดยืนจะไม่มีนักร้องเดินช่วยวน ให้ล่วงเกินนักร้องได้ จะมีงานว่าจ้างน้อยลง และลูกคนในวงการซ้ำเติมว่า หัวโบราณ ไม่รู้จักการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย

การควบคุมคุณภาพของผลงานก่อนวางจำหน่าย จะมีการส่งสำเนาแผ่นซีดีให้สำนักภาพยนตร์และวีดิทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ เพื่อขอเลข กท.¹ ซึ่งจะระบุไว้ที่ปกหลังของซีดี แสดงให้เห็นว่าผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมและรับรองสำเนาแล้ว ผู้ผลิตจึงสามารถอ้างได้ว่าหากผลงานผ่านการตรวจสอบและขอเลขทะเบียน กท. ได้แล้ว ผลงานที่ผลิตออกมา ก็ย่อมจะเป็นที่ยอมรับ แม้จะมีคนบางส่วนตำหนิผลงานเพลงเหล่านั้นก็ตาม อย่างไรก็ตาม ผู้ผลิตยังคงผลิตงานเพลงตามความต้องการของผู้บริโภคอยู่นั่นเอง

ผลกระทบจากภาพลักษณ์ไม่เหมาะสมของศิลปินเพลงคำเมือง และนักร้องงานนอกบางกลุ่ม ทำให้ศิลปินเพลงคำเมืองโดยรวมไม่ได้รับเกียรติจากหน่วยงานภาครัฐ หรือ จังหวัด ให้ว่าจ้างในงานรื่นเริงสำคัญ เช่น งานฤดูหนาวและกาชาดเชียงใหม่ 2551 เพราะไม่ปรากฏว่ามีศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นได้ขึ้นเวทีแสดงภายในงานแม้แต่วันเดียว ศิลปินเดอะสะล้อ ซึ่งสังกัดบริษัทส่วนกลาง แต่มีภูมิลำเนาอยู่เชียงใหม่ เห็นว่าหากวงการเพลงมีศิลปินนักร้องที่ไม่มีคุณภาพแต่กลับได้รับความนิยมเช่นนี้ ทำให้ศิลปินอื่นที่มีผลงานเพลงคำเมืองเหมือนกันถูกมองเหมารวมว่าด้อยคุณภาพเช่นกัน โดยไม่สนใจว่าจะสังกัดจากส่วนกลางและไม่มีเพลงลามกอนาจาร เว้นแต่ศิลปินนั้นต้องย้ายภูมิลำเนาไปอยู่กรุงเทพมหานคร เช่น กระแต และลูกตาล ซึ่งเคยเป็นศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นมาก่อน

อย่างไรก็ตามศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นที่สร้างสรรค์เพลงโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมก็มีอยู่จำนวนหนึ่ง แต่ก็ไม่ได้รับความนิยม นักแต่งเพลงอิสระในท้องถิ่น ให้ข้อมูลว่าศิลปินท้องถิ่นบางคนมีอิสระสร้างงานตามความชอบและมุมมองของตนเอง แม้จะไม่สามารถคาดหวังถึงยอดขายได้ แต่ถือเป็นการสร้างทางเลือกให้สังคม

จากข้อมูลดังกล่าว สามารถวิเคราะห์ข้อมูลออกมาเป็นแผนผังแสดงกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น ได้ดังนี้

¹ เลขทะเบียน กท. จะปรากฏด้านหลังปกซีดี หรือ วีซีดีคาราโอเกะ มุมขวาล่าง เพื่อแสดงว่าผลงานนั้นได้ผ่านการตรวจสอบจากเจ้าหน้าที่สำนักภาพยนตร์และวีดิทัศน์ สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ โดยจะมีตราประทับลายมือชื่อเจ้าหน้าที่ผู้ตรวจสอบกำกับไว้ด้วย

ข. กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ

กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับประเทศมีความแตกต่างจากกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่นหลายประเด็น จากการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้พบว่าการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ จะมีรูปแบบและกระบวนการที่เป็นทางการและเป็นระบบกว่าระดับท้องถิ่นซึ่งจะได้นำเสนอเป็นหัวข้อต่อไป

1. กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง
2. การวางแผนการตลาด
3. สรุปลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นของวงการเพลงคำเมืองระดับประเทศ

1. กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง

กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ จะมีขั้นตอนและหลักเกณฑ์ในการพิจารณาผลิตในแต่ละขั้นตอนอย่างชัดเจน ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

1.1 รูปแบบของนักร้องเพลงคำเมือง

รูปแบบของศิลปินเพลงคำเมืองในระดับประเทศจะสังกัดบริษัทและมีการเซ็นสัญญา กับบริษัทใด บริษัทหนึ่ง โดยหลังจากเซ็นสัญญาแล้วผลงาน ไม่ว่าจะเป็นผลงานเพลง งานเขียน การแสดงหรือภาพถ่าย ต่างๆ จะเป็นลิขสิทธิ์ของบริษัท หรือแล้วแต่ข้อตกลงที่ปรากฏในสัญญา ศิลปินไม่สามารถแก้ไขข้อตกลงในสัญญานั้นได้ เนื่องจากสัญญาจะเป็นมาตรฐานของทางบริษัท ที่ศิลปินทุกคนในสังกัดต้องยอมรับ ในส่วนที่จะมีสิทธิ์เพิ่มเติมได้คือ ผลงานของตนเองที่มีก่อนการเข้าสังกัดบริษัท ซึ่งสามารถระบุได้ในสัญญา และไม่ต้องแบ่งผลประโยชน์ที่ได้ ร่วมกับบริษัทแต่อย่างใด

ตัวอย่างศิลปินเพลงคำเมืองระดับประเทศในกรณีนี้ สามารถแบ่งตามสังกัดบริษัท ได้ดังนี้

- สังกัดบริษัทอาร์สยาม จำกัด ได้แก่ ครูแอ๊ด เอะสะลื้อ, ฌัญญู เอะสะลื้อ, กระแต โฟร์ทิน, แคท รตกาล, ลูกตาล เป็นต้น
- สังกัดบริษัทแกรมมี่โกลด์จำกัด ได้แก่ ไม้มือ

1.2 การสรรหาศิลปินและการกำหนดบุคลิกภาพศิลปิน

การสรรหาศิลปินของการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับประเทศจะมีสองแนวทาง เหมือนส่วนท้องถิ่น แต่ในด้านการกำหนดบุคลิกภาพนั้น บริษัทส่วนกลางจะให้ความสำคัญมาก เพราะมีผลต่อการประชาสัมพันธ์และการวางแผนการตลาด ดังจะได้อธิบายต่อไปนี้

- การคัดสรรศิลปิน แบ่งออกเป็นสองแนวทาง คือ ผู้บริหารบริษัทสรรหา อาจจะโดยการรู้จักเป็นการส่วนตัว การพบปะจากเวทีประกวดร้องเพลง แล้วเห็นว่าสามารถขับร้องเพลงได้ดี และแนวทางที่สองคือโปรดิวเซอร์เป็นผู้สรรหา โดยส่วนใหญ่จะรู้จักเป็นการส่วนตัว หรือศิลปินในสังกัดแนะนำให้รู้จัก แล้วเห็นว่าสามารถขับร้องเพลงได้ดี

- การกำหนดบุคลิกภาพของศิลปิน หลังจากที่สรรหาศิลปินได้แล้ว จึงหาเพลงที่เหมาะสมตามบุคลิกภาพของศิลปินและตามนโยบายของบริษัท ซึ่งบางครั้งนโยบายบริษัทอาจขัดกับบุคลิกภาพของศิลปิน โปรดิวเซอร์จะเป็นผู้ปรับแนวทาง เพราะรู้จักบุคลิกภาพของศิลปินในขณะเดียวกัน ก็ทราบและเข้าใจนโยบายของบริษัท ยกตัวอย่าง กรณีการสร้างสร้งงานชุดที่ 2 ของศิลปินเอะสะลื้อ ซึ่งมีสมาชิก 2 คน คือ ครูแอ๊ด ภาณุทัต และฌัญญู กิตติสาร นโยบายบริษัทคือ ให้ทำเพลงโฟล์คซองสไตล์ จรัส มโนเพชร จึงขัดกับบุคลิกภาพของนายภาณุทัต ซึ่งจะเป็นคนที่เฮฮา ตลก ร้องเพลงจังหวะสนุกสนานมาโดยตลอด โปรดิวเซอร์จึงต้องหาเพลงที่ไม่ซ้ำหรือเร็วเกินไปที่สามารถเล่นแบบโฟล์คซองได้และเหมาะกับศิลปินทั้งสองคน ต่อมาบริษัทได้เปลี่ยนนโยบายอีกครั้ง คือ ให้แยกศิลปินทั้งสองคน ออกจากกัน โดยให้ชื่อใหม่ว่า ครูแอ๊ด เอะสะลื้อ มีแนวเพลงสนุกสนาน และฌัญญู เอะสะลื้อ มีแนวเพลงแบบคำเมืองเพื่อชีวิต เนื่องจากทั้งสองคนมีบุคลิกภาพและแนวเพลง

ที่แตกต่างกันมาก จนทำให้ประสบปัญหาในการทำแผนการตลาดในอัลบั้มเดอะสะล้อซุซ 1 การแยกอัลบั้มเพลงและมีแนวเพลงที่ชัดเจนในแต่ละอัลบั้มจะทำให้การประชาสัมพันธ์และการตลาดง่ายขึ้น

การกำหนดบุคลิกภาพของศิลปินเป็นเรื่องสำคัญมากในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ เพราะจะเกี่ยวเนื่องกับการทำงานขั้นตอนต่อไปรวมถึงการวางแผนการตลาดด้วย ทั้งนี้การกำหนดบุคลิกภาพต้องไม่ขัดกับตัวตนของศิลปินมากนัก การกำหนดจะพิจารณาว่าในสังคมยังมีกลุ่มผู้ฟังแบบใดที่ยังไม่มีศิลปินที่เป็นตัวแทนของกลุ่มนั้น เช่น กลุ่มผู้ฟังผู้หญิงวัยทำงานตอนต้น ยังไม่มีศิลปินเพลงคำเมืองที่เป็นตัวแทนของผู้ฟังกลุ่มนี้ บริษัทจึงคัดสรร “แคทร ทกาล” ศิลปินที่คุณภาพเสียงดี บุคลิกภาพและหน้าตาดี มีอายุอยู่ในช่วงวัยเดียวกับผู้หญิงทำงานตอนต้น ให้เป็นศิลปินนักร้องสำหรับกลุ่มเป้าหมายดังกล่าว จากนั้นจึงเข้าสู่กระบวนการคัดสรรเพลงที่มีเนื้อเพลงที่ใกล้เคียงกับชีวิตของผู้ฟัง เช่น แอบรักแฟนเพื่อน, ความรักในที่ทำงาน หรือความรักต่างวัยที่มีเพื่อนชายรุ่นน้องมาหลงรัก ฯลฯ ซึ่งวิธีการคัดเลือกเพลงจะได้กล่าวในหัวข้อต่อไป

1.3 รูปแบบในการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง

การสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ จะขึ้นเชื่อมโยงกับการทำการตลาด คือ การสร้างสรรค์เพลงคำเมืองรูปแบบใดก็ตามต้องคาดหวังได้ว่าจะประสบความสำเร็จ จากการสัมภาษณ์และการค้นคว้าข้อมูลจากเว็บไซต์บริษัทผู้สร้างสรรค์เพลงในระดับประเทศ ไม่พบศิลปินเพลงคำเมือง ที่มีลักษณะของเพลงเป็นแบบสะท้อนวิถีชีวิตและภาคภูมิใจในความเป็นคนล้านนา เหมือนบทเพลงของจรัล มโนเพชร และสุนทรี เวชานนท์ ในยุคแรก อย่างไรก็ตาม พบผลงานของศิลปินสังกัด “ไม้เมือง” สังกัดบริษัท แกรมมีโกลด์ จำกัด มีลักษณะคล้ายคลึงผลงานเพลงของจรัล มโนเพชร ในยุคหลังคือใช้ภาษาไทยกลางและไม่เน้นเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตชาวเหนือที่ท้องถิ่น แต่จะนำเสนอมุมมองชีวิต ความรู้สึกของคนต่างจังหวัดที่เข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ มากกว่า ในขณะที่เดียวกันก็ปรากฏเพลงคำเมืองในรูปแบบที่หลากหลาย อันเกิดจากการวิเคราะห์กลุ่มเป้าหมายทางการตลาด ที่แบ่งได้ 3 รูปแบบ

1.3.1 เพลงโฟล์คซองเพื่อชีวิต¹ เป็นการสร้างสรรค์เพลงที่คล้ายโฟล์คซองคำเมืองคล้ายจรัล มโนเพชรและสุนทรี เวชานนท์ ในยุคหลัง คือ ใช้ภาษาไทยกลาง และมีเนื้อหาเกี่ยวกับ

¹ บทเพลง ที่ใช้ดนตรีรูปแบบโฟล์คซอง (กีตาร์โปร่ง) แต่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต เช่น อุปสรรค ความท้อแท้ หรือกำลังใจ จากผู้รัก เหมือนเพลงเพื่อชีวิต

วิถีชีวิตของคนต่างจังหวัดที่ใช้ชีวิตในเมืองหลวง แต่ยังคงบุคลิกภาพและการตัดเย็บเครื่องแต่งกายด้วยเนื้อผ้าแบบชาวเหนืออยู่ ตัวอย่างศิลปินในกรณีนี้ เช่น ศิลปินที่ใช้ชื่อว่า “ไม้เมือง” เป็นศิลปินชาวเชียงใหม่ สังกัดบริษัทแกรมมี่โกลด์ ที่มีชื่อเสียงระดับประเทศ โดยเป็นคนตรีรูปแบบโฟล์คซอง บ้างก็มีดนตรีพื้นเมืองประกอบบ้าง การแต่งกายคล้ายจรัล มโนเพชร และสุนทรี เวชานนท์ เดิมทีเมื่อครั้งศิลปิน ไม้เมือง ยังเป็นศิลปินอิสระที่จังหวัดเชียงใหม่ เนื้อหาเพลงที่ประพันธ์เองจะเน้นการปลุกจิตสำนึก การรักและภูมิใจในชาติกำเนิดของคนล้านนา ดังปรากฏในเพลงล้านนาไทย แต่เมื่อได้สังกัดบริษัทส่วนกลางเนื้อหาเพลงจะเปลี่ยนเป็นรูปแบบเพื่อชีวิต กล่าวถึงความรักและการดำเนินชีวิตมากขึ้น สอดคล้องกับบทสนทนาของ คุณอ้อม ไม้เมือง นักร้องวงไม้เมือง ได้กล่าวเมื่อขับร้องเพลงในอัลบั้มของไม้เมือง ในงาน 80 วัสสา เจ้าดวงเดือน ณ เชียงใหม่ ซึ่งจัดในบริเวณสำนักส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ว่า เนื้อหาเพลงของไม้เมืองมีการเปลี่ยนแปลงเมื่ออยู่ในสังกัดบริษัทส่วนกลาง เกิดจากปัจจัยทางด้านการตลาดที่ต้องผลิตงานเพลงตามความนิยมของผู้บริโภค มีเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิต และความรักที่มนุษย์สามารถประสบได้ จากเดิมที่จะเสนอความคิดและการตระหนักถึงความภูมิใจในความเป็นคนล้านนาอย่างชัดเจน

1.3.2 เพลงลูกทุ่งคำเมือง ถือเป็นรูปแบบเพลงคำเมืองที่แพร่หลายที่สุดในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ เนื่องจากสามารถสร้างสรรค์บุคลิกภาพและแนวเพลงได้หลายแบบ ไม่ว่าจะเป็นการสร้างทำนองขึ้นใหม่ หรือการใช้ทำนองซอพื้นเมือง ด้วยการใช้เครื่องดนตรีสากลเพื่อสร้างดนตรีได้หลากหลายเป็นหลัก และใช้ดนตรีพื้นเมืองประกอบ การใช้ภาษาเป็นแบบภาษาเหนือปนภาษาไทยกลาง การแต่งกายของศิลปิน แสดงความเป็นชาวเหนือชัดเจนกว่าแบบเพลงโฟล์คซอง เพื่อชีวิต ด้วยการใช้ผ้าปักของชาวเขา เพราะสามารถเข้าใจทันทีว่าเป็นภาคเหนือ ตัวอย่างศิลปินลูกทุ่งเพลงคำเมือง ได้แก่ กระแต โฟร์ทีน, แคท รัตกาล, เดอะสะล้อคนหัวล้านนา และอัลบั้มเดอะสะล้อชุด 1¹, ครูแอ๊ด เดอะสะล้อ 2² เป็นต้น

¹ อัลบั้มเดอะสะล้อ ชุด คนหัวล้านนา ภายใต้สังกัด บริษัท ซอว์ เรคคอร์ด จำกัด และ เดอะสะล้อชุดที่ 1 ภายใต้สังกัด บริษัทอาร์สยาม จำกัด ครูแอ๊ด ภานุทัต และณัฐ กิตติสารยังไม่ได้แยกอัลบั้ม งานเพลงจะเป็นรูปแบบลูกทุ่งคำเมือง

² การทำงานชุดหลังจากเดอะสะล้อชุดที่ 1 บริษัทอาร์สยาม จำกัดได้พิจารณาแยก ศิลปินเดอะสะล้อ มาทำผลงานเดี่ยว โดย ครูแอ๊ด ภานุทัต ได้ทำแนวเพลงรูปแบบลูกทุ่งคำเมืองใช้ชื่อว่า ครูแอ๊ด เดอะสะล้อ และณัฐ กิตติสาร ทำเพลงคำเมืองเพื่อชีวิต เพื่อให้สามารถวางแผนทางการตลาดง่ายขึ้น อ่านข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่หน้า 53 หัวข้อ ข.การสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ ข้อ 2.4.1 การสรรหาศิลปินและการกำหนดบุคลิกภาพศิลปิน

1.3.3 เพลงคำเมืองเพื่อชีวิต เป็นบทเพลงที่เน้นใช้กีตาร์ คล้ายเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิต มีเนื้อหาเพลงเป็นเหตุการณ์ที่ปรากฏการณ์ในการดำเนินชีวิตปกติประจำวัน เช่น ปัญหาอุปสรรค ความรักของคนรัก การใช้ภาษามี 2 ลักษณะ คือ เป็นแบบภาษาไทยกลางทั้งหมด หรือ มีภาษาคำเมืองสอดแทรกบ้าง โดยแทรกการใช้สรพนามบุรุษที่ 1 และ สรพนามบุรุษที่ 2 หรือคำกริยาต่างๆ แต่น้อยกว่าประเภทลูกทุ่งคำเมือง เนื่องจากภาษาคำเมืองที่มีความเป็นท้องถิ่นสูงจะทำให้ลักษณะ เพลงเพื่อชีวิตลดลง จนคล้ายเพลงโฟล์คของคำเมือง ในระหว่างการทำวิจัยนี้ มีศิลปินที่อยู่ใน กระบวนการสร้างสรรค์งานเพลงคำเมืองเพื่อชีวิต คือ ณัฐ เดชะสละ¹²

1.4 การเลือกเพลงหรือแต่งเพลงเพื่อให้ศิลปินขับร้องในแต่ละอัลบั้ม

การสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับประเทศ จะใช้เวลาในขั้นตอนนี้พอสมควร และมีความแตกต่างในการคัดเลือกเพลงให้กับศิลปินแต่ละคนจะพิจารณาจากหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้วยความรอบคอบดังนี้

- บุคลิกภาพของศิลปินและกลุ่มเป้าหมายทางการตลาด เพลงที่คัดเลือกให้ของศิลปินจะต้องเป็นเหตุการณ์ที่สามารถปรากฏในชีวิตของกลุ่มเป้าหมายทางการตลาดของศิลปินคนนั้น ในกรณีของ กระแต โฟร์ทีน เป็นตัวแทนกลุ่มวัยรุ่น เนื้อเพลงมักจะเกี่ยวกับความรักในวัยรุ่น ผู้หญิงที่ไม่ชอบผู้ชายที่แฟนหลายคน(กิ๊ก) หรือ หญิงสาววัยรุ่นที่ยังไม่เคยมีความรักเพราะแม่หวงเกินไป ฯลฯ

- ปัจจัยด้านพฤติกรรมผู้บริโภคที่ปรับเปลี่ยนตามเทคโนโลยี (โหลดเพลงรอสาย) ปัจจัยนี้ นอกจากส่งผลให้บริษัทต้องเพิ่มช่องทางการเผยแพร่เพลงแล้วยังส่งผลต่อการแต่งเพลง และคัดเลือกเพลงด้วยเพราะพฤติกรรมการโหลดริงโทน เพลงรอสายผ่านโทรศัพท์มือถือ ส่งผลต่อรายได้ทางธุรกิจซึ่งมากกว่ารายได้จากการขายแผ่นซีดี การทำให้เพลงประสบความสำเร็จจนเกิดกระแส การโหลดเพลงลงโทรศัพท์มือถือ บริษัทจะมีรายได้จากส่วนนี้อีกทางหนึ่ง

- เนื้อเพลงต้องไม่มีเนื้อหาลามก อนาจาร หรือ สองแง่สองง่าม อาจจะมีเนื้อหาที่ตลกในแนวตลกเพื่อเรียกเสียงหัวเราะและการจดจำได้บ้างแต่ต้องไม่มากเกินไป เนื่องจากรายได้ของบริษัทนอกจากจะมาจากการขายซีดีเพลง และงานแสดงของศิลปินแล้ว ยังมีรายได้มาจากสปอนเซอร์ที่ติดต่อศิลปินไปเป็นพรีเซนเตอร์สินค้าด้วย ดังนั้นผู้ผลิตเนื้อเพลงรักษาภาพลักษณ์ของศิลปินและบริษัทต้นสังกัด เป็นอย่างดีด้วย

- เวลาที่ใช้ในกระบวนการคัดเลือกเพลง จะขึ้นอยู่กับความรีบเร่งในการผลิตผลงานสู่ท้องตลาด กล่าวคือ ศิลปินที่มีชื่อเสียงและได้รับความนิยมสูง จะต้องเร่งรัดผลิตผลงานติดต่อกันเพื่อรักษากระแสความนิยม ในขณะที่ศิลปินใหม่ หรือ ศิลปินที่ไม่มีชื่อเสียงของบริษัทอาจใช้

เวลานานเกือบปี เพื่อพิจารณาเพลงที่เหมาะสม และมั่นใจว่าเมื่อเพลงนั้นออกสู่ตลาดจะได้รับความนิยม

- เพลงคำเมืองในระดับประเทศ จะมีวิธีการนำเสนอเพลงตามกระบวนการนี้² วิธีคือ

- นักแต่งเพลง / ครูเพลง นำมาเสนอต่อโปรดิวเซอร์ หรือ ศิลปินโดยตรง ผู้พิจารณาเพลงเบื้องต้นคือ โปรดิวเซอร์ จากนั้นจะเข้าสู่กระบวนการทำดนตรี และบันทึกเสียงร้อง ขึ้นต้นเพื่อเป็นตัวอย่าง เสนอหัวหน้าหน่วยย่อยในบริษัทต่อไป หากหัวหน้าหน่วยย่อยเห็นควรจึงเสนอต่อที่ประชุมประจำสัปดาห์ของบริษัท¹ หรือเสนอผู้บริหารโดยตรง

- ทีมแต่งเพลงของบริษัท จะร่วมประชุมกับผู้บริหาร เพื่อหารือถึงแนวเพลงของศิลปินที่กำลังวางแผนจะทำอัลบั้มชุดใหม่ ซึ่งจะมีการนำเพลงของตนเองมาเสนอต่อที่ประชุม หากผู้บริหารเห็นชอบก็สามารถให้โปรดิวเซอร์ที่ดูแลศิลปินคนนั้นนำเพลงไปทำดนตรี และให้ศิลปินบันทึกเสียงตัวอย่าง หรือที่เรียกว่าร้องไกด์² ทั้งนี้โปรดิวเซอร์จะเป็นผู้ควบคุมดูแลทั้งหมด ทั้งในส่วนของการทำดนตรีว่าควรมีเสียงของเครื่องดนตรีอะไรบ้างบทเพลงจึงจะสมบูรณ์ การออกแบบวิธีขับร้อง ซึ่งโปรดิวเซอร์ที่มีความละเอียดจะใส่ใจการร้องในทุกวรรคตอนของเนื้อเพลง ในส่วนนี้โปรดิวเซอร์ควบคุมดูแลกว่าร้อยละ 80-90 เมื่อได้เสียงบันทึกการร้องตัวอย่างแล้ว จึงนำไปพิจารณาในการประชุมของบริษัทอีกครั้ง เพื่อพิจารณาว่าเพลงดังกล่าวเหมาะสมหรือไม่ หากอนุมัติก็สามารถผลิตจริงได้ ให้ประชุมได้ฟังอีกครั้ง การประชุมเพื่อพิจารณาเสียงร้องตัวอย่างนี้ จะพิจารณาวิธีการร้อง ซึ่งอาจจะมีออกแบบลีลาในการร้องเพิ่ม เช่นเพิ่มลีลาการร้องออกอ้อนเพื่อให้เกิดความน่ารักของเพลง การขับร้องและทำเสียงสั้นเพื่อถ่ายทอดอารมณ์เสียใจ ฯลฯ

หลังจากพิจารณาแล้วเห็นว่า บทเพลง ทำนอง แนวดนตรี และวิธีการร้องเหมาะสมแล้ว จะเข้าสู่กระบวนการทำดนตรีต่อไป สำหรับการแต่งเพลงที่พบในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ เนื้อเพลงไม่จำเป็นต้องมาพร้อมกับทำนอง หรือบางกรณีทีมแต่งเพลงประพันธ์ทำนองมาก่อนเนื้อเพลง หรือบางกรณีเนื้อเพลงก็มาพร้อมกับทำนอง

1.5 การทำดนตรีจนเสร็จสิ้นอัลบั้ม

หลังจากบทเพลงได้ผ่านการพิจารณาแล้ว ขั้นตอนต่อไปคือการทำดนตรี โดยโปรดิวเซอร์จะกำหนดว่าควรจะใช้เครื่องดนตรีอะไรบ้าง รวมถึงพิจารณาว่า เสียงของเครื่องดนตรีชนิดใดที่จะ

¹ บริษัทส่วนกลาง จะมีการประชุมหารือแนวทางการผลิตผลงานของศิลปินเป็นประจำ ในกรณีของบริษัทอาร์สยามจำกัด มีการประชุมประจำสัปดาห์ โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมคือ กรรมการผู้จัดการ , หัวหน้ายูนิค(หน่วยย่อยในบริษัท), โปรดิวเซอร์, ทีมนักแต่งเพลง

² การร้องเพื่อเป็นตัวอย่างสำหรับเปิดในที่ประชุมบริษัทเพื่อพิจารณา

สามารถใช้โปรแกรมดนตรีทดแทนเสียงเครื่องดนตรีที่บรรเลงสดได้ หรือเครื่องดนตรีชนิดใด จำเป็นต้องใช้นักดนตรีมาบรรเลงด้วยก็จะจ้างมาเป็นกรณีไป หลังจากนั้นจึงเรียบเรียงดนตรี หรือที่เรียกว่าการมิกซ์เพลง (Mixed) แต่เดิมนั้นการสร้างสรรค์งานเพลงให้ศิลปินหนึ่งคนจะผลิตเพลงจำนวน 10 เพลง เมื่อเรียบเรียง หรือมิกซ์เพลงดนตรีทั้ง 10 เพลงแล้ว ไฟล์ต้นฉบับ หรือเรียกว่า มาสเตอร์ จะถูกส่งให้กับบริษัท

เนื่องจากปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้ไตรมาสที่ 3 ของปี พ.ศ. 2551 บริษัทส่วนกลาง กำหนดนโยบายใหม่ โดยกำหนดให้การผลิตเพลงสำหรับศิลปินหน้าใหม่ หรือศิลปินที่ไม่โด่งดังมากนัก จะผลิตเพลงเพียง 2 - 3 เพลง เพื่อนำไปเปิดทดลองกระแสความนิยมของตลาด โดยใช้สื่อสถานีวิทยุ ถ้ากระแสตอบรับดีจึงทำเต็มอัลบั้ม และหากกระแสยังไม่ดี จะเปลี่ยนแนวทางใหม่ ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนในการผลิตและลดความเสี่ยงจากการขาดทุนหากผลิตเพลงเต็มอัลบั้มแล้วไม่ประสบความสำเร็จ บริษัท แกรมมี่ โกลด์ จำกัด ในเครือ บริษัท แกรมมี่ จำกัด (มหาชน) ใช้วิธีการทำงานรูปแบบดังกล่าว มานานพอสมควร ก่อนที่บริษัทอาร์สยาม จำกัด จะเริ่มใช้วิธีการทำงานนี้ในปี 2551 ดังที่กล่าวมาข้างต้น

2. การวางแผนการตลาด

การทำงานในการสร้างสรรค์เพลงระดับประเทศนั้น ผู้บริหารและทีมโปรดิวเซอร์จะมีการประชุมกันตลอดเวลา เพื่อระดมความคิดในขั้นตอนต่างๆของการสร้างสรรค์งานเพลง ตลอดจนวางแผนรายปีว่าศิลปินคนใดควรจะมีอัลบั้มสู่ท้องตลาดเมื่อใด ซึ่งหากศิลปินคนใดมีโอกาสดำเนินการสร้างสรรค์งานออกสู่ท้องตลาด และไม่ตรงกับศิลปินที่โด่งดัง ก็มีโอกาประสบความสำเร็จ เนื่องจากศิลปินที่โด่งดังจะได้รับการประชาสัมพันธ์มากกว่าศิลปินทั่วไป ในกรณีนี้ ขอยกอัลบั้ม เดอะสะล้อซุ่ย 1 ว่า กระบวนการสร้างสรรค์ที่ใส่ใจทุกขั้นตอนทำให้เพลงในอัลบั้มได้รับคำชมจากครูเพลงมากมายว่าเป็นเพลงที่ดี แต่วางแผนตรงกับศิลปินชื่อดังที่สร้างรายได้ให้กับบริษัท คือ กระแต โฟร์ทีน ซุ่ย ไผ่น้องเจ้าชู้, บ่าววี ซุ่ย ขอนไม้กับเรือ ฯลฯ ทำให้ช่องทางประชาสัมพันธ์ของบริษัท ซึ่งมีการวางแผน การเปิดมิวสิกวิดีโอของศิลปินล่วงหน้า แทบไม่มีเวลาเหลือสำหรับมิวสิก วิดีโอของเดอะสะล้อ ทำให้เดอะสะล้อไม่ประสบความสำเร็จระดับประเทศ ยกเว้นภาคเหนือที่มีฐานความนิยมอย่างสูงอยู่แล้วจากชื่อเสียงในอัลบั้มคนหัวล้านนา¹ เมื่อครั้งสังกัดบริษัท เดิม (ซอว์เรคคอร์ด)

¹ อัลบั้มนี้ ประสบความสำเร็จอย่างมากในเขตภาคเหนือ จากผลงานเพลง คนหัวล้าน และเพลงป่าเบ๊อ สร้างความแปลกใหม่ให้กับวงการเพลงคำเมือง จนได้รับรางวัลเพลงคำเมืองยอดเยี่ยมจาก ชมรมศิลปินล้านนา และรายได้จากอัลบั้มนี้ทำให้สมาชิกวงเดอะสะล้อ

นอกจากนี้หากบริษัทต้องการออกอัลบั้มศิลปินในสังกัดที่มีชื่อเสียงแล้ว บริษัทจะมุ่งหาสปอนเซอร์ผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการผลิตผลงานเพลงอัลบั้มของศิลปินคนนั้นต่อไป ทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนในการผลิตของบริษัท และลดความเสี่ยงด้านซีดีคงเหลือ กรณีนี้ จากการสัมภาษณ์โปรดิวเซอร์ บริษัทอาร์สยาม จำกัด พบว่า บริษัทจะเน้นการส่งเสริมศิลปินให้มีชื่อเสียง แล้วติดต่อบริษัทห้างร้าน มารองรับค่าใช้จ่ายในผลงานชุดต่อไป โดยศิลปินคนนั้นจะทำหน้าที่ในการเป็นพรีเซนเตอร์ให้กับสินค้า ซึ่งจะสามารถลดต้นทุน และความเสี่ยงของบริษัทหลายด้านโดยเฉพาะต้นทุนด้านการผลิตซีดี ที่ประสบปัญหาเรื่องเทปซีดีดีเถื่อน จึงแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการให้สปอนเซอร์เป็นผู้รับซื้อ ยกตัวอย่างเช่น ศิลปินเบอร์หนึ่ง มีชื่อเสียงโด่งดัง แต่แผ่นซีดีเพลงมียอดขายไม่ดีนัก แต่เมื่อบริษัททรู คอร์ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) ติดต่อศิลปินเป็นพรีเซนเตอร์ และทางบริษัท ทรูฯ ซื้อแผ่นซีดี 300,000 แผ่นเพื่อนำไปส่งเสริมการขายของตนเอง ทำให้บริษัท อาร์สยาม จำกัด สามารถลดปัญหาต้นทุนจากการผลิตซีดีได้

สรุปลักษณะทางกายภาพทั่วไปของวงการเพลงคำเมืองระดับประเทศ

จากการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง นอกจากจะได้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับประเทศดังได้อธิบายข้างต้นแล้ว ยังมีข้อมูลที่สะท้อนสภาพการณ์ของวงการเพลงคำเมืองในระดับประเทศ สามารถอธิบายได้ดังนี้

3.1 มาตรฐานในการสร้างสรรค์มีระบบและมีหลักเกณฑ์ เพลงคำเมืองที่ผ่านการสร้างสรรค์จากบริษัทส่วนกลาง จะมีการกำหนด คุณภาพด้านเนื้อหาสาระ คุณภาพคำที่ต้องสัมผัสคำตามแบบร้อยกรอง คุณภาพเสียงและลีลาการขับร้อง คุณภาพของดนตรี คุณภาพการเรียบเรียงดนตรี (มิกซ์เสียง) การถ่ายทำมิวสิกวิดีโอ โดยจะไม่มีเนื้อหาต่อแหลม ลามกอนาจาร แม้เวลา ในการสร้างสรรค์ผลงานให้กับศิลปินแต่ละคนอาจใช้เวลาอย่างน้อยแตกต่างกัน แต่หลักเกณฑ์ที่ได้กล่าวมา จะต้องได้รับการพิจารณาทุกครั้ง โดยเฉพาะบริษัท อาร์สยาม จำกัด ที่มีการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง ที่โดดเด่นกว่าบริษัทอื่นๆ

3.2 การปรับภาษาคำเมืองในบทเพลง การสร้างสรรค์เพลงจากส่วนกลางจะมีการปรับลดภาษาคำเมืองในบทเพลงให้มีความเข้าใจง่าย เนื่องจากกลุ่มเป้าหมายของการสร้างสรรค์เพลงจากส่วนกลาง คือ ประชาชนทุกภาคของประเทศไทย

สามารถซื้อบ้านและรถยนต์ได้ แม้จะเป็นความโด่งดังในเขตภาคเหนือก็ตาม แต่ก็มียานแสดงที่ภาคอีสาน ภาคกลางบ้าง จนผู้บริหารบริษัทอาร์สยามจำกัด ได้มีโอกาสชมการแสดงบนเวที จึงติดต่อให้เป็นศิลปินในสังกัด

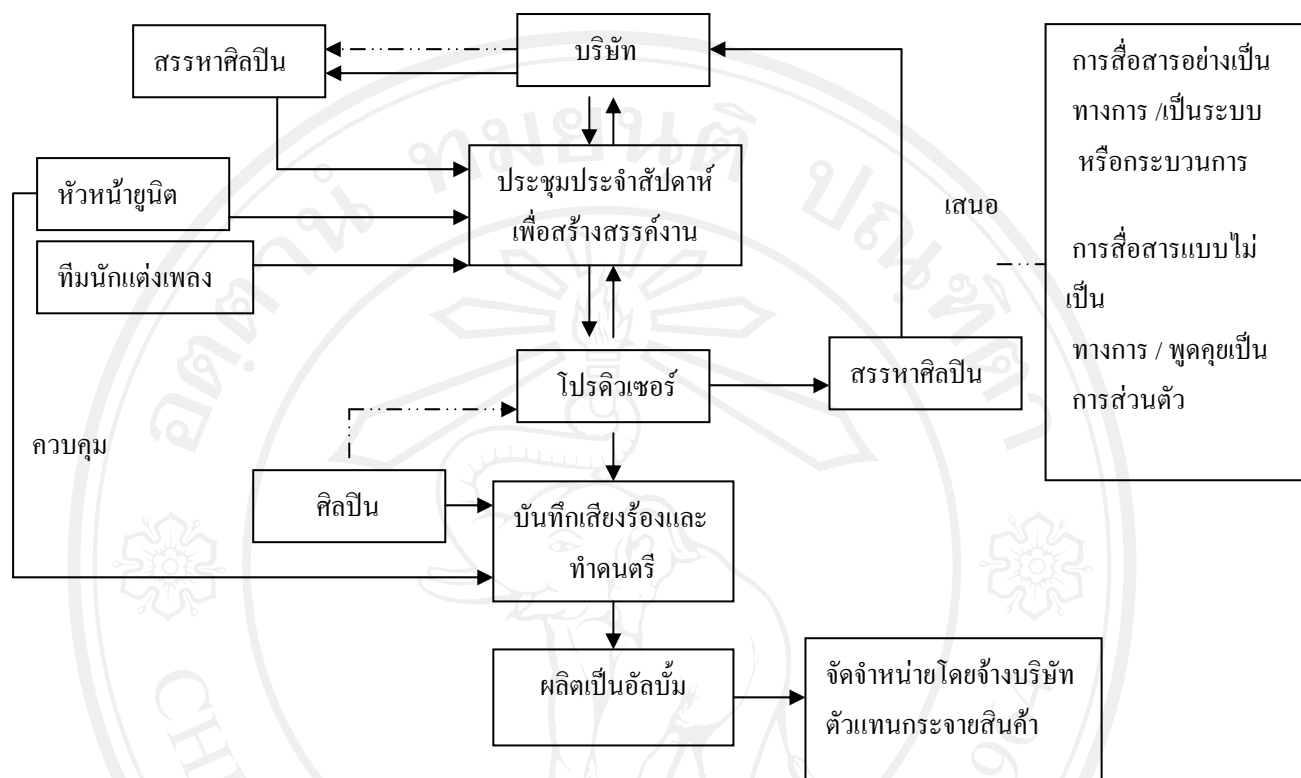
3.3 การสร้างศิลปินเพลงคำเมืองของบริษัทส่วนกลาง ส่งผลให้เพลงคำเมืองท้องถิ่นได้รับความนิยมมากขึ้น โดยในปี พ.ศ 2550 – 2552 เพลงคำเมืองได้รับความนิยมจากส่วนกลางเพิ่มขึ้น จาก ศิลปินที่ชื่อ กระแต โฟร์ทีน สังกัดบริษัทอาร์สยาม จำกัด ประสบความสำเร็จจาก อัลบั้มเปิดใจ สาวแต อย่างมาก และได้รับเชิญเป็นศิลปินในการแสดงคอนเสิร์ตของ วงการาบาว ซึ่งเป็นวงดนตรี เพื่อชีวิตชื่อดังของประเทศไทย จากความนิยมนี้ โปรคิวเซอร์ทั้งจากส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น มีความเห็นตรงกันว่า การตื่นตัวในวงการเพลงคำเมือง เป็นผลมาจากการประสบความสำเร็จของ การสร้างสรรค์ผลงานเพลงคำเมืองจากส่วนกลาง ซึ่งช่วยส่งเสริมและสร้างกระแสเพลงคำเมือง ทำให้เพลงคำเมืองจากส่วนท้องถิ่นได้รับความนิยมในระดับประเทศตามไปด้วย ในกรณีนี้หากเปรียบเทียบกับเพลงสาวห่วยดังเก่า ที่วางแผงก่อน อัลบั้มเปิดใจสาวแตกว่า 5 เดือน ได้รับการเปิดในสถานีวิทยุส่วนกลางบ้างแต่กลับไม่โด่งดังมากนัก แต่เมื่อเพลงเปิดใจสาวแตได้รับความนิยม ผู้จัดการรายการวิทยุเปิดเพลง เปิดใจสาวแตแล้ว ก็จะเปิดเพลงสาวห่วยดังเก่าควบคู่ไป ทำให้เพลงสาวห่วยดังเก่ากลับโด่งดัง ตามไปด้วย

นอกจากนี้ เพลงเปิดใจสาวแต ยังใช้ทำนองซอล่องน่าน เมื่อเพลงได้รับความนิยม เพลงคำเมืองอื่นๆก็หันมาใช้ทำนองซอล่องน่าน ในกรณีนี้ สามารถยกตัวอย่าง เพลง หนุ่มคอยหยอหยาง ที่ใช้ทำนองซอล่องน่านเช่นเดียวกัน ผู้จัดการรายการวิทยุจึงมักเปิดคู่กัน เพราะทำนองเหมือนกัน ทำให้เพลงหนุ่มคอยหยอหยางได้รับความนิยมเช่นเดียวกัน

3.4 การสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับประเทศ โดยเมื่อได้สร้างสรรค์เพลงและทำการประชาสัมพันธ์จนเพลงๆหนึ่งได้รับความนิยมแล้ว มักถูกลอกเลียนแบบโดยบริษัทผู้ผลิตเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นเพื่ออาศัยความนิยมของเพลงจากส่วนกลางทำให้เพลงของตนได้รับความนิยมรวดเร็วขึ้น การลอกเลียนแบบนี้พบได้ทั้งการคัดเลียนแบบดนตรี หรือ เนื้อหา โดยปรับแก้เนื้อหา ไปในทางลามกอนาจาร กรณีนี้ยกตัวอย่าง เพลงเปิดใจสาวแต ซึ่ง ส่วนท้องถิ่นลอกเลียนแบบดนตรีและแปลงเนื้อหาเป็น เพลง เปิดกระโปรงสาวแต

อย่างไรก็ตาม ผู้บริหารบริษัทอาร์สยาม จำกัด ให้ข้อมูลว่า การลอกเลียนแบบเช่นนี้ พบในทุกภาคของประเทศไทย เช่นเพลงขอนแก่นไม่กับเรือ ซึ่งโด่งดังทั่วประเทศ โดยเฉพาะภาคใต้ ก็มีศิลปินอิสระที่มีชื่อเสียงทางภาคใต้ ปรับแก้เป็น เพลงขอนแก่นไม่กับจี โดยทางบริษัทมีนโยบายว่าจะไม่ฟ้อง ด้วยเหตุผล 3 ประการ คือ 1. หลีกเลี่ยงการมีศัตรูทางธุรกิจ 2. ฟ้องแล้วผลที่ได้รับไม่คุ้มค่ากับค่าใช้จ่าย ที่อาจเกิดขึ้นในกระบวนการทางยุติธรรม 3. การฟ้องอาจยังทำให้บริษัทท้องถิ่นและบทเพลงที่ลอกเลียนแบบได้รับความนิยมจากสังคม

ภาพที่ 4.2 กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับประเทศ

ตารางผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สามารถสรุปรายละเอียดของกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นภาคเหนือและกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศได้ดังนี้

ประเด็น	ประเด็นย่อย	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น ภาคเหนือ	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ
1. กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง	1.1. การเข้าสู่อาชีพของศิลปินเพลงคำเมือง	มีศิลปิน 2 รูปแบบ คือ 1. ศิลปินเพลงคำเมืองแบบสังกัดบริษัท 2. ศิลปินเพลงคำเมืองแบบไม่สังกัดบริษัท สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะดังนี้ 2.1. ศิลปินอิสระแบบเป็นเจ้าของผลงาน 2.2. ศิลปินอิสระ แบบรับจ้างร้องเพลง ด้านลิขสิทธิ์และยอดขายจะเป็นรายได้ของนายทุนเจ้าของเงินทุน	ศิลปินจะสังกัดบริษัทและมีการเซ็นต์สัญญากับบริษัทใด บริษัทหนึ่ง
	1.2 การสรรหาศิลปินและการกำหนดบุคลิกภาพศิลปิน	1. เจ้าของบริษัทสรรหาเอง โดยการพบเจอหรือได้รับการแนะนำให้รู้จักผู้มีความสามารถด้านการร้องเพลงแล้วชักชวนมาเป็นศิลปิน 2. โปรดิวเซอร์สรรหาเอง โดยมีวิธีการสรรหาในลักษณะเดียวกัน - ไม่มีการเปลี่ยนแปลงหรือปรุงแต่งบุคลิกภาพของศิลปิน	1. ผู้บริหารบริษัทสรรหา อาจจะโดยการรู้จักเป็นการส่วนตัวหรือพบปะจากเวทีประกวดร้องเพลง 2. โปรดิวเซอร์เป็นผู้สรรหาโดยส่วนใหญ่จะรู้จักเป็นการส่วนตัว - มีการกำหนดบุคลิกภาพศิลปินให้เป็นตัวแทน ของกลุ่มคนในสังคม

ตารางผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สามารถสรุปรายละเอียดของกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นภาคเหนือและกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศได้ดังนี้ (ต่อ)

ประเด็น	ประเด็นย่อย	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง ระดับท้องถิ่นภาคเหนือ	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ
1. กระบวนการ สร้างสรรค์ เพลงคำเมือง	1.3 รูปแบบในการ สร้างสรรค์ เพลงคำเมือง	แบ่งได้ 4 รูปแบบ 1. เพลงโฟล์คของคำเมือง 2. เพลงตลกคำเมือง 3. เพลงลูกทุ่งคำเมือง 4. เพลงคำเมืองแบบสตริงคอมโบ	แบ่งได้ 3 รูปแบบ 1. เพลงโฟล์คของเพื่อชีวิต 2. เพลงลูกทุ่งคำเมือง 3. เพลงคำเมืองเพื่อชีวิต
	1.4 การเลือกเพลงให้ ศิลปินขับร้อง ในแต่ละอัลบั้ม	โปรดิวเซอร์จะเป็นผู้เลือกเพลง โดยพิจารณา ความเหมาะสมกับสถานการณ์ของสังคม โดยมี สูตรสำเร็จว่าต้องมีเพลงเกี่ยวกับสามเณร และ เพลงตลกในอัลบั้ม	พิจารณาจากหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องดังนี้ - บุคลิกภาพของศิลปินและกลุ่มเป้าหมายทางการ ตลาด - ปัจจัยด้านพฤติกรรมผู้บริโภคที่ปรับเปลี่ยนตาม เทคโนโลยี - เนื้อเพลงต้องไม่มีเนื้อหาลามก อนาจาร หรือ สอนแวง สองงาม - มีกระบวนการนำเสนอเพลงเข้าสู่ที่ประชุมเป็น ขั้นตอน

ตารางผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สามารถสรุปรายละเอียดของกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นภาคเหนือและกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศได้ดังนี้ (ต่อ)

ประเด็น	ประเด็นย่อย	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นภาคเหนือ	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ
1. กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง	1.5 การทำดนตรีจนเสร็จสิ้นอัลบั้ม	กระบวนการนี้ในระดับท้องถิ่นใช้เวลาสั้นมาก เนื่องจากงบประมาณน้อยจึงต้องรวบรัดขั้นตอนการทำงาน โปรดิวเซอร์อาจมีบทบาทถึงการถ่ายทำมิวสิกวิดีโอ ออกแบบปกซีดี เป็นกรณีไป	เพื่อลดปัญหาการขาดทุน บริษัทจะผลิตเพลงเพียง 2 -3 เพลง เพื่อนำไปเปิดทดลองกระแสความนิยมของตลาด โปรดิวเซอร์มีหน้าที่ถึงขั้นตอนการผลิตเพลง สำหรับขั้นตอนหลังจากนั้นจะมีหน้าที่เพียงให้คำปรึกษา
	1.6 แผนการตลาดในการทำอัลบั้มเพลงให้ศิลปิน	คำนึงถึงการวางแผนก่อนช่วงเทศกาล เช่น เทศกาลสงกรานต์ , เทศกาลลอยกระทง ฯลฯ	ผู้บริหารและทีมโปรดิวเซอร์จะมีการประชุมกันตลอดเวลา เพื่อระดมความคิดในขั้นตอนต่างๆของการสร้างสรรค์งานเพลง บริษัทจะมุ่งหาสปอนเซอร์ ผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายในการผลิตผลงานเพลงอัลบั้มของศิลปินทั้งนี้เพื่อลดต้นทุนในการผลิตของบริษัท

ตารางสรุปลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นของวงการเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นและเพลงคำเมืองระดับประเทศ

ลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นของวงการเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น	ลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นของวงการเพลงคำเมืองระดับประเทศ
1. เพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่นขาดผู้ดูแลตรวจสอบและเบี่ยงเบนเนื้อหาที่ส่อไปในทางเพศจนเกินงาม 2. ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ทำให้การผลิตผลงานเพลงให้ตนเองกลายเป็นศิลปินเป็นเรื่องง่ายและรวดเร็ว 3. ภาพลักษณ์ของศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นถูกมองรวมว่ามีภาพลักษณ์และผลงานที่ไม่เหมาะสม จึงมักถูกมองข้ามจากภาครัฐและเอกชนในการจ้างแสดงในงานระดับจังหวัด 4. วงดนตรีและนักร้องงานนอกที่ไม่แต่งตัวโป๊ และไม่เด่นชัดๆ ได้รับผลกระทบจากค่านิยมดังกล่าว ทำให้งานลดลง และถูกดูหมิ่นว่า หยิ่งเกินไป 5. ในอดีตนักร้องที่ประพุดิแบบนี้มักเป็นนักเรียนสายการอาชีพ หรือมีฐานะยากจน แต่ปัจจุบันก็มีนักศึกษาระดับปริญญาตรี และมีนักศึกษาระดับปริญญาโท รับร้องเพลงงานนอกและให้สัมผัสร่างกาย	1) มาตรฐานในการสร้างสรรค์ที่มีหลักเกณฑ์ 2) มีการปรับลดภาษาคำเมืองในบทเพลงให้มีความเข้าใจง่าย 3) การสร้างศิลปินเพลงคำเมืองของบริษัทส่วนกลาง ช่วยส่งเสริมและสร้างกระแสเพลงคำเมือง 4) เมื่อส่วนกลางได้สร้างสรรค์เพลงจนได้รับความนิยมแล้วมักถูกลอกเลียนแบบโดยบริษัทผู้ผลิตเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น

ตารางสรุปลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นของวงการเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นและเพลงคำเมืองระดับประเทศ(ต่อ)

ลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นของวงการเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น	ลักษณะทางกายภาพที่พบเห็นของวงการเพลงคำเมืองระดับประเทศ
6. ผู้ผลิตอ้างว่าหากผ่านการตรวจสอบและขอเลขทะเบียน กท. แล้ว ผลงานที่ผลิตออกมาก็จะอยู่ในขอบเขตที่น่าพอใจไปได้ 7. ศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นที่สร้างสรรค์เพลงโดยคำนึงถึงความรับผิดชอบต่อสังคมมีอยู่จำนวนหนึ่ง แต่มักไม่ได้รับความนิยม	

3. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 เพื่อศึกษาการทำงานขององค์กร/บุคคลที่เกี่ยวข้องกับ การสร้างสรรค์เพลงคำเมือง วัตถุประสงค์ในการวิจัยข้อนี้ มุ่งศึกษาองค์ประกอบบุคคลที่มีส่วนในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น และระดับประเทศ ในการผลิตหรือสร้างสรรค์เพลงคำเมือง 1 อัลบั้ม ซึ่งแต่ละองค์ประกอบมีบทบาท ลักษณะการทำงานที่แตกต่างกันแต่เกี่ยวข้องกัน ดังนี้

1. บริษัทหรือนายทุนอิสระ
2. โปรดิวเซอร์
3. ครูเพลง / นักแต่งเพลง
4. ศิลปินนักร้องเพลงคำเมือง

1. บริษัท หรือ นายทุน

บริษัท หรือ นายทุน อิสระ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุด ที่มีผลต่อการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง เนื่องจากเป็นผู้ลงทุนด้านค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมดในการสร้างสรรค์ และมีบทบาทในการควบคุมทิศทางในการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง มีบริษัทและนายทุนที่ส่วนในการสร้างสรรค์เพลงจาก 2 กลุ่ม คือ

- 1.1 บริษัทจดทะเบียนผู้สร้างสรรค์เพลงคำเมือง มีที่มาตามที่ตั้งและการครอบคลุมการทำการตลาด 2 รูปแบบคือ
 - 1.1.1 บริษัทส่วนกลาง (ระดับประเทศ)
 - 1.1.2 บริษัทท้องถิ่นภาคเหนือ
- 1.2 นายทุนอิสระที่ลงทุนให้ศิลปินนักร้องเพื่อทำอัลบั้มเพลง

1.1 บริษัทผู้สร้างสรรค์เพลงคำเมือง

เป็นองค์กรเอกชนที่มีการจดทะเบียนกับกรมธุรกิจการค้าเพื่อจัดตั้งเป็นบริษัท ที่ผลิตและเป็นเจ้าของลิขสิทธิ์เพลงผลงานทั้งหมดของศิลปินในสังกัด ทำหน้าที่ในการวางแผนนโยบายในการสร้างสรรค์รูปแบบเพลงคำเมือง และจำนวนการผลิตอัลบั้มเพลงในแต่ละปี โฆษณาประชาสัมพันธ์ผลงานเพลง ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ระหว่างศิลปินและบริษัท แต่เดิมการสร้างสรรค์เพลง คำเมืองมักดำเนินการโดย บริษัทท้องถิ่นภาคเหนือ มีบริษัทส่วนกลางที่มีผลงานออกมาบ้าง แต่ไม่ได้ทำการตลาดอย่างจริงจัง ปัจจุบันเพลงคำเมืองได้รับความสนใจจากบริษัทส่วนกลางมากขึ้น ในขณะที่บริษัทท้องถิ่นยังคงสร้างสรรค์งานเพลงคำเมืองออกมาอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ได้

ข้อมูลเกี่ยวกับ การสร้างสรรค์เพลงคำเมืองอย่างครบถ้วน ผู้วิจัยจึงได้ศึกษา ทั้งบริษัทจาก ส่วนกลางและบริษัทท้องถิ่น โดยขอเสนอเป็นลำดับดังนี้

1.1.1 บริษัทส่วนกลาง

บริษัทสร้างสรรค์เพลงคำเมืองจากส่วนกลางหลายบริษัท มีผลงานเพลงคำเมืองอย่างต่อเนื่องและศิลปินได้รับความนิยมแตกต่างกันไป ในที่นี้ผู้วิจัยได้ศึกษา บริษัทอาร์สยาม จำกัด ซึ่งมี การสร้างสรรค์ผลงานเพลงคำเมืองมาอย่างต่อเนื่องและศิลปินในสังกัด ก็ได้รับความนิยมเช่นกัน

- ข้อมูลทั่วไป

บริษัท อาร์สยาม จำกัด เป็นบริษัทในเครือบริษัท อาร์เอส โปรโมชัน จำกัด (มหาชน) สร้างสรรค์เพลงลูกทุ่ง ในรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นลูกทุ่งดั้งเดิม¹ ลูกทุ่งสตริง² ลูกทุ่งเพื่อชีวิต³ ศิลปินที่ได้รับความนิยมในสังกัดบริษัท สามารถแบ่งตามภาค คือ

- ภาคอีสาน ได้แก่ โป่งกลางสะออน,จินตรา พูนลาก ฯลฯ
- ภาคกลาง เช่น กุ้ง สุธิราช,หญิง ธิดิกานต์ ฯลฯ
- ภาคใต้ เช่น บิว กัลยาณี, บ่าววี, หลวงไก่ ฯลฯ

และภาคเหนือ ศิลปินเพลงคำเมือง ในสังกัดค่ายอาร์สยาม จำกัด ในขณะนี้ ได้แก่กระแต โฟร์ทีน ,แคท รัตกาล และครูแอ๊ด เดอะสะล้อ, ณัฐฐ์ เดอะสะล้อ และลูกตาล มีแนวโน้มที่จะผลิต ศิลปินเพลงคำเมืองเพิ่มขึ้นเพื่อให้มีจำนวนมากพอในการจัดแสดงโชว์วัฒนธรรมคล้ายกับการแสดงคอนเสิร์ต ของโป่งกลางสะออน ผลตอบแทนที่ศิลปินจะได้รับหลังจากการเซ็นสัญญา คือ สวัสดิการประกัน สุขภาพ และ รายได้จากการแสดง 75% หากไม่มีงานแสดงก็จะไม่ได้รับค่าตอบแทนใดๆ ส่งผลให้ ศิลปินเพลงคำเมืองระดับประเทศต่างต้องการพื้นที่ในการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อให้ตนเองมี ชื่อเสียง ซึ่งส่งผลต่อปริมาณงานแสดงและรายได้

- บทบาทที่เกี่ยวข้อง

ผู้บริหารบริษัทมีส่วนในการสร้างสรรค์ผลงาน โดยเป็นผู้วางแผนการบริหารผลงาน ศิลปิน คือวางแผนว่าศิลปินแต่ละคนจะมีผลงานในเดือนใด โดยวางแผนเป็นรายปี ซึ่งหากศิลปิน

¹ เพลงลูกทุ่ง ที่มีการแต่งเนื้อร้องตามหลักการแต่งเพลง ใช้ทำนองไทยเดิมหรือประยุกต์ มีลักษณะการร้องแบบใช้ลูกคอ

² เพลงลูกทุ่งที่มีการร้องที่เน้นลูกคอ แต่มีการใช้จังหวะ ทำนองเป็นแบบป๊อบแดนซ์มากขึ้น

³ เพลงลูกทุ่งที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับชีวิต ผังด้วยอุดมการณ์ แต่มีการร้องแบบลูกทุ่งมีลีลาการร้องโดยใช้ลูกคอ

ใด มีวัตถุประสงค์ในกระบวนการสร้างสรรค์ที่ดี ไม่ว่าจะเป็นมิบเพลงคุณภาพทั้งเนื้อหาและทำนอง ตรงกับบุคลิกภาพของศิลปิน มีกำหนดวางแผงในท้องตลาดไม่ตรงกับช่วงที่ศิลปินชื่อดังวางแผง ซึ่งส่งผลต่อโอกาสที่จะได้รับการสนับสนุนด้านการประชาสัมพันธ์ ซึ่งจะทำให้ศิลปินผู้นั้นมี โอกาสที่จะประสบความสำเร็จสูง

- รูปแบบการทำงาน

บริษัท อาร์สยาม กำหนดให้ศิลปินในสังกัดเซ็นสัญญา 8 ปี โดยหักส่วนแบ่งจากรายได้ การแสดงของศิลปิน 25% และมีการพิจารณาการออกอัลบั้มเพลงของศิลปินตามความนิยมของ สังคมที่มีต่อศิลปินนั้น เช่น ศิลปินที่ได้รับความนิยมอย่างมาก จะมีผลงานปีละ 1-2 อัลบั้ม โดยการ พิจารณาของบริษัทเป็นสิทธิ์ขาด

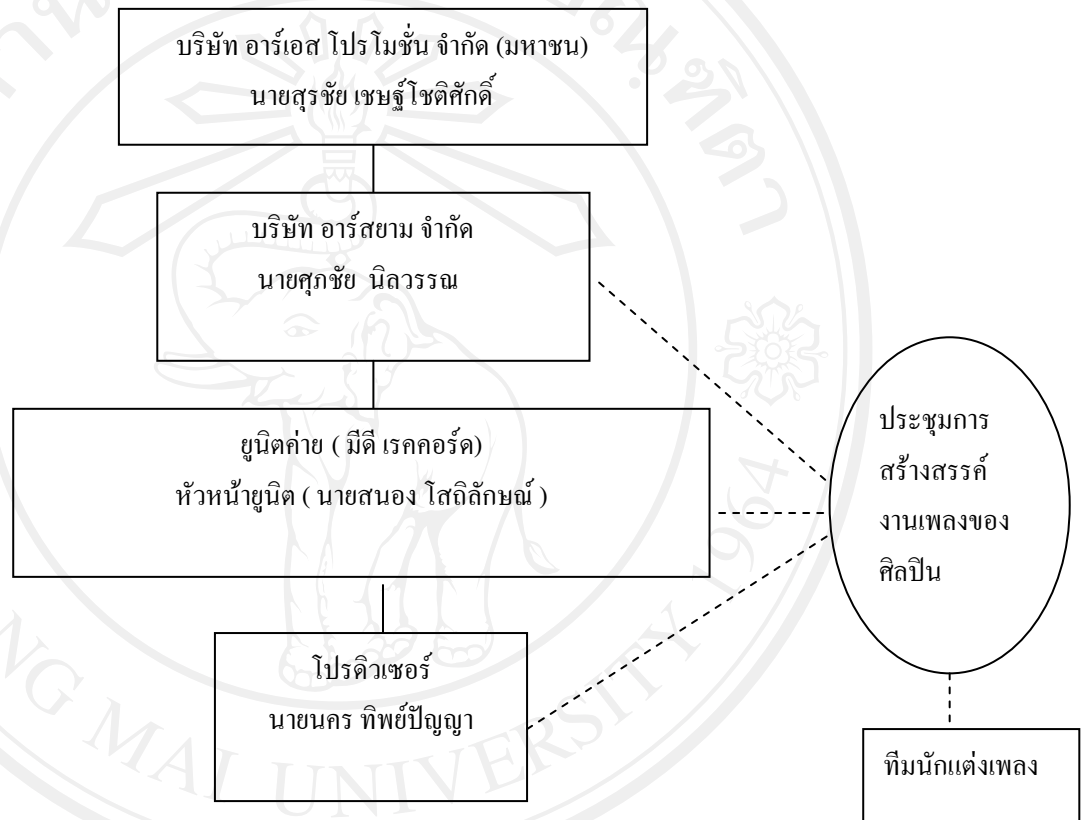
ในปี พ.ศ. 2551 บริษัทประสบปัญหาขาดทุนในครึ่งปีแรก ในครึ่งปีหลังบริษัทได้ เปลี่ยนแปลงนโยบาย โดยมุ่งเน้นการนำเสนอศิลปินให้บริษัทห้างร้านเพื่อเป็นพรีเซนเตอร์สินค้า โดยมีข้อตกลงร่วมกัน เช่น บริษัทห้างร้านดังกล่าวจะทำหน้าที่เป็นสปอนเซอร์ดูแลค่าใช้จ่ายในการ ผลิต หรือ รับเหมาผลงานของศิลปินที่ตกลงทำสัญญาให้เป็นพรีเซนเตอร์ของสินค้า เช่น บิว กัล ยานี, กุ้ง สุธิราช, กระแต โฟร์ทีน และโป่งกลางสะออน ได้รับการสนับสนุนจาก บริษัท ทู คอรั ปอเรชั่น จำกัด (มหาชน) รับเหมาผลงานที่ผลิตออกมา ตัวอย่างเช่น วิธีดีการแสดงสดโป่งกลางสะ ออน ซึ่งยอดจำหน่ายไม่ดึ้นัก เมื่อบริษัท ทู คอรัปอเรชั่น จำกัด(มหาชน) รับซื้อ 3000,000 แผ่น เพื่อไปแจกลูกค้าของตนเองในกิจกรรมส่งเสริมการตลาด บริษัทอาร์สยามจำกัด ก็จะลดความเสี่ยง ในการลงทุน ลดภาระต้นทุนจมของบริษัทได้

นายสุภชัย นิลาวรรณ (2551) กล่าวว่า งานพัฒนาธุรกิจ อาร์สยาม จึงใช้ระยะเวลาเพียงไม่กี่ เดือนในปี 2551 แนะนำตัวกับลูกค้าทุกระดับจำนวนมาก กว่าร้อยบริษัทฯ และได้รับความไว้วางใจ จากลูกค้าจำนวนมากกลับมาเช่นกัน ประกอบด้วยสินค้าหลากหลายประเภท ทั้งเครื่องสำอางกำลัง , ค่าयरยนต์, มอเตอร์ไซค์, ผู้ให้บริการโทรศัพท์มือถือ, หน่วยงานราชการ, สนุ่, เครื่องสำอาง, สินค้า สตรี,อาหาร, วัสดุก่อสร้าง, เครื่องครัว, สินค้าเพื่อสุขภาพ, เทเลเซลล์ เป็นต้น โดยแทบทั้งหมด เป็น การให้บริการแบบ Tailor-made ซึ่ง อาร์สยาม วางแผนและจัดการตอบโต้ให้แบบเฉพาะตัว ซึ่ง ไม่เคย มีมาก่อนในวงการ ทำให้ลูกค้าทุกรายต่างพึงพอใจเป็นอย่างมาก เพราะเป็นการประหยัด งบประมาณ และการเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคได้โดยตรงและง่ายดาย

¹ อ่านเพิ่มเติมในกระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ

- โครงสร้างการบริหารงาน

จากการศึกษาพบว่า บริษัทอาร์สยามจำกัด มีโครงสร้างที่ซับซ้อน เนื่องจากเป็นบริษัทใหญ่ โดยมีฝ่ายบริหาร ฝ่ายบัญชี ฝ่ายการตลาด ฝ่ายขาย ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ฝ่ายดูแลศิลปิน ฯลฯ แต่สามารถอธิบายผู้มีส่วนในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองได้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 4.3 โครงสร้างผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในบริษัทอาร์สยามจำกัด

จากภาพที่ 1 อธิบายโครงสร้างผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในบริษัทอาร์สยามจำกัด ได้ ดังนี้ คือ บริษัทอาร์เอส โปรโมชันจำกัด มีบริษัทในเครือภายใต้ชื่อบริษัทอาร์สยามจำกัด เพื่อสร้างสรรค์เพลงลูกทุ่งในแนวต่างๆ ภายใต้บริษัทอาร์สยามจำกัด จะมีการแบ่งหน่วยค้า เพื่อความสะดวกในการทำงาน เช่น

- หน่วยมีดี เรคคอร์ด มีนายสนอง โสธิลักษณ์ เป็นหัวหน้าหน่วย ศิลปิน คือ กระเต, ครูแอ๊ด เดอะสะล้อ, ณัฏฐ์ เดอะสะล้อ ฯลฯ

- ยูนิตรักไทย มีหนู มิเตอร์ เป็นหัวหน้ายูนิต ศิลปินคือ หนู มิเตอร์, บ่าววี, หลวงไก่, บิว กัลยาณี ฯลฯ

เมื่อมีการเตรียมการสร้างสรรค์เพลง จะมีการประชุม¹³ โดยหัวหน้ายูนิตสามารถตัดสินใจในการสร้างสรรค์ผลงานได้ และบางครั้ง นายสุกชัย นิลวรรณ ผู้บริหารสูงสุดของบริษัทก็จะร่วมประชุมด้วย การประชุมโปรดิวเซอร์ ที่ดูแลศิลปินจะสามารถเข้าร่วมประชุม รับนโยบาย และร่วมแสดงความคิดเห็นได้ โดยมีทีมนักแต่งเพลงร่วมรับนโยบายและเสนอเพลงในอัลบั้ม บางเพลงใช้นักแต่งเพลง 4-5 คน ระดมความคิดเพื่อแก้ไขเนื้อเพลง หรือ ทำนอง

1.1.2 บริษัทท้องถิ่น

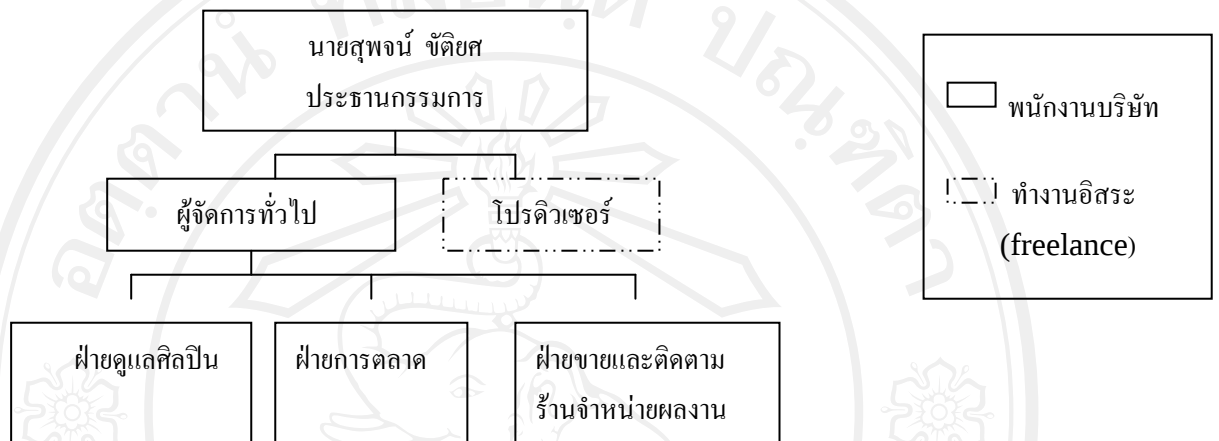
บริษัทระดับท้องถิ่นภาคเหนือที่มีการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง มีหลายบริษัทเน้นการสร้างสรรค์ เพลงคำเมือง โดยใช้ภาษาคำเมือง หรือ คำเมืองปนภาษาไทยกลาง สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยเลือกศึกษา บริษัท คนเมืองเรคคอร์ด จำกัด ซึ่งมีผลงานเพลงคำเมืองอย่างต่อเนื่องและมากที่สุดในภาคเหนือ

- ข้อมูลทั่วไปและรูปแบบการทำงาน

บริษัท คนเมืองเรคคอร์ด จำกัด ก่อตั้งโดย นายสุพจน์ ขัตติยศ ดำรงตำแหน่งประธานกรรมการบริษัท เป็นบริษัทท้องถิ่นที่มีช่องทางการจำหน่ายมากที่สุดในภาคเหนือทั้งในห้างสรรพสินค้า ตลาดนัด หรือร้านจำหน่ายเพลง ดังนั้นนอกจากผลิตผลงานเพลงคำเมืองแล้วยังรับเป็นผู้กระจายผลงานเพลงให้กับบริษัทอื่นๆด้วย

แม้จะเป็นบริษัทที่มีผลงานเพลงคำเมืองและช่องทางการจำหน่ายมากที่สุดในภาคเหนือ แต่มีการใช้ทรัพยากรบุคคลน้อยเมื่อเทียบกับส่วนกลาง แต่ก็ยังเป็นระบบและมีการแบ่งหน้าที่บุคลากรชัดเจน คือ คุณสุพจน์ ขัตติยศ เป็นประธานกรรมการบริษัทและควบคุมการสร้างสรรค์เพลงเอง มีการสื่อสารและทำงานโดยตรงกับโปรดิวเซอร์ โดยมีผู้จัดการทั่วไป 1 คน ฝ่ายดูแลศิลปิน 1 คน ฝ่ายการตลาด 1 คน และฝ่ายขายและติดตามร้านจำหน่ายผลงานของค่าย อีก 1 คนเท่านั้น

โครงสร้างการบริหารงานของ บริษัท คนเมือง เรคคอร์ด จำกัด สามารถอธิบายได้ดังแผนผังต่อไปนี้

ภาพที่ 4.4

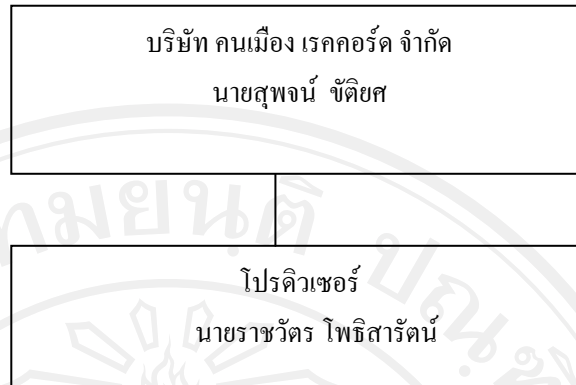
โครงสร้างการบริหารงานบริษัทคนเมืองเรคคอร์ดจำกัด

ในอดีตบริษัทมีนโยบายในการเซ็นสัญญาศิลปินแต่ในปัจจุบันจะไม่มีการตกลงสัญญาระยะยาวเพราะมีศิลปินมากขึ้น บริษัทไม่สามารถผลิตงานให้ได้อย่างทั่วถึง มักตกลงกันทำสัญญาเป็นรายอัลบั้ม หรือแล้วแต่จะตกลงเป็นกรณีพิเศษ การแบ่งรายได้จากการแสดงระหว่างบริษัทและศิลปินจะตกลง

- บทบาทที่เกี่ยวข้อง

ผู้บริหารบริษัทมีบทบาททุกขั้นตอนของการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง โดยมีบทบาทตั้งแต่การสรรหาศิลปิน การคัดเลือกเพลงทั้งอัลบั้ม ควบคุมการผลิตทั้งหมด หรืออาจให้โปรดิวเซอร์เป็นผู้สรรหาศิลปินและคัดเลือกเพลง ก่อนที่จะควบคุมการผลิตเองทั้งหมดเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีบทบาทด้านการกระจายสินค้า (แผ่นซีดี หรือวีซีดีคาราโอเกะ)

จากการทำงานของบริษัทคนเมืองเรคคอร์ด สามารถอธิบายเป็นโครงสร้างสำหรับผู้มีส่วนในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองได้ดังภาพ

ภาพที่ 4.5 โครงสร้างผู้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง บริษัท คนเมือง เรคคอร์ด จำกัด

จากภาพที่ 5 สามารถอธิบายได้ว่า นายสุพจน์ ขัตติยศ กรรมการผู้จัดการบริษัท สามารถสื่อสารกับโปรดิวเซอร์ ซึ่งกว่า 90% ของผลงานจะอยู่ภายใต้การดูแลของ นายราชวัตร โพธิสารรัตน์ ซึ่งสามารถตัดสินใจในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองร่วมกัน หรือ นายสุพจน์ ขัตติยศ สามารถตัดสินใจในทุกขั้นตอนของการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองเองได้ เพื่อให้โปรดิวเซอร์ดำเนินการตามขั้นตอนต่อไป

1.1.3 นายทุนอิสระ

ในปัจจุบันนอกจากบริษัทผู้ผลิตเพลงจะเป็นผู้สร้างนักร้องและศิลปินเพลงคำเมืองเป็นหลักแล้ว ยังมีคนอีกกลุ่มหนึ่ง ที่มีส่วนในการสร้างศิลปินเพลงคำเมือง ก็คือ “นายทุนอิสระ” ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

- ข้อมูลทั่วไป

นายทุนอิสระคือ ผู้มีฐานะทางการเงินดี ได้ลงทุนสร้างสรรคงานให้กับศิลปินนักร้องเป็ๆ การเฉพาะ ลักษณะของนายทุนอิสระมักมีอาชีพหลักที่เกี่ยวกับวงการบันเทิงรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง จนเกิดความสนใจหรือ เห็นช่องทางด้านธุรกิจเพลง ในการศึกษาครั้งนี้ได้ศึกษาตัวอย่างนายทุนอิสระคือ นายธนกร สืบกระแสร นายทุนอัลบั้มชุด เพลงฮิตติดหู เป็นผู้มีความรู้และประสบการณ์ด้านการตลาดซิดีเพลงและภาพยนตร์ในระดับประเทศ มีอาชีพเป็นผู้จัดการฝ่ายการตลาด บริษัท อี วี เอส เอ็นเตอร์ เทนเมนท์ จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทตัวแทนจำหน่ายซิดีเพลงและภาพยนตร์ทั่วประเทศ

- บทบาทที่เกี่ยวข้องและรูปแบบการทำงาน

บทบาทของนายทุนอิสระในการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง มีสิทธิ์ขาดในการเลือกศิลปิน และเพลงในอัลบั้ม เนื่องจากลงทุนเองทั้งหมด ในกรณีของนายธนกร มีพื้นฐานด้านธุรกิจ จึงคำนึงถึงความคุ้มค่าในการลงทุนและผลตอบแทนที่จะได้รับ การเลือกเพลงจึงเลือกเพลงเก่าที่ได้รับความนิยมและเป็นที่รู้จักระดับประเทศจนถึงปัจจุบัน เพราะผู้ฟังรู้จักบ้างแล้ว จึงติดต่อซื้อลิขสิทธิ์เพลงเก่าที่ต้องการนำมาผลิตใหม่อย่างถูกต้อง ยกตัวอย่างเช่น เพลงของจรัล มโนเพ็ชร ซึ่งนายธนกร ซื้อลิขสิทธิ์จำนวน 5 เพลง ได้แก่ เพลง อ้ายคำ, สาวเชียงใหม่, พี่สาวครับ, สาวมอเตอรืไซค์ และรางวัลแค่คนช่างฝัน เป็นเงิน 55,000 บาท และยังมีเพลงอื่นๆ อีกมากมาย เช่น สาวเชียงใหม่หรือเพลงของภาคอื่นๆ เช่น วอนพี่มีรักเดียว, สาวกาฬสินธุ์ รวมกว่า 47 เพลง

รูปแบบการทำงาน ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของนายทุนอิสระ นายทุนบางคนลงทุนเพราะชื่นชอบเพลงคำเมืองและอยากรู้ขั้นตอนในการสร้างสรรค์เพลง บางคนรู้สึกชื่นชมศิลปินนักร้องที่เคยสังกัดบริษัทแต่ไม่มีผลงานเป็นเวลานานจึงช่วยเหลือเงินทุนในการทำอัลบั้มอิสระของศิลปินคนนั้น สำหรับกรณีของนายธนกรคือ เห็นนักร้องงานนอกไปร้องเพลงได้เงินวันละ 500 บาท จึงรู้สึกสงสารและรวบรวมนักร้องงานนอกที่น่าเสียดาย และมีความประพฤติดีประมาณ 5 คน มาทำอัลบั้มชุดนี้ โดยจัดสรรรายได้จากงานแสดงมอบให้ศิลปิน ส่วนตนเองจะได้ผลตอบแทนจากการจำหน่ายผลงานในรูปแบบซีดีเพลง และซีดีคาราโอเกะ

- โครงสร้างการทำงาน

เนื่องจากเป็นนายทุนลงทุนเอง จึงการดูแลในลักษณะการเป็นเจ้าของคนเดียว โดยจ้างนักดนตรี มาทำดนตรีให้

2. ครูเพลง /นักแต่งเพลง

ครูเพลง เป็นคำที่ใช้เรียกผู้ประพันธ์เพลง ที่สามารถแต่งเพลงได้อย่างไพเราะ มีหลักการสัมผัสแบบโคลงกลอน จนมีผู้ปฏิบัติตามและเคารพนับถือเป็นครู ทั้งยังมีความพิถีพิถัน ในการแต่งตัวอย่างของครูเพลงที่ได้รับการยกย่องปรากฏการณ์ในหนังสือ หลักการแต่งเพลง ของ สมาคมนักแต่งเพลง ว่า “วิธีการและหลักการแต่งเพลงของปรมาจารย์หลวงวิจิตรวาทการ มีท่านที่สนใจในการประพันธ์เพลงได้พิจารณาศึกษา...ดังต่อไปนี้ คือ การสร้างเพลงใหม่ เป็นที่พึงปรารถนา แต่ต้องระมัดระวังมิให้ผิดหลักวิชา” (สุรพล แสงเอก, 2532 : 83)

นักแต่งเพลง เป็นคำที่ใช้เรียกผู้ประพันธ์เพลงในปัจจุบัน มักจะมีอาชีพหลักที่ใช้เลี้ยงชีพ โดยการแต่งเพลงกลายเป็นอาชีพเสริม ประสบการณ์ชีวิตจะเกี่ยวข้องกับวงการเพลงมาก่อน แม้

นักแต่งเพลงจะมีผลงานการแต่งเพลง แต่ก็ไม่ได้รับการยกย่องนับถือให้เป็นครู ทั้งนี้เพราะการแต่งเพลงเป็นเพียงอาชีพ

โดยผู้ที่มีอาชีพแต่งเพลงในยุคเก่าและมีอายุ จะเรียกตนเองว่า ครูเพลง แต่คนรุ่นใหม่จะเรียกตนเองว่า นักแต่งเพลง ส่วนใหญ่ไม่ได้มีการศึกษาด้านดนตรีหรือภาษาโดยตรง จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และค้นคว้าเอกสารที่เกี่ยวข้อง สามารถอธิบายเป็นได้ดังนี้

2.1 ครูเพลง

สำหรับครูเพลงที่เป็นตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ อาจารย์สรรัศม์ ศักดิ์ศรี ครูเพลงอาวุโสในวงการเพลงคำเมือง จบการศึกษาชั้นปีที่ 4 จากจังหวัดยโสธร มีอาชีพตัดเย็บเสื้อผ้า สูท และชุดข้าราชการ มีความชอบในการร้องเพลง จึงพยายามร้องเพลงตามร้านอาหารจะมีผลงานแต่ไม่ประสบความสำเร็จ แล้วจึงหันเหเป็นครูเพลงแทน มีประสบการณ์หลายปี จนเป็นที่เคารพนับถือในวงการเพลงคำเมือง

- วิธีการแต่งเพลงของครูสรรัศม์ จะแต่งตามอิสระ ไม่ได้ยึดติดหลักการ หรือศึกษาจากตำราเล่มใด อาศัยหลักภาษาสิ่งที่คำนึงถึงคือสัมผัสนอกและสัมผัสใน รูปแบบของกลอนแปด เพื่อให้เกิดภาษาที่สวยงาม ครูเพลง ได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์ในสังคม ในระดับคู่รัก ครอบครัว ชุมชน หรือ กระแสนิยมของสังคม แล้วเขียนเนื้อเพลงเกี่ยวกับปรากฏการณ์นั้น

- ทำนองเพลง ครูเพลง จะใช้ทำนองเพลงไทยเดิม โดยในการแต่งเพลงนั้น อาจแต่งเนื้อร้องมาก่อน จึงใส่ทำนอง หรือ เลือกทำนองก่อนแล้วจึงแต่งเนื้อร้อง หรือ ระหว่างแต่งเนื้อร้อง ก็คิดถึงทำนองที่เหมาะสมกับเนื้อเพลงไปพร้อมกัน แต่เนื่องจากส่วนใหญ่ใช้ทำนองเพลงไทยเดิม โดยจะแต่งเนื้อร้องก่อน แล้วจึงหาทำนองไทยเดิมที่เหมาะสม

2.2 นักแต่งเพลง

นักแต่งเพลง ที่ให้สัมภาษณ์ในครั้งนี้ คือ นายปัญญา ตั้งตระกูล นักแต่งเพลง ที่มีผลงานด้านไฟล์คซอง “แต่งเพลงและร้องเพลงคล้ายกับจรัส มโนเพชรมาก” (ชนสวรรค์ เจริญเมือง, 2546: 75) จบการศึกษาคณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เดิมมีอาชีพหลักเป็นนักดนตรีและศิลปินนักร้อง ภายใต้การสร้างสรรค์ของบริษัท แกรมมี่ โกลด์ จำกัด และเป็นศิลปินอิสระ แต่เนื่องจากงานเพลง ไม่ประสบผลสำเร็จด้านรายได้มากนัก และมีโอกาสเดินทางไปประเทศแคนาดา จึงไปเปิดกิจการร้านผัดไทย ที่ประเทศแคนาดาราว 1 ปี แต่ยังคงส่งเพลงมาให้ศิลปินเพลงที่ประเทศไทย ปัจจุบันกลับมาเปิดร้านอาหารที่จังหวัดเชียงใหม่

- วิธีการแต่งเพลง มักจะแต่งตามอิสระ ไม่ได้ยึดติดหลักการ หรือศึกษาจากตำราแต่อย่างใด เนื้อหาของเพลงที่แต่ง ได้รับแรงบันดาลใจจากเหตุการณ์ในสังคมการแต่งเพลง

อีกรูปแบบคือ การแต่งเพลงให้กับศิลปิน โดยคำนึงถึงบุคลิกภาพของศิลปินเป็นหลัก เช่น รูปแบบภาษาที่ศิลปินผู้นั้นมักจะใช้ หรือ แนวคิดทัศนคติของศิลปินที่มีต่อปรากฏการณ์นั้น

- ทำนองเพลง นักแต่งเพลง มีวิธีการแต่งทำนองและเนื้อร้องหลากหลายแบบ ตามสถานการณ์โดยสร้างทำนองเป็นของตนเอง ที่ดัดแปลงมาจากการฟังเพลงจำนวนมาก ในการแต่งเพลงนั้น อาจแต่งเนื้อร้องมาก่อน จึงใส่ทำนอง หรือ แต่งทำนองก่อนเนื้อร้อง หรือ ทั้งเนื้อร้องและทำนองอาจแต่งพร้อมกัน ขึ้นตอนสามารถเปลี่ยนแปลงได้ แต่ส่วนใหญ่เมื่อเขียนเนื้อเพลงท่อนแรกไปแล้ว ท่อนที่สองจะเริ่มมีทำนอง เพื่อกำหนดให้เพลงมีความไพเราะ จำง่าย

3. โปรดิวเซอร์

โปรดิวเซอร์ มีบทบาทแทบทุกขั้นตอนของการสร้างสรรค์เพลงคำเมือง นับตั้งแต่การรับนโยบายจากผู้ลงทุน /ผู้บริหารบริษัท การเลือกเพลง การเรียบเรียงดนตรี หรือจนกระทั่งการผลิตเป็นแผ่นซีดี ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึก โปรดิวเซอร์ 2 ท่าน คือ

- 3.1 นายนคร ทิพย์ปัญญา โปรดิวเซอร์ บริษัท อาร์สยาม จำกัด
- 3.2 นายราชวัตร โพธิสารตัน โปรดิวเซอร์ บริษัท คนเมืองเรคคอร์ด จำกัด
- 3.1 นายนคร ทิพย์ปัญญา

3.1.1 ประวัติและการเข้าสู่อาชีพโปรดิวเซอร์

นายนคร ทิพย์ปัญญา หรือชื่อในวงการเพลง ชื่อ มาร์ค ไบเดย์ จบการศึกษาระดับปริญญาตรีคณะครุศาสตร์ วิชา เอกดนตรีศึกษา วิทยาลัยครูเชียงใหม่ (ชื่อสถาบันในขณะนั้น) มีถิ่นกำเนิดที่บ้านป่าขาม ตำบลหนองหาร อำเภอ สันทราย จังหวัดเชียงใหม่ ครอบครัวมีอิทธิพลเป็นอย่างสูงในการเข้าสู่อาชีพที่เกี่ยวข้องกับดนตรี เพราะที่บ้านมีวงดนตรีลูกทุ่งอยู่ในเครือของวงศรีสมเพชร (ย่าบุญ) ขณะเรียนอยู่มัธยมศึกษาปีที่ 4 สามารถเรียบเรียงเพลงของวงศรีสมเพชร (ย่าบุญ) ทั้งชุด

หลังจากเรียนจบได้เริ่มงานเป็นนักดนตรีตำแหน่ง ฉิ่ง ในวงหมอลำ จนกระทั่งได้พัฒนาการเล่นตำแหน่งกีตาร์ ต่อมาหนุ่มภูไท ผู้มีฐานะเป็นพี่ชาย และเป็นผู้ทำดนตรีเพลงหนุ่มนาข้าวสวานาเกลือ มีวงดนตรีของตนเอง ได้ชักชวนมาทำดนตรีโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ และมาทำงานในวงดนตรีดังกล่าว จากนั้นได้เพียง 4 ปี วงดนตรีประสบปัญหาภายใน ทำให้ต้องยุบวง

นายนคร จึงหันมาทำแผ่นเลเซอร์ดิสคาราโอเกะเพลงเก่า โดยเรียบเรียงดนตรีใหม่ทั้งเพลงไทยและเพลงสากล สำหรับเพลงไทยทำแผ่นเลเซอร์ดิสส่งให้บริษัทที่จัดจำหน่ายในประเทศ ส่วนเพลงจีนจะส่งออกต่างประเทศ เช่น ฮองกง ญี่ปุ่น สิงคโปร์ ต่อมานายนครได้กลับมาทำห้อง

อัดเสียงที่จังหวัดเชียงใหม่ และได้ทำดนตรีให้กับ วิฑูร ใจพรหม และศิลปินท้องถิ่นที่มีชื่อเสียงมากมาย หลังปี พ.ศ. 2540 ซึ่งประเทศไทยประสบปัญหาทางเศรษฐกิจ ประกอบกับตลาดเพลงในระดับประเทศเปลี่ยนการใช้เลเซอร์ดิสมาใช้แผ่นซีดีซึ่งเชียงใหม่ยังไม่มีเทคโนโลยีรองรับทำให้ไม่สามารถสร้างสรรค์เพลงได้ จึงกลับมาทำงานที่กรุงเทพอีกครั้ง โดยร่วมงานดึก ซีโร่ ผลิต MIDI รับจ้างทำเพลงคาราโอเกะ ต่อมาได้พบอาจารย์จรัส สารวิงส์ ซึ่งคุ้นเคยกับ ดึก ซีโร่ อาจารย์จรัสเห็นว่าฝีมือจึงให้ทำเพลงของค่ายนพวงษ์โปรโมชัน ภายใต้ชื่อของอาจารย์จรัส ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นของการเป็นโปรดิวเซอร์

ที่มาของชื่อ มาร์ค ไบเตย เกิดจากการทำงานเพลงให้ศิลปิน “ปีเตอร์ สารวิงส์” ซึ่งมีผู้จัดการชื่อเอ็ดดี้ คุณนครจึงเปลี่ยนชื่อเล่นจาก มิด เป็น มาร์ค ให้เข้ากับทีมงานที่ใช้ชื่อภาษาอังกฤษ ประกอบกับทำงานภายใต้บริษัทไบเตย เรคคอร์ด จึงมีชื่อว่า “มาร์ค ไบเตย” เป็นชื่อในวงการเพลง จนถึงปัจจุบัน เริ่มทำหน้าที่โปรดิวเซอร์ร่วมกับอาจารย์จรัส สารวิงส์ให้น้องมายด์ อัลบั้มน้องมายด์ ป่วนเมือง มีเพลงแครอทได้รับความนิยมอย่างมาก มียอดขายกว่า 3 ล้านแผ่น

ผลงานที่เป็นโปรดิวเซอร์ทั้งอัลบั้มชุดแรก คือ บิว กัลยานี เลิยมสกุล สังกัดบริษัท อาร์สยาม จำกัดซึ่งเป็นจุดเริ่มในการทำงานร่วมกับบริษัทนี้ และบิว กัลยานีก็ประสบความสำเร็จมาก เป็นศิลปินเพลงลูกทุ่งเพื่อชีวิตสำเนียงได้อันดับหนึ่ง ได้รับรางวัลนักร้องดาวรุ่งในปี พ.ศ. 2550 ทำให้ชื่อเสียงของ มาร์ค ไบเตย โด่งดังในวงการเพลงระดับประเทศ

ในปี พ.ศ. 2552 นายนคร ทิพย์ ปัญญา หรือ มาร์ค ไบเตย ได้รับรางวัลเรียงเรียงดนตรียอดเยี่ยม จาก คม ชัด ลึก อวอร์ด 2008 จากเพลง เป็ดใจสาวแต่ ขบร้องโดยกระแต โฟร์ตีน

3.1.2 บทบาทหน้าที่ของโปรดิวเซอร์ในบริษัทระดับประเทศ

บทบาทหน้าที่ของโปรดิวเซอร์บริษัทระดับประเทศ บทบาทจะมากหรือน้อย ขึ้นอยู่กับวิธีการสรรหาศิลปินซึ่งมี 2 กรณี

กรณีแรกคือ โปรดิวเซอร์ เป็นผู้สรรหาศิลปิน โดยต้องมองหาคนที่จะมาเติมช่องว่างทางการตลาด ว่ายังขาดศิลปินบุคลิกลักษณะอย่างไร บทบาทของโปรดิวเซอร์ในกรณีนี้ สามารถยกตัวอย่างในปี 2551-2552 ศิลปินที่ชื่อว่า กระแต โฟร์ตีน ได้รับความนิยมมากที่สุดในศิลปินบริษัทเดียวกัน จึงต้องการนักร้องที่มีลักษณะคล้ายกับกระแต แต่ไม่ให้เป็นกลุ่มเป้าหมายทางธุรกิจกลุ่มเดียวกัน จากนั้นจึงวิเคราะห์ว่า ศิลปินวัยรุ่นที่ได้รับความนิยมในบริษัทนอกจากกระแต ที่เป็นแนวเพลงลูกทุ่งคำเมือง รองลงมาคือ บิว กัลยานี ลูกทุ่งเพื่อชีวิตสำเนียงได้ โปรดิวเซอร์ต้องสร้างคาแรคเตอร์ของศิลปินที่มีคาแรคเตอร์ของกระแตและบิว กัลยานี รวมกัน ในที่สุดก็ได้ศิลปินที่ใช้

ชื่อว่า ลูกตาล¹ อีกคน หากศิลปินมีคาแรคเตอร์ชัดเจนอยู่แล้ว เช่น เดอะสเกิ้ลก็หาเพลงที่ทำให้บุคลิกภาพของศิลปินโดดเด่นขึ้นมา

โดยสรุปแล้ว บทบาทสำคัญโปรดิวเซอร์ในกรณีนี้ เริ่มตั้งแต่กำหนดบุคลิกลักษณะให้กับศิลปิน หาเพลงที่เหมาะสม แล้วทำตัวอย่างเสียงร้อง (DEMO) เสนอที่ประชุมบริษัท หากที่ประชุมสนใจก็สามารถพัฒนาต่อไปได้ จนเป็นอัลบั้มเพลง

กรณีที่สอง บริษัทสรรหาศิลปินกันเอง โปรดิวเซอร์ จากบริษัทส่วนกลางจะมีหน้าที่หาศิลปินให้บริษัทด้วยการวิเคราะห์ปัจจัยภายใน เช่น อายุ บุคลิกภาพ แนวเพลง เสียงร้อง ความชื่นชอบของศิลปิน ความต้องการของบริษัท และ ปัจจัยภายนอกเช่น ความต้องการของตลาด ความนิยมของคนฟัง กระแสเพลง แล้วประชุมระดมความคิดในบริษัท¹³ วิเคราะห์จนออกเป็นรูปแบบของศิลปินออกมา

โปรดิวเซอร์ จึงต้องมีความรู้ด้านการตลาดและกระแสความนิยมของเพลงเป็นอย่างดี ด้วย เพราะหากความนิยมเพลงลูกทุ่งลดลง แต่ความนิยมเพลงเพื่อชีวิตมีมากกว่า ในขณะที่ยังต้องสร้างสรรค์งานเพลงลูกทุ่ง ก็เป็นความจำเป็นต้องปรับแนวเพลงเป็นลูกทุ่งเพื่อชีวิต เพื่อตอบสนอง ความต้องการของตลาด

บทบาทของโปรดิวเซอร์จะสิ้นสุด เมื่อการดำเนินงานมาถึงขั้นตอนการถ่ายทำ มิวสิควิดีโอ แต่อย่างไรก็ตามการกำหนดเครื่องแต่งกาย จนถึงการทำปก โปรดิวเซอร์ อาจเข้ามาเกี่ยวข้องเมื่อต้องได้แนะนำว่ามิวสิควิดีโอของเพลงใดต้องการเรื่องหรือบรรยากาศแบบใด ซึ่งหากผลงานของศิลปินคนใดรับแรงมาก ไม่มีโอกาสได้ปรึกษาโปรดิวเซอร์ ก็อาจเกิดข้อผิดพลาดได้ สามารถยกตัวอย่าง มิวสิควิดีโอเพลงสาวกาดแลง ของ กระแสดุคที่ 3 ซึ่งเนื้อเพลงเป็นเรื่องราวของแม่ค้าวัยสาวในตลาด แต่ภาพกลับเป็นกาดหมั้วครัวแลงที่มีแม่ค้าเป็นผู้สูงอายุ เป็นต้น

3.2 นายราชวัตร โพธิสารรัตน์

3.2.1 ประวัติและการเข้าสู่อาชีพโปรดิวเซอร์

นายราชวัตร โพธิสารรัตน์ หรือ ไมค์ ราชวัตร มีถิ่นกำเนิดที่จังหวัดกาฬสินธุ์ ติดตามคุณพ่อมาจังหวัดเชียงใหม่ ปี พ.ศ. 2529 จบการศึกษาระดับปริญญาตรีที่ วิทยาลัยครูเชียงใหม่ (สถาบันราชภัฏ) ได้มีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมในห้องบันทึกเสียงของสถาบัน โดยการให้บริการกับ

¹ ศิลปินคำเมืองเพื่อชีวิตที่ใช้ชื่อว่า ลูกตาล เดิมทีเป็นนักร้องงานนอกในเขตจังหวัดเชียงใหม่ มีคุณภาพเสียงและการแสดงบนเวทีที่ดี จึงได้รับการทาบทามจากโปรดิวเซอร์ (มาร์ค ไบเดช) ให้ทำผลงานเพลงตัวอย่างเสนอบริษัทอาร์สยาม จำกัด ซึ่งเริ่มตั้งแต่ปี พ.ศ 2551 จนถึงกลางปี พ.ศ 2552 ยังไม่แล้วเสร็จ เนื่องจากเป็นศิลปินใหม่ บริษัทจึงมีรอบคอบในการวางแผนมาก

โปรดิวเซอร์และรุ่นพี่ แลกกับการได้เรียนรู้การสร้างสรรค์งาน ขณะนั้นคุณนคร ทิพย์ปัญญา เป็นรุ่นพี่ และเป็นต้นแบบการทำงานด้านดนตรีของคุณราชวัตรมาจนถึงปัจจุบัน

นายราชวัตรมีความชื่นชอบและใฝ่ฝันอยากทำงานด้านนี้เป็นอย่างมาก ขณะเป็นนักศึกษาได้มีส่วนร่วมในการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2538 ให้กับศิลปินชื่อปัญญา กตัญญู โดยมีบทบาทเพียงการทำดนตรี โดยใช้ทั้งโปรแกรมเขียนแบบดนตรีและการใส่ดนตรีสด จากนั้นเริ่มมีงานทำดนตรีให้นักร้องตามร้านอาหาร ที่อยากมีเพลงของตนเอง ชื่อเสียงของนายราชวัตรเริ่มเป็นที่รู้จักเมื่อได้ทำงาน โปรดิวเซอร์ให้กับบริษัท คนเมืองเรคคอร์ด จำกัด

ปัจจุบันคุณราชวัตรเป็นโปรดิวเซอร์ที่มีชื่อเสียงในระดับภาคเหนือ โดยผลิตงานดนตรีหรือ ครอบงำทั้งอัลบั้มให้กับศิลปินนักร้องเพลงคำเมืองทั่วภาคเหนือ เช่น วิฑูรย์ ใจพรหม ,เสมา เมืองเม้งราย, ทิพวรรณ จันทรสวัย, อัลบั้มล้านนาคอมโบ ฯลฯ

3.2.2 การทำหน้าที่ของโปรดิวเซอร์ระดับท้องถิ่น

บทบาทหน้าที่ของโปรดิวเซอร์ท้องถิ่น มีวิธีการสรรหาศิลปินในสองกรณีเช่นเดียวกับโปรดิวเซอร์ระดับประเทศ คือ กรณีที่หนึ่ง โปรดิวเซอร์สรรหาศิลปินเสนอต่อผู้บริหารบริษัทโปรดิวเซอร์ จะมีบทบาททั้งกระบวนการตั้งแต่ต้นจนจบ โดยมีการวางแผนกำหนดลักษณะหรือแนวทางของอัลบั้มเป็นอันดับแรก เช่น ต้องเป็นอัลบั้มที่สนุกสนาน จากนั้นจึงสรรหาเลือกนักร้องแล้วเข้าสู่กระบวนการบันทึกเสียง ทำดนตรี และถ่ายทำมิวสิกวิดีโอ ซึ่งโปรดิวเซอร์จะควบคุมดูแลตั้งแต่กระบวนการเลือกสรรเพลง จากเนื้อเพลงพร้อมทำนอง ของนักแต่งเพลงที่ไม่เจาะจง ไม่กำหนดว่าต้องเป็นนักแต่งเพลงหรือครูเพลงที่มีชื่อเสียง เพราะโปรดิวเซอร์จะพิจารณาบนพื้นฐานความนิยมของตลาดเพลง จากนั้นจึงไปเสนอผู้บริหารของบริษัท เพื่อก็เข้าสู่ขั้นตอนต่อไป คือทำดนตรี ถ่ายทำ มิวสิกวิดีโอ ออกแบบปก และผลิตผลงานวางจำหน่าย

กรณีที่สอง คือ รับจ้างทำบางส่วนของกระบวนการผลิตเพลงหรือมิวสิกวิดีโอ หรือ ตามความต้องการของบริษัท หมายถึงบริษัทอาจต้องการลดต้นทุน ทางบริษัทจะสรรหาศิลปิน และเพลงมาเอง โปรดิวเซอร์ทำเพียงดนตรี และถ่ายมิวสิกวิดีโอ หรือบางบริษัทจะจัดทำเองจนถึงการถ่ายทำมิวสิกวิดีโอ โปรดิวเซอร์มีหน้าที่เพียงตัดต่อเท่านั้น

4. ศิลปิน

ศิลปินนักร้องเพลงคำเมือง ถือเป็นคนเบื้องหน้าของการสื่่อมวลชนแขนงนี้ หากประสบความสำเร็จแล้วจะมีรายได้สูง ในงานศึกษาครั้งนี้ได้สัมภาษณ์ ศิลปินจำนวน 4 คน ได้แก่

- นางสาวสุนทรี เวชานนท์ บิดาเป็นคนภาคกลาง ใช้ภาษาไทยกลาง อาชีพครูและมีความรู้ด้านศิลปวัฒนธรรมภาคกลางพอสมควร ส่วนมารดาเป็นชาวท้องถิ่น อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ สุนทรี เวชานนท์เป็นศิลปินโพลีของคำเมือง ร่วมงานกับจรัส มโนเพชรจนประสบความสำเร็จ มีประสบการณ์การขับร้องเพลงคำเมืองมากกว่า 32 ปี ปัจจุบันแม้ไม่มีผลงานเพลงคำเมืองแล้ว แต่ยังขับร้องเพลงคำเมืองในโอกาสพิเศษต่างๆ เช่น เพลงน้ำพระทัยกรุณา เพื่อไว้อาลัยแด่สมเด็จพระพี่นางวลัยนิวัฒนาฯ

ปัจจุบันนางสาวสุนทรี เวชานนท์ เปิดกิจการร้านอาหาร เอือนสุนทรี และยังคงขับร้องเพลงคำเมือง ทั้งยังมีบทบาทในการรณรงค์เพื่อสังคมท้องถิ่น ในนาม ภาคีคนฮักเจียงใหม่ อีกด้วย

- นายภานุทัต อภิชนาธ บิดาเป็นชาวท้องถิ่นจังหวัดลำพูน มารดาเป็นชาวพิจิตร แล้วมาย้ายมาอยู่จังหวัดลำพูนนานแล้ว จนใช้ภาษาคำเมืองเป็นภาษาหลัก ทั้งบิดา มารดาของนายภานุทัต มีอาชีพรับจ้าง ไม่มีพื้นฐานด้านศิลปวัฒนธรรม และไม่สนับสนุนให้นายภานุทัต เล่นดนตรีพื้นเมือง แต่นายภานุทัตชื่นชอบเป็นการส่วนตัว และพยายามชวนหาความรู้จากสังคมเพื่อนในวัยเรียน ด้านอาชีพศิลปินเพลงลูกทุ่งคำเมืองมีประสบการณ์การเป็นศิลปินเพลงคำเมืองกว่า 10 ปี โดยเริ่มจากเป็นนักร้องพื้นเมือง ศิลปินเพลงคำเมืองอิสระท้องถิ่นระดับท้องถิ่น ก่อนจะเป็นศิลปินเพลงคำเมืองส่วนกลางสังกัดบริษัท ซอว์เรคคอร์ด จำกัด ในลักษณะศิลปินคู่ชื่อ วงเดอะสะล้อ อัลบั้ม คนหัวล้านนา (ปี พ.ศ. 2547-2550) ก่อนจะย้ายมาสังกัดบริษัท อาร์สยาม จำกัด ในอัลบั้ม เดอะสะล้อชุดที่ 1 (ปีพ.ศ. 2550) และได้เปลี่ยนรูปแบบเป็นศิลปินเดี่ยวนาม ครูแอ๊ด เดอะสะล้อ ในปี พ.ศ. 2552

- นายพงษ์ชด กิตติสาร บิดาเป็นศิลปินพื้นบ้านและนักจัดรายการวิทยุ จังหวัดพะเยา ได้รับรางวัลศิลปินระดับจังหวัด นายพงษ์ชด มีประสบการณ์การเป็นศิลปินเพลงคำเมืองกว่า 10 ปี โดยเริ่มจากเป็นนักร้องตามร้านอาหาร ก่อนจะเป็นศิลปินเพลงคำเมืองสังกัดบริษัทท้องถิ่น 6 ปี จากนั้นจึงเป็นศิลปินเพลงคำเมืองส่วนกลางสังกัดบริษัท ซอว์เรคคอร์ด จำกัด ในลักษณะศิลปินคู่ชื่อวงเดอะสะล้อ อัลบั้ม คนหัวล้านนา (ปี พ.ศ. 2547 - 2550) ก่อนจะย้ายมาสังกัดบริษัท อาร์สยาม จำกัด ในอัลบั้มเดอะสะล้อ ชุดที่ 1 (ปี พ.ศ. 2550) และได้เปลี่ยนรูปแบบเป็นศิลปินเดี่ยวนาม ฌ์ญู เดอะสะล้อ ในปี พ.ศ. 2552

- นางสาวสมหญิง ฟูปัญญา ศิลปินเพลงลูกทุ่งคำเมือง มีประสบการณ์เป็นศิลปินคำเมืองมากกว่า 6 ปี โดยเริ่มเป็นนักร้องงานนอก ศิลปินรับจ้างเพลงเป็นอัลบั้มกับบริษัทท้องถิ่น ก่อนที่จะเป็นศิลปินรับจ้างร้องเพลงกับนายทุนอิสระจากกรุงเทพในปี 2551

จากการศึกษาโดยการสัมภาษณ์ทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับศิลปิน ซึ่งขอนำเสนอตามลำดับดังนี้

การเข้าสู่อาชีพศิลปินเพลงคำเมือง

ความหมายของศิลปินเพลงคำเมืองและบทบาทในสังคม

รายได้และความมั่นคง

ทัศนคติระหว่างศิลปินด้วยกัน

4.1 การเข้าสู่อาชีพของศิลปินเพลงคำเมือง

ศิลปินเพลงคำเมืองมีการเข้าสู่อาชีพหลากหลายรูปแบบ ตามมูลเหตุ สถานการณ์และปัจจัยเอื้ออำนวยที่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยได้วิเคราะห์การเข้าสู่อาชีพของศิลปินเป็น 4 รูปแบบ ดังนี้

- ศิลปินที่เข้าสู่วงการเพลงคำเมืองโดยการชักชวนจากผู้เกี่ยวข้องกับให้ศิลปิน เช่น นางสาว สุนทรี เวชานนท์ เริ่มต้นจากการทำงานในร้านจำหน่ายหนังสือพิมพ์ ชื่อ ร้านท่าแพบรรณาการ ของนายมานิด อ้วงค์ นักหนังสือพิมพ์ในสมัยนั้น ซึ่งภายหลายนายมานิดรู้จักกับนายจรัล มโนเพชร และได้เริ่มชักนำจรัล รวมถึงสุนทรีขับร้องเพลงในงานการกุศลต่างๆ จนกระทั่งมีบริษัทเพลงติดต่อ ให้ทำผลงานเพลง ต่อมานายมานิด ได้ทำหน้าที่เป็นผู้จัดการผลงานเพลงของจรัล มโนเพชร จนถึงปัจจุบัน

- ศิลปินที่เข้าสู่วงการโดยมีอาชีพเสริมเป็นนักร้องตามร้านอาหาร จนมีผู้มาทาบทามเข้าสู่วงการ และภายหลังจึงยึดศิลปินนักร้องเป็นอาชีพหลัก เช่น นายจรัล มโนเพชร เดิมทำงานเป็นสมุห์บัญชี ในธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส) และกลางคืนจะร้องเพลงตามร้านอาหาร จนกระทั่งนายมานิด อ้วงค์ นักหนังสือพิมพ์ ได้ชักชวนไปร้องเพลงงานการกุศล จนกระทั่งรู้จักกับเจ้าของบริษัทเพลง และมีโอกาสผลิตผลงานเพลงในระยะเวลาต่อมา

ศิลปินอีกคนหนึ่งที่มีวิธีเข้าสู่วงการเพลงคำเมืองวิธีนี้ คือ นายพงษ์รต กิตติสาร (ณัฐ กิตติสาร) หนึ่งในสมาชิกศิลปินวงเดอะสะล้อ สังกัดบริษัทอาร์สยาม จำกัด เดิมมีอาชีพเป็นพนักงานห้างสรรพสินค้า กลางคืนร้องเพลงเพื่อชีวิตตามร้านอาหาร อย่างไรก็ตาม แม้จะเข้าสู่อาชีพด้วยมูลเหตุเดียวกัน แต่ นายจรัล มโนเพชร เริ่มเป็นศิลปินและมีผลงานเผยแพร่ผลงานที่กรุงเทพมหานคร จึงมีชื่อเสียงระดับประเทศ¹ ในขณะที่นายพงษ์รต เติบโตจากงานชิ้นแรกกับบริษัทค่ายเพลงท้องถิ่นกว่า 6 ปี ก่อนจะได้เริ่มทำงานกับบริษัทส่วนกลาง ในภายหลัง

¹ ดูหัวข้อที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับเพลงในยุคจรัล มโนเพชร หน้า 37

- ศิลปินที่มีอาชีพเดิมเกี่ยวข้องกับวงการเพลงคำเมือง จนกระทั่งได้มีโอกาสทำงานเพลงของตนเอง เช่น ครูแอ๊ด ภานุทัต อภิขนาธง หนึ่งในศิลปินวงเดอะสะล้อ ซึ่งมีอาชีพเป็นนักดนตรีพื้นเมือง และสอนดนตรีพื้นเมืองเพื่อสังคม จากนั้นจึงเข้าสู่อาชีพศิลปินเพลงคำเมืองอิสระจากโอกาสที่ได้ทำลิขสิทธิ์เพลงคำห้วยปีใหม่ จากคุณนิทัศน์ ละอองศรี ภายหลังได้ไปทดสอบเสียงกับบริษัทเพลง ส่วนกลางในชื่อวงเดอะสะล้อ และเป็นที่รู้จักในเวลาต่อมา

ปัจจุบันศิลปินท้องถิ่นจำนวนมากเข้าสู่อาชีพศิลปินนักร้องเพลงคำเมืองด้วยวิธีนี้ โดยแต่เดิมแต่ละคนอยู่ในวงการศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่นในบทบาทอื่นอยู่แล้ว เช่น เป็นช่างซ่อม ได้แก่ บุญศรี รัตนัง, ทิววรรณ จันทรสวาย, ขวัญเมือง เป็นต้น เป็นแดนเซอร์ เช่น กระแต โพร่ทิน เป็นต้น และที่พบมากคือ เป็นดีเจวิทยุชุมชน ด้วยการอาศัยความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีในห้องส่งผลิตงานเพลงตนเองขึ้นมาและถือโอกาสเปิดในคลื่นตนเอง แต่ก็ไม่ใช่ที่ยอมรับในกลุ่มศิลปินนัก

- ศิลปินที่เป็นนักร้องงานนอกมาก่อน และมีบริษัทหรือนายทุนลงทุนทำอัลบั้มเพลงให้ แต่มักเป็นลักษณะที่ไม่มีสัญญาผูกมัด เช่น สมหญิง พูปัญญา ที่มีประสบการณ์การเป็นนักร้องงานนอกประมาณ 6 ปี และได้ทำงานเพลงกับบริษัทเพลงคำเมืองท้องถิ่นประมาณ 2 อัลบั้ม และนายทุนอิสระจากกรุงเทพ 1 อัลบั้ม เป็นอัลบั้มรวมศิลปินงานนอกของจังหวัดเชียงใหม่ ชื่ออัลบั้มเพลงอดีตดุ ขณะทำการวิจัยนั้น สมหญิงได้มีโอกาสร้องเพลงประกอบการ์ตูนทางช่อง ททบ.5 และ นายทุนอิสระ มีแผนที่จะผลิตอัลบั้มเดี่ยวให้ภายในปี พ.ศ. 2552

4.2 ความหมายและบทบาทที่มีต่อสังคมของศิลปินเพลงคำเมือง

กาญจนา นาคสกุล (ออนไลน์) ให้ความหมายของศิลปินว่า ศิลปิน (สิน-ละ-ปิน) คือผู้สร้างสรรค์งานศิลปะ หรือผู้แสดงออกอย่างมีศิลปะ

ด้านศิลปินเพลงคำเมืองในกลุ่มตัวอย่างให้คำจำกัดไปในทิศทางเดียวกันว่า เป็นผู้ถ่ายทอดบทเพลง หรือ บทกวีที่มีผู้แต่งประพันธ์เป็นบทเพลง โดยใช้ภาษาเหนือ หรือมีเอกลักษณ์ความเป็นล้านนาด้วย ศิลปิน ควรเป็นผู้ที่สังคมและวงการรู้จัก ยอมรับเป็นอย่างดี ผลิตงานที่มีศิลปะ หากสามารถร้องเพลงและผลิตเพลงได้โดยอาศัยปัจจัยด้านเทคโนโลยีที่ง่ายต่อการผลิตเพลงโดยไม่คำนึงถึงภาษาหรือดนตรีที่สวยงาม ยังไม่น่าจะเรียกว่า ศิลปิน

บทบาทของศิลปินเพลงคำเมืองที่มีต่อสังคม จากการสัมภาษณ์และค้นคว้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าอยู่มีหลายด้าน ดังนี้

- บทบาทด้านการส่งเสริมและสืบทอดศิลปวัฒนธรรม ศิลปินนักร้องเพลงคำเมืองมีบทบาทต่อสังคมในการเป็นแบบอย่างต่อสังคมในการสืบทอด อนุรักษ์วัฒนธรรม ดำรงประเพณี ที่เกี่ยวข้อง เช่น การไหว้ครูดนตรี ฯลฯ โดยการเป็นแบบอย่างในการอนุรักษ์

วัฒนธรรม ทำให้คนท้องถิ่นให้หันมาสนใจดนตรีพื้นเมืองและแต่งกายพื้นเมืองได้ และหากได้เป็นศิลปินระดับประเทศ ศิลปินเพลงคำเมืองจะมีบทบาทในการเผยแพร่ภาษา และวัฒนธรรมของชาวเหนือ

- บทบาทด้านการประสานองค์กรต่างๆเพื่อให้เกิดกิจกรรมในสังคม ศิลปินเพลงคำเมืองมีบทบาทในการประสานงานหน่วยงานภาคส่วนต่างๆให้ร่วมสร้างสรรค์กิจกรรมในสังคมได้ เนื่องจากรู้จักผู้คนหลากหลายสาขาอาชีพ ก่อให้เกิดความร่วมมือในการจัดงานต่างๆ ได้

อย่างไรก็ตามในปี พ.ศ. 2549 ประเทศไทยเกิดการแบ่งแยกความคิดทางการเมืองอย่างรุนแรง ศิลปินเพลงคำเมืองได้รับการชักชวนให้ไปร่วมกิจกรรม ศิลปินบางคนที่ต้องการแสดงจุดยืนทางการเมืองจะเข้าร่วมกิจกรรมของฝ่ายที่ตนเองเห็นชอบเพื่อชักจูงประชาชน เช่น ชินชัย แก้วเรือน ได้แสดงคอนเสิร์ตของกลุ่มคนเสื้อแดง และเข้าร่วมการปิดถนนสายเชียงใหม่ – ลำปาง ต่อมาถูกดำเนินคดีจากการกระทำความผิดกล่าว ในช่วงการบริหารของนายอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ ในขณะที่นางสาวสุนทรี เวชานนท์ เข้าร่วมกิจกรรมของพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย ซึ่งเป็นฝ่ายตรงข้าม เป็นต้น อย่างไรก็ตามศิลปินบางคนไม่ต้องการมีบทบาทด้านรณรงค์ทางการเมือง แม้จะถูกชักชวนก็ตาม

- บทบาทในการกระตุ้นเตือนให้สังคมตระหนักถึงปัญหาสิ่งแวดล้อมและสังคมท้องถิ่น เช่น นางสาวสุนทรีเป็นหนึ่งในสมาชิกกลุ่มภาคีคนรักเชียงใหม่¹ ต่อต้านการสร้างกระเช้าลอยฟ้าจากบริเวณเชิงดอยสุเทพ ไปสู่วัดพระบรมธาตุดอยสุเทพและยอดดอยเชียงดาว หรือ ศิลปินบางกลุ่มพยายาม สะท้อนชีวิตและความนึกคิดของคนในสังคมผ่านบทเพลง ธเนศวร์ เจริญเมือง (2539 : 109-110) กล่าวถึงกรณีที่ผู้แต่งเพลง หรือ ศิลปินไม่มีความรู้ปัญหาสังคมที่แท้จริงอาจสร้างความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนให้แก่สังคมได้ เช่น ศิลปินกลุ่มหนึ่ง มีผลงานเพลงวิจารณ์การทำงานของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่า เข้าไปในสภาถกเถียงกัน แทนที่จะช่วยกันทำงาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นความเข้าใจที่คลาดเคลื่อนต่อการเมืองในระบบประชาธิปไตย ที่การโต้แย้งทางความคิดในสภาเป็นเรื่องปกติ เพราะสังคมมีความหลากหลาย ตัวแทนจากที่ต่างๆก็ย่อมปกป้องผลประโยชน์ที่แตกต่างกัน การลงมือปฏิบัติเป็นหน้าที่ของฝ่ายบริหาร ประชาชนไม่ควรคาดหวังให้ฝ่ายสภานิติบัญญัติ ไปทำงานด้านบริหาร

4.3 รายได้และความมั่นคง

- ค่าตอบแทนจากการร้องเพลง

¹ นอกจากนางสาวสุนทรีแล้ว ยังศิลปินสาขาอื่นร่วมเป็นสมาชิกภาคีคนรักเชียงใหม่ด้วย เช่น แสงดาว ศรีทามัน เป็นต้น

เพลงคำเมืองจะมีค่าตอบแทนแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับชื่อเสียง ความนิยมและฐานะทางสังคม ที่มีต่อศิลปินนั้นๆ นางสาวสุนทรี เวชานนท์ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับค่าตอบแทนจากอดีตถึงปัจจุบันว่า ในอดีตนั้นที่ร่วมงานกับจรัล มโนเพ็ชร ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2520 ไม่ได้รับค่าตัวเลย เนื่องจากผู้จัดการเป็นผู้ดูแลรายได้ นางสาวสุนทรีได้รับเงินก้อนแรกเมื่อทำงานกับจรัล มโนเพ็ชร จากอัลบั้มชุดแด่หนุ่มสาวผู้ร้าวราน ในปี พ.ศ. 2534 แต่ปัจจุบันได้รับเกียรติจากสังคมและเป็นที่นับถือของศิลปินรุ่นหลัง จึงมักรับงานในสังคมชั้นสูง เช่น งานเลี้ยงบริษัทโอเอสสุภา จำกัด, งาน 100 ปี พุทธทาสภิกขุ ค่าตอบแทนก็จะได้รับในวงเงินที่สูง กว่าในยุคสมัยที่ทำงานกับจรัล มโนเพ็ชร มากกว่า 10 เท่าตัว

สำหรับศิลปินที่มีสัญญาต่อบริษัทจะต้องแบ่งรายได้ให้กับทางบริษัทต้นสังกัดตามที่ระบุไว้ในสัญญา ยกตัวอย่าง นายภานุทัตและนายพงษ์รชต ศิลปินวงเดอะสะล้อ มีชื่อเสียงโด่งดังในภาคเหนือและเป็นที่รู้จักปานกลางในระดับประเทศ จะมีรายได้จากการร้องเพลงในแต่ละครั้งประมาณ 15,000-35,000 บาท แล้วแต่ระยะทางความไกลห่างจากจังหวัดเชียงใหม่ โดยต้องแบ่งรายได้ให้กับบริษัทอาร์สยาม จำกัด เป็นจำนวน 25% ของรายได้แต่ละครั้ง

นางสาวสมหญิง มีประสบการณ์การทำงานหลากหลายรูปแบบ รายได้จึงแตกต่างกัน ในอดีตได้รับค่าจ้างจากการร้องเพลงในฐานะ “นักร้องงานนอก” คือ จ้างร้องเป็นงานๆ ไป ครั้งละ 500-1,000 บาท ตามระยะทางใกล้หรือไกลจากจังหวัดเชียงใหม่ ต่อมาได้เป็นศิลปินเพลงคำเมืองที่ร้องเพลงแบบรับจ้างร้องเป็นอัลบั้มทั้งในส่วนท้องถิ่นและส่วนกลาง หากทำงานกับบริษัทหรือนายทุนท้องถิ่นจะได้รับค่าจ้างในการร้องเพลงๆละ 1,000 บาท ไม่มีค่าถ่ายทำมิวสิกวิดีโอ แต่เมื่อทำงานกับนายทุนจากกรุงเทพมหานคร ได้รับค่าร้องเพลงๆละ 3,000 บาท และค่าถ่ายทำมิวสิกวิดีโออีกเพลงละ 2,000 บาท

- ความคาดหวังต่ออาชีพ

ศิลปินเพลงคำเมืองมีความคาดหวังต่ออาชีพของตนอยู่ 3 กรณี คือ

สำหรับศิลปินที่เริ่มต้นทำงานด้วยใจรักและมีความสุขจากการที่ได้ทำงานที่ตนเองชื่นชอบ ไม่ได้คาดหวังกับอาชีพ ศิลปินกลุ่มนี้จะเข้าสู่อาชีพด้วยความไม่ตั้งใจ แต่เนื่องจากมีอาชีพเดิมเกี่ยวข้องกับศิลปวัฒนธรรมอยู่แล้ว การได้ร้องเพลงคำเมืองก็เหมือนเป็นส่วนหนึ่งในงานด้านศิลปวัฒนธรรม แต่ภายหลังเมื่อเห็นว่าศิลปินนักร้องรุ่นหลัง ทั้งที่ไม่มีพื้นฐานทางสังคมหรือองค์ความรู้ด้านนี้มาก่อน กลับประสบความสำเร็จมากมาย ขณะที่ตนเองมีพื้นฐานด้านดนตรี ด้านชื่อเสียง การยอมรับในสังคม และได้รับรางวัลระดับประเทศมากมาย ก็น่าจะประสบความสำเร็จได้ และควรจะประสบความสำเร็จมากกว่าผู้ไม่มีพื้นฐานเท่า นั้น ทั้งนี้ศิลปินในกลุ่มนี้มีความเข้าใจต่อ

ปัจจัยด้านการตลาดและจังหวะโอกาสที่จะส่งผลต่อความสำเร็จของความสำเร็จของศิลปินเป็นอย่างดี

กรณีที่สองมีความคาดหวังสูง เนื่องจากเป็นอาชีพเดียวที่ใช้หาเลี้ยงครอบครัว คาดหวังว่าอาชีพนี้รายได้ดี เพื่อมาจุนเจือครอบครัวให้มีฐานะทางการเงินที่ดีตามไปด้วย

กรณีที่สามคือไม่มีความคาดหวังกับอาชีพนี้เลย คิดเพียงว่ารับจ้างร้องเพลงเท่านั้น เพราะเข้าใจดีว่า งานลักษณะนี้มีโอกาสประสบความสำเร็จด้านชื่อเสียงน้อยหากไม่ได้รับการสนับสนุนจากบริษัทเพลงส่วนกลาง และเป็นอาชีพที่ไม่มีความมั่นคง จึงควรมีงานประจำทำมากกว่า

4.4 ทักษะของศิลปินที่มีต่อกัน

เนื่องจากศิลปินเพลงคำเมือง มีการทำงานภายใต้ระบบการทำงานและบริบททางสังคมที่แตกต่างกัน ทำให้ประสบปัญหาในการประกอบอาชีพในมุมมองที่แตกต่างกัน สามารถแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

- ทักษะของศิลปินท้องถิ่นที่มีต่อศิลปินส่วนกลาง ศิลปินเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น มีทัศนคติที่ว่าศิลปินที่มีชื่อเสียงจากส่วนกลางส่งผลต่ออาชีพของตนเองไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง ทักษะนี้พบในข้อเขียนของ ประเสริฐ การ์เนชั่น¹ หนึ่งในศิลปินเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น ผู้เขียนคอลัมน์ สอดสายชอกแซก² โดยระบุว่า หน่วยงานภาครัฐและผู้รับผิดชอบการจัดงานสำคัญของจังหวัดไม่เหลียวแลหรือว่าจ้างศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นไปทำการแสดง แต่กลับไปว่าจ้างศิลปินจากส่วนกลางที่มีค่าตัวสูงมาทำการแสดงแทน ซึ่งขัดแย้งกับข้อเขียนของตัวเองที่บางครั้งจะเหน็บแนมศิลปินที่มีชื่อเสียงว่าบางคนที่มีชื่อเสียงมีค่าจ้างในการแสดงสูง ส่งผลให้ประชาชนเข้าใจผิดคิดว่าศิลปินคนอื่นมีค่าจ้างสูงด้วย ทำให้มีงานว่าจ้างน้อยลง

- ทักษะของศิลปินส่วนกลางที่มีต่อศิลปินท้องถิ่น ศิลปินเพลงคำเมืองระดับประเทศ ที่ได้รับดูแลที่เป็นระบบจากบริษัทเพลงส่วนกลาง ตั้งแต่ การวางตัว ข้อมูลงานที่ควรพูดบนเวทีการแสดง การจัดหาที่พักและค่าเดินทางไปแสดง เมื่อได้มาทำงานกับวงการเพลงคำเมืองในท้องถิ่นเห็นว่าพฤติกรรมของศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นบางกลุ่ม เช่น บทเพลงที่หมิ่นเหม่ต่อศีลธรรม การเดินที่ย้วยวน การดื่มสุราหลังเวทีการแสดงซึ่งบริเวณโล่งแจ้ง ฯลฯ ตลอดจนการแสดงของ

¹ ประธานชมรมศิลปินล้านนา ครูเพลง และมีฐานะเป็นศิลปินเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นคนหนึ่ง

² คอลัมน์สอดสายชอกแซก ทุกวันจันทร์ หน้าบันเทิง หนังสือพิมพ์ไทยนิวส์ ซึ่งเป็นหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น ผลัดที่จังหวัดเชียงใหม่ และจัดจำหน่ายในเขต 8 จังหวัดภาคเหนือ เป็นคอลัมน์ที่ นายมนต์ชัย เทะแพทย์ อดีตผู้อำนวยการหนังสือพิมพ์ดังกล่าว(เสียชีวิตในปี พ.ศ.2550) ต้องการสนับสนุนศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่น จึงจัดสรรพื้นที่สื่อให้

นักร้องงานนอกที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสม เช่น จอมนมน แม้ไม่ได้ร้องเพลงคำเมืองทั้งหมดเพราะไม่มีผลงานเป็นของตนเอง แต่มักร่วมแสดงบนเวทีเกี่ยวกับศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่น ทำให้ภาพลักษณ์ของศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นโดยรวมไม่ดี ในขณะที่ศิลปินเพลงคำเมืองที่มีสถานภาพแบบกึ่งส่วนกลางถึงท้องถิ่น คือสังกัดบริษัทส่วนกลางแต่มีภูมิลำเนาและงานแสดงส่วนใหญ่ในเขตภาคเหนือ รู้สึกว่าตนเองถูกเหมารวมว่าเป็นศิลปินที่มีภาพลักษณ์ไม่ดีไปด้วย โดยพิจารณาศิลปินเพลงคำเมืองจากส่วนกลางในสังกัดเดียวกันที่ไม่ได้คลุกคลีกับสังคมเพลงคำเมืองท้องถิ่นจะได้รับการให้เกียรติจากสังคมและได้รับการว่าจ้างในงานสำคัญระดับจังหวัด จนถึงระดับประเทศ

- ทักษะของศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นต่อศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่น ศิลปินเพลง คำเมืองในท้องถิ่นบางส่วน ไม่เห็นด้วยกับพฤติกรรมไม่เหมาะสมของศิลปินระดับท้องถิ่นที่ขับร้องเพลงสองแง่สองง่าม เพลงที่ขัดต่อศีลธรรมอันดี ทำให้ศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นในสายตาชนชั้นปกครองและชนชั้นสูงไม่ดี จนปฏิเสธการว่าจ้างให้ไปแสดง

ศิลปินเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นจะมีการแสดงออก 3 รูปแบบ คือ

1. แม้จะไม่เห็นด้วยแต่ก็ไม่ต่อต้าน เพราะสังคมศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นค่อนข้างแคบ แทบทุกคนรู้จักกันหมด การแสดงความคิดเห็นอาจส่งผลต่อความสัมพันธ์ แต่จะควบคุมดูแลผลงานและพฤติกรรมของตนเองให้เหมาะสม
2. แสดงทัศนคติว่าไม่เห็นด้วยทางการสนทนาในกลุ่มแต่ตนเองก็มีผลงานที่ใช้เด่นเซอร์แต่งกายหล่อแหลมและเด่นขี้ขวนเช่นกัน โดยให้เหตุผลด้านความจำเป็นที่ต้องหารายได้เลี้ยงชีพ

3. กลุ่มที่เห็นด้วยและคิดว่าบทเพลงที่มีเนื้อเพลงสองแง่สองง่ามและ การเดินที่หล่อแหลมดังกล่าวจะยังคงดำรงอยู่ต่อไป เพราะว่าเคยมีมาตลอด ศิลปินกลุ่มนี้ส่วนใหญ่เป็นช่างขอ เห็นว่าถ้อยคำลามกดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของประเพณี และทำหน้าที่สร้างความสนุกสนานให้กับผู้ฟัง

- ทักษะของศิลปินเพลงคำเมืองในส่วนกลาง ต่อศิลปินเพลงคำเมืองส่วนกลาง จะยอมรับในปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของศิลปิน รวมถึงองค์กรมีขนาดใหญ่ทำให้ไม่สามารถผลิตผลงานเพลงแก่ศิลปินได้อย่างทั่วถึง แต่ก็รู้สึกไม่พอใจที่บริษัทให้ความสำคัญต่อผลตอบแทนทางธุรกิจที่ศิลปินชื่อดังสามารถสร้างรายได้ให้กับบริษัท มากกว่าคุณค่าทางวัฒนธรรมและความสามารถของศิลปิน

4. ผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3

วัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมเพลงคำเมือง จากการศึกษาข้อมูลทั้งจากเอกสารและการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างพบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมเพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่นและในระดับประเทศ แม้จะมีลักษณะคล้ายคลึงกันแต่มีความแตกต่างกันในรายละเอียดสามารถอธิบายได้ดังนี้

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมเพลงคำเมือง ในระดับท้องถิ่น

ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมเพลงคำเมือง ในระดับประเทศ

4.1 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมเพลงคำเมือง ในระดับท้องถิ่น

จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่ทำให้เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่นได้รับความนิยม สามารถวิเคราะห์ได้เป็น 6 เรื่อง โดยขอนำเสนอตามลำดับดังนี้

4.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

4.1.2 ปัจจัยด้านสังคม

4.1.3 ปัจจัยด้านเนื้อหาเพลง

4.1.4 ปัจจัยด้านโอกาสและจังหวะในการวางแผง

4.1.5 ปัจจัยด้านการอิทธิพลของสื่อ

4.1.6 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการสื่อ

4.1.1 ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ

สำหรับการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่น ปัจจัยด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการได้รับความนิยมของเพลงคำเมืองประเภทต่างๆ เช่น ในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ สถานการณ์บ้านเมืองตึงเครียดจากปัญหาเศรษฐกิจถดถอย คนจะหันมานิยมฟังเพลงตลก จากการสัมภาษณ์ ได้ข้อมูลว่า ปรากฏการณ์นี้เกิดขึ้นตั้งแต่เมื่อครั้งที่จักรี มโนเพชร มีชีวิตอยู่ กระแสของเพลงโพล์คของได้รับความนิยมน้อยลง และอาจเป็นเหตุผลที่ทำให้จักรี มโนเพชรหันไปรับงานแสดงมากขึ้นแทน ขณะที่ วิฑูรย์ ใจพรหมได้ออกผลงานเพลง ตลก คำเมือง เสียชื่อเสียง ออกสู่ท้องตลาดในระยนั้น กลับได้รับ การตอบรับที่ดีเพราะฟังแล้วผ่อนคลาย ข้อมูลเกี่ยวกับการฟังเพลงตลกเพื่อหลีกหนีความเคร่งเครียด พบในงานเขียนของนักวิชาการท้องถิ่นเช่นกัน “ที่คนบางคนพยายามอธิบายว่าพวกเขาเคร่งเครียดกับชีวิต ไม่อยากคิดถึงปัญหาสังคม จึงอยากฟังเพลงตลกๆ เป็นหลัก” (ชนส์ เจริญเมือง, 2546 : 31)

แต่หลังจากผลงานชุดแรก ของวิฑูรย์ ใจพรหม ประสบผลสำเร็จ ชุดต่อมาก็เป็นการทำผลงานเพื่อให้ขายได้เป็นหลัก คือเน้นตลาดไม่ได้มีเนื้อหาสาระที่สะท้อนสังคมเหมือนชุดแรก เมื่อเพลงตลาดไม่สามารถรับใช้สังคมได้และเมื่อเศรษฐกิจก็ดีขึ้นคนก็มองข้ามไปฟังเพลงลักษณะอื่น เพราะมี กำลังซื้อมากขึ้นปัจจุบัน (มิถุนายน 2552) สำหรับประเทศไทยแล้ว นอกจากประสบปัญหา ด้านเศรษฐกิจโลกเช่นประเทศอื่นๆแล้วยังประสบปัญหาความแตกแยกทางการเมืองรุนแรง กลับพบว่า เพลงที่ได้รับความนิยมสูงสุด คือ เพลงจังหวะมันต้องถอน ของปอยฝ้าย ศิลปินเพลงอีสาน ที่ได้รับความนิยมทั่วประเทศ แม้ไม่ใช่เพลงคำเมือง แต่สะท้อนให้เห็นว่าในภาวะกดดันทาง เศรษฐกิจและสังคม ความนิยมเพลงตลาดและแนวแปลกใหม่ฟังง่ายจะเพิ่มขึ้น

4.1.2 ปัจจัยด้านสังคม

รสนิยมของคนในสังคม เป็นอีกปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการได้รับความนิยมของเพลง คำเมือง โดยเฉพาะส่วนของท้องถิ่นนั้น ส่งผลถึงกระบวนการสร้างสรรค์เพลงเลยทีเดียว จากการ สัมภาษณ์ โปรดิิวเซอร์ท้องถิ่น พบข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนสังคมสมัยใหม่มีผลต่อการ สร้างสรรค์เพลงคำเมือง จากพฤติกรรมคนไทยหลังจากเลิกทำงานแล้วมักมานั่งสังสรรค์และ โทรศัพท์ขอเพลงตามสถานีวิทยุหรือหยุดเหรียญเพื่อฟังเพลง หรือร้องเพลงจากตู้คาราโอเกะ คือ วิถีชีวิตของชาวบ้านซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมายของการทำเพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่น เพลงที่จะได้รับ ความนิยมในท้องถิ่นนั้นมักเป็นเพลงที่ชาวบ้านสามารถนำไปร้องได้ในงานรื่นเริงต่างๆ ตลอดจน ในช่วงเทศกาลงานด้านก๋วยสลาก (งานบุญของวัด) ซึ่งชาวบ้านแต่ละครัวเรือนจะแห่หัวตาน (ของถวายทาน) เข้าวัด ในอดีตจะใช้วงกลองตึก ปี่แน ซึ่งเป็นดนตรีพื้นเมืองที่บรรเลงเพลง สนุกสนาน ให้ผู้เข้าร่วมขบวนสามารถฟ้อนรำและเดินตามได้

ปัจจุบันเกิดการเปลี่ยนแปลงรสนิยมทางสังคม เวลาเทศกาลของชุมชน ชาวบ้านจะนิยม “รถแห่” มาก เพลงที่นำมาเปิดขณะแห่หรือนำขบวนส่วนใหญ่คือเพลงที่มีจังหวะเร็ว และ โด่งดังมาจากส่วนกลางและได้รับความนิยมอย่างสูง หากเพลงคำเมืองเพลงท้องถิ่นที่มีจังหวะเร็ว สนุกสนานจนสามารถนำมาเปิดในงานลักษณะนี้ ก็จะได้รับนิยมนำไปด้วย ข้อจำกัดดังกล่าวทำ

¹ รถกระบะที่บรรทุกเครื่องเสียงหลังรถ และเปิดเพลงจังหวะเร็วๆ คล้ายดิสโก้เทคเคลื่อนที่ ให้ชาวบ้านเดินตามรถ มีราคาสูง โดย คิดค่าใช้จ่ายในระยะทางจากบ้านถึงวัดรอบละประมาณ 500 บาท ปัจจุบันชาวบ้านนิยมใช้บริการในเทศกาลต่างๆ แทนการแห่ดนตรี พื้นบ้าน เช่น นำแห่หัวตาน ในงานด้านก๋วยสลาก

ให้การสร้างสรรค์เพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่นมีลักษณะซ้ำไปมา เพราะถูกสังคมเป็นผู้กำหนดผลงาน ว่าแบบใดจึงจะได้รับความนิยม ซึ่งส่งผลกระทบต่อขยาย และบุคลิกภาพของศิลปินด้วย

4.1.3 ปัจจัยด้านเนื้อหาเพลง

จากปัจจัยข้อที่ 4.1 และ 4.2 การทำเพลงคำเมืองในระดับท้องถิ่น จึงมีลักษณะสนุกสนาน เฮฮาเป็นเพลงสไตส์สนุกสนาน เฮฮา และมีเนื้อหาเพลงที่สะท้อนตัวตนของคนในสถานะต่างๆ ในสังคม หรืออธิบายลักษณะพฤติกรรมของคนในงานเทศกาล เช่น เพลงจีเหล้ามักไมค์ ของนพพร นครพิงค์ เป็นเพลงตัวแทนของคนจีเมาที่ชอบร้องเพลง เพลงปอยหลวงวังสะแกงของชินชัย แก้วเรือน เป็นเพลงตัวแทนของกลุ่มคนที่ชอบเที่ยวงานปอยหลวง (งานวัด) ฯลฯ จึงจะได้รับความนิยมในขณะที่เพลงจากภาคอื่นๆ แม้จะจังหวะซ้ำหรือเร็ว หากได้รับความนิยมจากส่วนกลางแล้ว ก็จะได้รับคามนิยมในภาคเหนือด้วย

อย่างไรก็ตาม บทเพลงคำเมืองท้องถิ่นลักษณะข้างต้น หากมองตามหลักวิชาการแล้ว ถือว่าเป็นเพลงที่ไม่เหมาะสม พบจากการถูกปฏิเสธการเปิดเพลงจากนักจัดรายการวิทยุบางแห่ง เช่น รายการรอบเวียงเชียงใหม่ สถานีจากวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่ FM 93.50 Mhz. จะไม่เปิดเพลงที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการดื่มสุรา เพลงสองแง่สองง่าม เนื้อหาหยาบโลน หมิ่นเหม่ศีลธรรม โดยเด็ดขาด

4.1.4 ปัจจัยด้านโอกาสและจังหวะในการวางแผน

ในการกำหนดการวางแผนผลงานของศิลปินเพลงคำเมืองในท้องถิ่น มักจะวางแผนก่อนเทศกาลรื่นเริงต่างๆ ที่ในส่วนท้องถิ่นจะมีการจัดงานตามประเพณี ประจำปี ได้แก่ เทศกาลลอยกระทง เทศกาลปีใหม่ไทย เทศกาลสงกรานต์ (ปีใหม่เมือง) เทศกาลงานปอยหลวง ฯลฯ

4.1.5 ปัจจัยด้านอิทธิพลของสื่อ

เพลงคำเมืองนั้น แม้จะเป็นเพลงที่มีความไพเราะด้านเนื้อหา ดนตรี และคุณภาพเสียงของนักร้อง ก็ยังต้องอาศัยการโฆษณาประชาสัมพันธ์ที่ดี จากการสัมภาษณ์ศิลปินเพลงคำเมืองท้องถิ่นได้ให้ข้อมูลว่า เพลงคำเมืองบางเพลงมีเนื้อร้อง ทำนอง และการขับร้องของศิลปินดีมาก แต่ขาดการประชาสัมพันธ์ไม่ประสบความสำเร็จ เนื่องจากคนรู้จักเพลงน้อย บางเพลงผู้เชี่ยวชาญด้านเพลงเห็นว่าเนื้อหาไม่ได้ใช้ภาษาที่สวยงาม การร้องไม่ไพเราะเท่าที่ควรแต่หากทำการตลาดและการประชาสัมพันธ์ เพลงก็จะดัง เช่น ปลายปี พ.ศ.2551 เพลงหนุ่มคอยหยอหยางของ เหนือฟ้า หน้าเหลี่ยมได้รับความนิยมอย่างมาก ทั้งที่ผู้ฟังอาจจะฟังเนื้อหาไม่เข้าใจ เพราะร้องเป็นเพลงคำเมืองลำเนียงล้อเลียนชาวเขาที่พูด ไม่ชัด ทำให้ฟังยากขึ้นกว่าเพลงคำเมืองทั่วไป วิธีการร้องไม่ได้เน้น

คุณภาพเสียง แต่ทำการโฆษณาประชาสัมพันธ์ รวมถึงการทำการตลาดแนวใหม่ คือ นำเพลงไปทำริงโทนและเสียงเรียกเข้าโทรศัพท์มือถือ ซึ่งถือเป็นแนวทางใหม่ของเพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น ทำให้เกิดความถี่ในการได้ยินเพลงบ่อยครั้ง เพลงนี้จึงประสบความสำเร็จมาก และได้รับความนิยม

4.1.6 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการสื่อ

จากปัจจัยข้อที่ 4.1.5 สื่อมีอิทธิพลอย่างมากในการที่จะส่งเสริมให้เพลงใดเพลงหนึ่งได้รับความนิยม โดยเฉพาะสื่อวิทยุและโทรทัศน์ ขณะที่เพลงจากส่วนกลางหากได้รับความนิยมอยู่แล้ว สื่อมวลชนท้องถิ่นก็จะเปิดเพลงให้ตามกระแส แต่บริษัทผู้ผลิตเพลงคำเมืองท้องถิ่นต้องใช้วิธีจ่ายเงินให้กับนักจัดรายการวิทยุ จากการสัมภาษณ์โปรดิวเซอร์ท้องถิ่น ซึ่งมีบทบาทในการร่วมวางแผนงานของบริษัท ให้ข้อมูลว่า หากต้องการให้เพลงคำเมืองที่ผลิตในท้องถิ่นได้รับความนิยมนั้น ต้องใช้วิธีการจ้างนักจัดรายการเปิดเพลงดังกล่าว เพื่อให้ผู้ฟังได้ยินเพลงบ่อยๆจนคุ้นเคย และจดจำได้ ใช้งบประมาณประมาณ 30,000 บาทในการประชาสัมพันธ์เพลงหนึ่งอัลบั้ม โดยจ้างนักจัดรายการวิทยุเปิดเพลงของศิลปินคนนั้นบ่อยๆ ในช่วงรายการของตนเอง งบประมาณ 30,000 บาท จะสามารถจ้าง นักจัดรายการได้ 30 คนๆ ละ 1,000 บาท ซึ่งนักจัดรายการวิทยุหนึ่งคนมักจัดรายการหลายสถานีวิทยุ หลายเวลา ทำให้ได้ความถี่ในการเปิดเพลงบ่อยครั้ง ซึ่งถือเป็นความจำเป็นทางการตลาด เพราะเพลง คำเมืองท้องถิ่นหากบริษัทไม่จ้างเปิดเพลงนักจัดรายการมักก็ไม่เปิดเพลง หากเพลงของศิลปินคนใดที่บริษัทได้จ้างนักจัดรายการวิทยุเปิดเพลง ประมาณ 2 เดือนแล้วแต่เพลงยังไม่ได้รับความนิยม บริษัทก็จะหยุดการประชาสัมพันธ์เพลงของศิลปินคนนั้นทันที

การที่สื่อมีผลต่อการประสบความสำเร็จของบทเพลง นักแต่งเพลงท้องถิ่นตั้งข้อสังเกตว่า คนไทยเชื่อสื่อและยอมให้สื่อสร้างกระแสความนิยมให้กับสังคม ไม่ว่าความนิยมนั้นจะดีหรือไม่ดี เมื่อสื่อนำเสนอบ่อยครั้ง ประชาชนก็จะเชื่อและเกิดเป็นกระแสความนิยมขึ้น

4.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมเพลงคำเมือง ในระดับประเทศ

จากการสัมภาษณ์และศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง ปัจจัยที่ทำให้เพลงคำเมืองในระดับประเทศได้รับความนิยม สามารถวิเคราะห์ได้เป็น 5 ส่วน ตามลำดับดังนี้

ปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยด้านการอิทธิพลของสื่อ

ปัจจัยด้านการบริหารจัดการสื่อ

ปัจจัยด้านเนื้อหาเพลง

ปัจจัยด้านโอกาสและจังหวะในการวางแผน

4.2.1 ปัจจัยด้านสังคม

ปัจจัยด้านสังคม โดยเฉพาะพฤติกรรมการซื้อขายของผู้บริโภค เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญ ต่อการได้รับความนิยมของเพลงคำเมืองระดับประเทศและเป็นปัจจัยที่บริษัทผลิตเพลงนำมาใช้ในการตัดสินใจสร้างสรรค์ศิลปินเพลงคำเมือง พิจารณาได้จากการเปรียบเทียบพฤติกรรมผู้บริโภค 2 ภาคหลัก คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ(ภาคอีสาน) และภาคเหนือว่า ชาวอีสานนั้นหากพึงพอใจศิลปิน คนไหน จะซื้อผลงานเพื่อสนับสนุน แม้จะต้องลดค่าใช้จ่ายด้านอื่นๆลงเพราะมีรายได้ไม่สูงมากนัก ในขณะที่ชาวเหนือในระดับท้องถิ่นบริโภคเพลงคำเมืองในลักษณะตรงกันข้ามคือไม่สนับสนุน ด้วยการซื้อแต่ใช้วิธีบริโภคผ่านสื่อวิทยุแทนหรืออาจขอหยิบยืมจากคนรู้จัก ทั้งนี้เพราะค่าใช้จ่ายของคนภาคเหนือจะหมดไปกับเรื่องอื่นที่ทำให้เกิดความพึงพอใจมากกว่า คือ การซื้อเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย พาหนะ (รถยนต์, จักรยานยนต์) ทำให้ยอดจำหน่ายของซีดีเพลงคำเมืองสู่เพลงทางภาคอีสานไม่ได้ ส่งผลให้ผู้บริหารของบริษัทใช้เวลาพอสมควรกว่าจะผลิตงานเพลงคำเมืองออกสู่ตลาดเพลง

อย่างไรก็ตาม โดยทั่วไปนิยมของผู้ฟังในระดับภาค จะแปรตามถูกผูกติดกับความนิยมของผู้ฟังในส่วนกลาง บทเพลงส่วนใหญ่ที่ได้รับความนิยมทั่วประเทศ มักจะเริ่มจากกระแสความนิยมจากสื่อในกรุงเทพมหานครก่อน แล้วผู้ฟังจะกระจายออกไปสู่ผู้ฟังในส่วนภูมิภาค ด้วยการขอเพลง ทางสื่อวิทยุและเกิดเป็นความนิยมตามกันมา เพลงภาคอีสานเมื่อเทียบกับเพลงคำเมืองจะได้รับความนิยมอย่างรวดเร็วในกรุงเทพมหานคร เนื่องจากการตอบรับที่ดีจากคนอีสานทั้งการซื้อซีดีและ ขอเพลงฟังทางสื่อวิทยุ เมื่อกระแสความนิยมกระจายไปสู่ภาคต่างๆของประเทศก็จะมีผู้ฟังขอฟังเพลงอีสานทางสื่อวิทยุ ไม่เว้นแม้แต่ผู้ฟังที่เป็นชาวท้องถิ่นภาคเหนือก็ขอเพลงของศิลปินชาวอีสานหรือ ชาวใต้ที่ได้รับความนิยมจากส่วนกลาง ในขณะที่เพลงคำเมือง กลับไม่เป็นที่นิยมของชาวเหนือในกรุงเทพมหานคร ยกเว้นชาวเหนือบางส่วนที่รวมตัวกันและมีความภูมิใจในความเป็นคนเหนือ¹ แต่ก็ยังไม่มากพอที่จะสร้างกระแสได้ ด้านชาวเหนือส่วนใหญ่ในกรุงเทพมหานครไม่นิยมฟังเพลงคำเมืองหรือพูดคำเมือง เนื่องจากสังคมจะนิยมเพลงไทยสากลและเพลงสากล รวมถึงใช้ภาษากลางในการสื่อสาร จากปัจจัยดังกล่าวทำให้เพลงคำเมืองมีโอกาสดังดังจากส่วนกลางน้อย ส่งผลต่อกระแสความนิยมในระดับประเทศ

¹ กลุ่มชาวเหนือ โองเขียนสืบสานล้านนา กรุงเทพมหานคร

4.2.2 ปัจจัยด้านอิทธิพลของสื่อ

จากปัจจัยข้อที่ 4.2.1 ทำให้สื่อมีอิทธิพลอย่างมากในการที่จะส่งเสริมให้เพลงใดเพลงหนึ่งได้รับความนิยม โดยเฉพาะสื่อวิทยุและโทรทัศน์ สำหรับบริษัทเพลงจากส่วนกลางจะมีฝ่ายบริหารสื่ออยู่ในความดูแลของบริษัท การแข่งขันพื้นที่การประชาสัมพันธ์เพื่อส่งเสริมการขายจึงเกิดขึ้นในหมู่นักคิดป็นทั้งในสังกัดเดียวกันและต่างสังกัดกัน หากเป็นศิลปินใหม่ หรือยังไม่โด่งดังนัก เมื่อมีผลงานออกสู่ท้องตลาดในช่วงเวลาเดียวกับศิลปินชื่อดังหรือศิลปินทำเงินของบริษัท ก็จะได้รับกระแสตอบรับน้อย ส่งผลให้เพลงก็ไม่ได้ได้รับความนิยมตามไปด้วย

สื่อมวลชนที่บริษัทให้ความสำคัญ คือ สื่อโทรทัศน์และสื่อวิทยุส่วนกลาง เนื่องจากเป็นสื่อที่มีผู้ชมทั่วประเทศ เพราะหากเพลงได้รับความนิยมจากส่วนกลางแล้ว สื่อมวลชนท้องถิ่นก็เปิดเพลงตามกระแสนิยม โดยไม่มีการจ้างให้นักจัดรายการเปิดเพลงแต่อย่างใด

จากความสำคัญของปัจจัยข้อนี้ ทำให้ศิลปินต้องพยายามร่วมกิจกรรมตามแผน การตลาดบริษัท เช่น งานเลี้ยงสื่อมวลชน งานเลี้ยงประจำปีของบริษัท เพื่อให้เกิดความสนิทสนมกับฝ่ายประชาสัมพันธ์และมีภาพ หรือเนื้อหาในข่าวประชาสัมพันธ์ของบริษัทตลอดเวลา

4.2.3 ปัจจัยด้านการบริหารจัดการสื่อ

จากปัจจัยข้อที่ 4.2.2 เนื่องจากอิทธิพลของสื่อมีสูงมาก โดยเฉพาะสื่อโทรทัศน์ทำให้บริษัทใช้งบประมาณในการซื้อเวลาสถานีโทรทัศน์เพื่อทำรายการสูง บริษัท อาร์เอส จำกัด (มหาชน) จึงมีนโยบายในการเป็นผู้ผลิตสื่ออย่างครบวงจร ดังนั้นในปี 2552 บริษัทอาร์สยาม จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทลูกของบริษัทดังกล่าว จึงได้จัดทำเคเบิลทีวี ในนาม “สบายดีเคเบิลทีวี” เพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงานเพลงของศิลปิน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะใช้สื่อเคเบิลสื่อสารกับกลุ่มลูกค้าที่มีความจงรักภักดีต่อผลงานเพลงของบริษัท เนื่องจากมีค่าธรรมเนียมสมาชิกในการรับสัญญาณด้วย

นอกจากนี้ยังมีการใช้สื่อใหม่ในการเผยแพร่ผลงานเพลงด้วยช่องทางการโหลดเสียงเพลง รอสาย บริษัทจึงมีความร่วมมือกับบริษัทเจ้าของเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ในการนำเพลงของศิลปินไปร่วมเผยแพร่และให้ลูกค้าโหลดเป็นเสียงเรียกเข้าหรือเสียงเพลงรอสาย

4.2.4 ปัจจัยด้านตัวบทเพลง

จากปัจจัยข้อที่ 4.2.3 ปัจจัยเกี่ยวกับเนื้อหาเพลง จังหวะ คนตรีของเพลง เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการได้รับความนิยมของเพลง เนื่องจากเสียงเรียกเข้า หรือ เสียงรอสาย เพื่อสื่อสารความรู้สึกนึกคิดของเจ้าของโทรศัพท์ต่อผู้ที่โทรเข้า หรือ ผู้ที่ได้ยินเสียงเสียงเรียกเข้า บทเพลงที่จะได้รับความนิยมจึงมีลักษณะดังนี้

- เพลงที่มีเนื้อเพลงและดนตรีที่สามารถแสดงให้ผู้อื่น ได้รับรู้ว่าตนเองกำลังเศร้าเสียใจ, กำลังมีความสุขมาก, ยังไม่มีคนรัก รู้สึกเหงา ฯลฯ
- เพลงที่มีเนื้อเพลงเกี่ยวกับการใช้โทรศัพท์มือถือในการสื่อสารระหว่างคนรัก เช่น ดีใจที่โทรมากำลังคิดถึงพอดี, รักคนโทรมาจังเลย, ไม่ต้องโทรมาอีกแล้ว ฯลฯ
- เพลงที่มีจังหวะสนุกสนาน, เป็นเพลงที่ได้รับความนิยม หรือเป็นเพลงของศิลปินชื่อดัง

เมื่อมีผู้โหลดเพลงมาก ก็จะมีผู้ที่ได้ฟังจากเสียงรอสายและเสียงเรียกเข้าเพิ่มขึ้น เป็นการประชาสัมพันธ์ทางอ้อม ทั้งนี้ปัจจัยข้อนี้ ยังต้องอาศัยปัจจัยโอกาสและจังหวะในการวางแผน และปัจจัยด้านอิทธิพลของสื่อ อันจะส่งผลให้เพลงได้รับความนิยม เนื่องจากเพลงบางเพลงไม่ได้มีลักษณะข้างต้นแต่ก็สามารถโด่งดังได้จากการประชาสัมพันธ์ หรือ เพลงที่มีลักษณะข้างต้นแต่ไม่ได้รับการประชาสัมพันธ์ ทำให้ไม่มีผู้ฟังรู้จักจึงไม่มีผู้โหลดเพลงไปใช้เป็นเสียงรอสาย หรือ เสียงเรียกเข้า

4.2.5 ปัจจัยด้านโอกาสและจังหวะในการวางแผน

โอกาสและจังหวะในการออกอัลบั้มเป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่สำคัญ หากศิลปินใหม่หรือศิลปินที่ยังไม่มีชื่อเสียงมากนักมีผลงานเพลงตรงกับศิลปินทำเงินของบริษัท จะทำให้ไม่มีพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์ผลงานเพลง เนื่องจากเวลาของสื่อที่มีจำกัดและราคาสูง บริษัทจะเน้นความถี่ในการเผยแพร่ผลงานของศิลปินที่มีชื่อเสียงมากกว่าศิลปินใหม่ เพราะได้รับผลตอบแทนด้านการตลาดที่รวดเร็วกว่า

ตารางการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมเพลงคำเมือง สามารถแสดงข้อมูลได้ดังตารางต่อไปนี้

ประเด็น	ประเด็นย่อย	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น ภาคเหนือ	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ
ปัจจัยที่มีส่งผล ต่อความนิยมของ เพลงคำเมือง	ปัจจัยด้านเศรษฐกิจ	ในภาวะที่เศรษฐกิจตกต่ำ สถานการณ์บ้านเมืองตึงเครียดจากปัญหาเศรษฐกิจถดถอย คนจะหันมานิยมฟังเพลงตลก	การสร้างสรรค์เพลงคำเมืองปัจจัยทางเศรษฐกิจไม่ได้มีผลต่อความนิยมเพลงคำเมืองของบริษัท แต่ส่งผลต่อการบริหารจัดการของบริษัท
	ปัจจัยด้านสังคม	เพลงที่จะได้รับความนิยมในท้องถิ่นนั้นมักเป็นเพลงที่ชาวบ้านสามารถนำไปร้องได้ในงานรื่นเริงต่างๆ	พฤติกรรมซื้อของผู้บริโภคเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญต่อการได้รับความนิยมของเพลงคำเมืองระดับประเทศและเป็นปัจจัยที่บริษัทผลิตเพลงนำมาใช้ในการตัดสินใจสร้างสรรค์ศิลปินเพลงคำเมือง
	ปัจจัยด้านเนื้อหาเพลง	ลักษณะสนุกสนาน เฮฮาเป็นเพลงสไตล์สนุกสนาน เฮฮา และมีเนื้อหาเพลงที่สะท้อนตัวตนของคนในสถานะต่างๆ ในสังคม หรืออธิบายลักษณะพฤติกรรมของคนในงานเทศกาล	เพลงต้องสะท้อนตัวตนของคนในสังคมและสามารถตอบสนองพฤติกรรมผู้บริโภคที่นิยมโหลดเสียงรอสายและเสียงเรียกเข้า
	ปัจจัยด้านโอกาสและจังหวะในการวางแผน	มักจะวางแผนก่อนเทศกาลรื่นเริงต่างๆ ที่ในส่วนท้องถิ่นจะมีการจัดงานตามประเพณี ประจำปี	วางแผนในช่วงที่ไม่ตรงกับศิลปินชื่อดังหรือศิลปินทำเงินของบริษัท เพื่อลดปัญหาการแข่งขันพื้นที่สื่อ

ตารางการศึกษาตามวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 ปัจจัยที่ส่งผลต่อความนิยมเพลงคำเมือง (ต่อ)

ประเด็น	ประเด็นย่อย	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับท้องถิ่น ภาคเหนือ	กระบวนการสร้างสรรค์เพลงคำเมืองระดับประเทศ
ปัจจัยที่มีส่งผล ต่อความนิยมของ เพลงคำเมือง	ปัจจัยด้านการ อิทธิพลของสื่อ	การเลือกเปิดเพลงของสื่อทำให้เกิดความถี่ในการได้ ยินเพลงบ่อยครั้งเพลงจึงประสบความสำเร็จและ ได้รับความนิยม	สื่อมวลชนที่บริษัทให้ความสำคัญ คือ สื่อโทรทัศน์ และสื่อวิทยุส่วนกลาง เนื่องจากเป็นสื่อที่มีผู้ชมทั่ว ประเทศ เพราะหากเพลงได้รับความนิยมจาก ส่วนกลางแล้ว สื่อมวลชนท้องถิ่นก็เปิดเพลงตาม กระแสนิยม
	ปัจจัยด้านการบริหาร จัดการสื่อ	ใช้วิธีการจ้างนักจัดรายการเปิดเพลงดังกล่าว เพื่อให้ ผู้ฟังได้ยินเพลงบ่อยๆจนคุ้นเคย และจดจำได้	บริษัทมีนโยบายในการเป็นผู้ผลิตสื่ออย่างครบวงจร นอกจากสื่อประเภหหลักแล้ว ได้จัดทำเคเบิลทีวี เพื่อ เผยแพร่ผลงานเพลงด้วย